

พฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม

ปริญญานิพนธ์
ของ
อารีรัตน์ ญาณะศร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย
มกราคม 2544
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๒๕๕๕
๒๕๕๕
๒๕๕๕

พฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม

๒๕๕๕ ๒๕๕๕

บทคัดย่อ
ของ
อารีรัตน์ ญาณะสร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย
มกราคม ๒๕๕๕

๒๕๕๕

อารีรัตน์ ญานะศร. (2544). พฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: อาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์,
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนนันทพงษ์.

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
ประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นเด็กปฐมวัยชายและหญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2
ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนบ้านบวก อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ที่ได้มาโดยการเลือกโรงเรียน
ด้วยวิธีสุ่มอย่างง่ายแล้วให้ครูผู้สอนทำการสังเกตโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
เพื่อคัดเลือกเด็กที่มีพฤติกรรมความร่วมมือต่ำจำนวน 15 คน เพื่อจัดให้เด็กได้รับการจัดประสบการณ์การ
ประกอบอาหารเป็นกลุ่มเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 60 นาที

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารและแบบสังเกต
พฤติกรรมความร่วมมือ โดยใช้ผู้สังเกต 3 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต $K_r = 0.84$ ได้ค่าดัชนี
ความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์ $IOC = 0.67-1$ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้
ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One-Way Repeated-Measure ANOVA) และ t-test แบบ Dependent

ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบ
อาหารเป็นกลุ่มในแต่ละสัปดาห์ มีพฤติกรรมความร่วมมือแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000
โดยเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มในแต่ละ
สัปดาห์สูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์

COOPERATIVE BEHAVIOR OF PRESCHOOL CHILDREN
EXPERIENCED COOKING IN GROUPS

AN ABSTRACT
BY
AREERAT YANASORN

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Early Childhood Education
At Srinakharinwirot University
January 2001

Areerat Yanasorn. (2001). *Cooperative Behavior of Preschool Children Experienced Cooking in Groups*. Master thesis, M.A. (Early Childhood Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Dr. Suchinda Kajonrunsilp, Assoc. Prof. Dr. Booncherd Pinyoanuntapong.

The purpose of this research was to study cooperative behavior of preschool children experienced cooking in groups.

The subjects were boys and girls, age 5-6 years in Kindergarten 2, first semester of the academic year 2000 at Banbuak School Lee district Lamphun province. The school was the sampling randomly. Then, 15 children who earned low score in cooperative behavior were derived by the teacher with using Cooperative Behavior Observation Form. This experiment was carried out for 8 weeks, 3 lessons per week, 60 minutes per lesson.

The instruments for this research were Lesson Plan of Cooking and Cooperative Behavior Observation Form. The children's cooperative behavior were recorded weekly by three observers. The K_{tt} of 0.84 and IOC of 0.67-1 were adopted to test the confidence for observer and Cooperative Behavior Observation Form consecutively. The One-Way Repeated- Measures ANOVA and t-test for Dependent Samples were used for data analysis.

The finding was cooperative behavior of preschool children experienced cooking in groups had higher scores in cooperative behavior with significant difference at .000 level

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

พฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์
การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม

ของ

นางสาวอารีรัตน์ ญาณะศร

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย 16
(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่ 9 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2544

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

.....ประธาน
(อาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร.กุลยา ตันติผลาชีวะ)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างสูงจากอาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ ที่ได้ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดีมาโดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณา จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ และขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.กุลยา ตันติผลาชีวะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรี ผลโยธิน รองศาสตราจารย์วราภรณ์ รักวิจัย อาจารย์อรรถกฤษณ์ ตันติวิชัย อาจารย์ประอร อิศรเสนา ณ อยุธยา อาจารย์ณัฐกมล วงษ์มงคล และอาจารย์กนิษฐา ชูพันธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียน คณะครูและนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายประถม) โรงเรียนอนุบาลหน้อย โรงเรียนสวัสดิศึกษา โรงเรียนวัดอภัยธาราม และโรงเรียนบ้านปางสำน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ และให้ความร่วมมือในการหาข้อมูลประกอบการสร้างเครื่องมือและทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัยเป็นอย่างดี และขอขอบคุณคุณสุภัค ไหวหากิจ ผู้ช่วยผู้วิจัยในการสังเกตพฤติกรรมเด็กเพื่อหาข้อมูลประกอบการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณผู้บริหาร คณะครู โดยเฉพาะอาจารย์ดวงเดือน มุลกลาง อาจารย์เตือนใจ อินตะเทพ ผู้ช่วยผู้วิจัยในการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็ก และนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านบวก ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการทดลองครั้งนี้จนสำเร็จลงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์กฤษกร เจือดี ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนให้คำปรึกษาและให้คำแนะนำอย่างดียิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยทุกท่าน ที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้แก่ผู้วิจัย จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษา และขอขอบคุณเพื่อนๆ นิสิตปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาปฐมวัยรุ่นที่ 15 และนิสิตปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาปฐมวัยทุกท่าน ที่ได้ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ตลอดจนเป็นกำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์ด้วยดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณคุณพ่อผู้เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นในการศึกษา ขอกราบขอบพระคุณคุณแม่ที่ให้การสนับสนุน และขอขอบใจน้องสาวที่ให้กำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์ด้วยดีมาตั้งแต่ต้น

และขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และเป็นกำลังใจ จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์

คุณค่าอันพึงมีจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา ผู้ให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้วิจัย และพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้วิจัย ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์อันทรงคุณค่ายิ่ง

อารีรัตน์ ญาณะสร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	4
ตัวแปรที่ศึกษา.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า.....	6
สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความร่วมมือ.....	7
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคม.....	7
ความหมายและทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม.....	7
ความหมายและรูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย.....	9
ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย.....	11
ความหมายของพฤติกรรมความร่วมมือ.....	14
ความสำคัญของพฤติกรรมความร่วมมือ.....	14
ลักษณะของพฤติกรรมความร่วมมือ.....	15
แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือ.....	15
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความร่วมมือ.....	16
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม.....	17
ความหมายของกลุ่ม.....	17
ความสำคัญของการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม.....	17
ลักษณะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม.....	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม.....	19
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร.....	20
ความหมายของการจัดประสบการณ์.....	20
แนวคิดพื้นฐานในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	21
หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	27
แนวทางการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	28
รูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	32
การจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร.....	35

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
2(ต่อ)	ความหมายของการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร.....	35
	จุดมุ่งหมายและความสำคัญของการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร.....	35
	ขั้นตอนของการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร.....	38
	บทบาทครูในการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร.....	39
	ข้อเสนอแนะและข้อควรระวังในการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร.....	39
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร.....	41
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	42
	การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	42
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	42
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	45
	การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	59
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	59
	สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	59
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	59
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	60
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	60
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	60
	อภิปรายผล.....	60
	ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า.....	65
	ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	66
	ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย.....	67
	บรรณานุกรม.....	69

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก.....	76
ภาคผนวก ก.....	77
ภาคผนวก ข.....	82
ภาคผนวก ค.....	89
ภาคผนวก ง.....	91
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	94

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แบบแผนการทดลอง.....	45
2	วันและกิจกรรมที่ทำการทดลองและสังเกต.....	46
3	การหมุนเวียนลำดับการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ.....	47
4	คะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย ก่อนและระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม.....	51
5	การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย.....	52
6	การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย.....	53
7	คะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน ก่อนและระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม.....	55
8	การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน.....	56
9	การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน.....	57

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 เส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย.....	54
2 เส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน.....	58

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ความร่วมมือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในการทำงาน มีความก้าวหน้าในอาชีพ และประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ความร่วมมือเป็นหัวใจสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างบุคคล ครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ในแต่ละวันมนุษย์จะต้องร่วมมือกับผู้อื่น ทั้งในครอบครัว การทำงานและการติดต่อกับชุมชน วราคม ทีสุกะ (2527 : 153) กล่าวว่า ความร่วมมือเป็นรูปแบบของพฤติกรรมทางสังคมที่เป็นรากฐานสำคัญ ทำให้สังคมมีเสถียรภาพและนำมาซึ่งความสำเร็จ คนเราเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การกระทำของแต่ละบุคคลมีผลต่อตนเองและต่อสังคม เมื่อมนุษย์ร่วมมือกันย่อมเกิดประโยชน์แก่สังคม แต่ถ้ามุขยัไม่ร่วมมือกันย่อมนำความยุ่งยากมาสู่สังคม พฤติกรรมความร่วมมือจึงสมควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นคุณลักษณะนิสัยประจำตัวของคนในสังคม

ในสังคมไทย คนไทยเป็นคนมีฝีมือ มีความฉลาด มีความสามารถมากมาย แต่ขาดการสนับสนุน และเป็นความเก่งกาจเฉพาะตัว เก่งในการเอาตัวรอดแต่ไม่เก่งที่จะทำให้สังคมอยู่รอด เพราะขาดความคิดและเจตคติทางสังคมที่ถูกต้อง คือขาดการรวมกลุ่มอย่างถาวรเพื่อส่วนรวม (นิพนธ์ คันธเสรี. 2528 : 23-24) แสดงว่าคนไทยขาดการร่วมมือกัน ถึงจะเป็นคนเก่ง ฉลาด มีความสามารถแต่ก็ไม่สามารถนำความสามารถนั้นไปแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศได้ ในแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กล่าวถึงปัญหาที่ซับซ้อนในสังคมไทย เกิดจากการทำงานแบบต่างคนต่างทำ มีความขัดแย้งกัน การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมสูง ร่วมคิด ร่วมทำ การร่วมมือจึงเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2539)

กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญของพฤติกรรมความร่วมมือ ดังจะเห็นได้ในหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (กรมวิชาการ. 2540ข : 32) ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กอายุ 3-6 ปี คือ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตย การที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขนั้น เด็กจะต้องรู้จักปรับตัวเองให้เข้ากับผู้อื่น ร่วมมือกับผู้อื่น โดยเรียนรู้จากการเล่นร่วมกันหรือทำงานร่วมกัน ซึ่งสามารถปลูกฝังให้เด็กได้ตั้งแต่ในระดับปฐมวัย เพื่อเป็นการปูพื้นฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเข้าไปเรียนในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย) และในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้พฤติกรรมความร่วมมือเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ควรปลูกฝังให้เด็กเช่นกัน จุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาคนให้สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญาและสังคม สามารถพึ่งตนเอง ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สามารถทำงาน รักการทำงานและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ. 2542 : 17, 20-21)

การส่งเสริมให้คนในสังคมมีพฤติกรรมความร่วมมือควรเริ่มตั้งแต่ในช่วงปฐมวัย นักการศึกษาที่มีชื่อเสียงหลายคนพบว่า สิ่งที่เด็กได้รับในวัยนี้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา จะเป็นพื้นฐานสำหรับชีวิตในอนาคต (ราตี ทองสวัสดิ์. 2542 : 1) สอดคล้องกับ อีริคสันที่ได้กล่าวว่า บุคลิกภาพของผู้ใหญ่มีรากฐานมาจากการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก (ภรณ์ ศุภรัตน์. 2526 : 28) เด็กช่วงวัย 6 ปีแรกของชีวิตเป็นวัยที่มีการพัฒนาของสติปัญญาและบุคลิกภาพอย่างรวดเร็ว ถ้าจัดสิ่งแวดล้อมในด้านการอบรมเลี้ยงดู และให้ประสบการณ์ที่ถูกต้องเหมาะสม เด็กก็จะเติบโตและมีพัฒนาการทุกด้านอย่างมีคุณภาพ พร้อมทั้งจะเรียนรู้และปรับตัวได้ดี (ภรณ์ ศุภรัตน์. สัมภาษณ์. 2540)

เด็กปฐมวัยมีลักษณะพฤติกรรมทางสังคมที่สามารถจะส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมความร่วมมือได้ ดังที่ ทิศนา แหม่มณีและคณะ (2536 : 79) กล่าวว่าเด็กอายุ 12 เดือนถึง 6 ปี เรียนรู้ที่จะร่วมมือกับผู้อื่น โดยเฉพาะเด็กอายุ 6 ปี เล่นร่วมมือกับเพื่อนได้ดี สอดคล้องกับ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2537 : 55) ที่ได้กล่าวว่า เด็กอายุ 5-6 ปี เกิดความร่วมมือจากการรอคอยผู้อื่น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2537 : 507) ยังได้กล่าวว่า เด็กวัย 5 ปีมักจะมีความเป็นมิตร ให้ความร่วมมือและชอบกระทำการสิ่งต่างๆ ให้ผู้อื่นพอใจ เริ่มเข้ากลุ่มกับเพื่อนประมาณ 2-5 คน เริ่มลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือสำหรับเด็กปฐมวัย วอน (Vaughn. 1994 : 3706-A) ได้ศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือจากการเรียนรู้แบบร่วมมือในเด็กอายุ 43-58 เดือน ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่ามี การปฏิสัมพันธ์แบบร่วมมือกันคือ การแสดงความคิดเห็นร่วมกัน การประนีประนอม การเจรจาและการแก้ปัญหาร่วมกัน นอกจากนี้ผลการศึกษา ค้นคว้าของ สุทธิพรรณ ธีรพงศ์ (2534 : 68-73) พบว่า การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบร่วมมือมีส่วนร่วมและครูไม่มีส่วนร่วมส่งผลให้เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือสูงขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของบุศรินทร์ สิริปัญญาธร (2541 : 72-77) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมศิลปะแบบสื่อผสมเป็นกลุ่มสามารถส่งเสริมพฤติกรรมร่วมมือของเด็กปฐมวัยให้สูงขึ้นเช่นกัน ดังนั้นเด็กในระดับปฐมวัยจึงเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมความร่วมมือ

การส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือในเด็กปฐมวัย ควรจัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น พัทรี ผลโยธิน (2540 : 59) กล่าวว่าพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กเกิดจากการเล่นหรือการปฏิบัติกิจกรรมที่มีจำนวนเด็กมากกว่า 1 คน และต้องมีการเจรจาตกลงใช้ของร่วมกัน มีการหมุนเวียนกันใช้อุปกรณ์หรือผลัดเปลี่ยนบทบาทหน้าที่กัน ครูส่งเสริมและแนะนำเด็กให้รู้จักการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในกลุ่ม โดยการให้กำลังใจ ลดการแข่งขันและวางแผนการทำกิจกรรมด้วยกัน (หรรษา นิลวิเชียร. 2535 : 162) นอกจากนี้ มอริสัน (Morrison. 1995 : 484) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมความร่วมมือสามารถทำได้โดยครูกระตุ้น สนับสนุน และเสริมแรงให้เด็กร่วมมือกัน และเฮอร์ล็อก (Hurlock. 1987 : 239) กล่าวว่า เด็กยังมีโอกาสทำงานร่วมกับผู้อื่นมากเท่าไร เด็กจะเรียนรู้เกี่ยวกับการให้ความร่วมมือมากขึ้นเท่านั้น กิจกรรมกลุ่มเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ร่วมงานกับผู้อื่น การให้เด็กปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม สามารถส่งเสริมให้เด็กมีการเรียนรู้ในการร่วมมือกับผู้อื่นได้

การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมความร่วมมือสามารถจัดได้หลายกิจกรรม เช่น กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ การเล่นต่อพลาสติกสร้างสรรค์ การเล่นภาพตัดต่อ การเล่นเกม การเล่นเกม การเล่นเกม (พัทรี ผลโยธิน. 2540 : 60-61) กิจกรรมการประกอบอาหารเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถจัดเพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมความร่วมมือได้ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือทดลอง

และปฏิบัติการด้วยตนเองจากของจริง โดยใช้ประสาทสัมผัสในการเรียนรู้ (วไลพร พงษ์ศรีทัศน์. 2533 : 6 และบุญประจักษ์ วงษ์มงคล. 2536 : 8) การประกอบอาหารเป็นกิจกรรมที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อผลงานหรืออาหารที่ทำเสร็จ แต่อยู่ที่กระบวนการระหว่างการทำกิจกรรมเป็นสำคัญ การประกอบอาหารเป็นกิจกรรมที่เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ทำให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะสื่อสารและร่วมมือกับผู้อื่น พัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือและทักษะทางสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน การปฏิบัติตามข้อตกลง ช่วยเหลือ แบ่งปันและร่วมมือกัน (Klefsstad. 1995 : 33, Brewer. 1995 : 397, Jackman. 1997 : 190 & Dahl. 1998 : 82) จากงานวิจัยของบุญประจักษ์ วงษ์มงคล (2536 : 101) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ขณะที่เด็กประกอบอาหารเด็กจะมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม เพราะเด็กเป็นผู้ทำกิจกรรมเหล่านั้นด้วยตนเอง ทำให้เด็กมีความมั่นใจสูงขึ้น เริ่มรู้จักซักถามหรือบอกความต้องการของตนเองและกล้าแสดงออกมากขึ้น เช่นเดียวกับงานวิจัยของวไลพร พงษ์ศรีทัศน์ (2533 : 69) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ขณะที่เด็กได้ประกอบอาหารร่วมกันเป็นกลุ่มนั้น จะช่วยปลูกฝังให้เด็กมีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่ตนเอง มีความรับผิดชอบ และช่วยเหลือผู้อื่น แต่ทั้งนี้ครูต้องใช้เวลา ให้โอกาสเด็กได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปัน ประนีประนอม ตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการทำงานจนบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน ให้แต่ละคนรับผิดชอบในการทำงานอย่างเต็มความสามารถ และรู้จักประเมินความก้าวหน้าของตนเอง (พัชรี ผลโยธิน. 2540ข : 26)

ปัจจุบันเด็กจำนวนมากไม่มีโอกาสได้ประกอบอาหาร ทั้งๆ ที่การประกอบอาหารเป็นหัวใจสำคัญในการสอนเรื่องสุขภาพ พัฒนาทักษะการใช้กล้ามเนื้อเล็ก เด็กได้เรียนรู้ทักษะวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา ศิลปะ ดนตรี เรียนรู้ทักษะทางสังคม พัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือ เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น การจัดประสบการณ์การประกอบอาหารช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้มากกว่าในตำรา หรือครูเป็นผู้บอกความรู้ให้ฝ่ายเดียว (Klefsstad. 1995 : 32 - 33) อีกทั้งการให้เด็กปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันมักถูกมองว่ายากเกินไปสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งอยู่ในวัยที่มีข้อจำกัดในการรับรู้ความรู้สึกหรือความคิดเห็นของผู้อื่น ในหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย พฤติกรรมความร่วมมือควรจะได้รับพิจารณาและให้ความสำคัญมากกว่าที่เป็นอยู่ และครูผู้สอนเองก็มีความสำคัญในการช่วยสนับสนุนหรือช่วยลดพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กได้ (พัชรี ผลโยธิน. 2540ก : 61) ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย นำไปจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือให้แก่เด็กปฐมวัยต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์ในแต่ละสัปดาห์

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ได้ศึกษาระยะเวลาและความถี่ของการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร ที่มีผลต่อพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย เพื่อเป็นข้อมูลที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาและความถี่ในการจัดกิจกรรมที่มีต่อพฤติกรรมความร่วมมือ และเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุ 5-6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนในกลุ่มทักซิณ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเลื้อ จังหวัดลำพูน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุ 5-6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนบ้านบวก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเลื้อ จังหวัดลำพูน จำนวน 15 คน ซึ่งคัดเลือกมาจากประชากรตามขั้นตอนดังนี้

1. สุ่มเลือกโรงเรียนโดยวิธีจับฉลากรายชื่อโรงเรียนในกลุ่มทักซิณมา 1 โรงเรียน จากจำนวนทั้งหมด 10 โรงเรียน ได้โรงเรียนบ้านบวกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. ครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของโรงเรียนบ้านบวกทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยโดยใช้แบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วนำคะแนนที่ได้มาเรียงลำดับจากน้อยไปมาก คัดเลือกเด็กที่มีคะแนนน้อยจำนวน 15 คนแรกเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมความร่วมมือ

นิยามศัพท์เฉพาะ

เด็กปฐมวัย

หมายถึง เด็กนักเรียนชาย-หญิง อายุ 5-6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนในกลุ่มทักซิณ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเลื้อ จังหวัดลำพูน

การจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม

หมายถึง การจัดกิจกรรมหรือการจัดประสบการณ์ให้เด็กปฐมวัยได้มีประสบการณ์ตรงในการประกอบอาหารร่วมกันเป็นกลุ่ม ซึ่งมีจำนวนเด็กกลุ่มละ 5 คน โดยในการปฏิบัติกิจกรรมสมาชิกในกลุ่มมีการวางแผนแบ่งหน้าที่กันทำ เสนอความคิดและบอกความต้องการของตนเองในการทำกิจกรรม เสร็จจากตกลงใช้ของร่วมกัน ผลัดเปลี่ยนบทบาทหน้าที่กัน ช่วยเหลือกันและแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยมีกระบวนการในการประกอบอาหารต่อเนื่องกันเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้คือ ขั้นนำ ขั้นดำเนินการ และขั้นสรุป

ขั้นนำ เป็นการนำเข้าสู่บทเรียน โดยวิธีการร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง เล่านิทาน ปริศนาคำทาย ทักษะศึกษา สนทนาซักถามโดยใช้สื่อของจริงหรือรูปภาพ เพื่อกระตุ้นให้เด็กอยากร่วมกิจกรรม

ขั้นดำเนินการ เด็กลงมือทำอาหาร ปฏิบัติจริงกับสื่อวัสดุ อุปกรณ์ของจริง โดยมีการวางแผนแบ่งหน้าที่กันทำภายในกลุ่มก่อนจะเริ่มทำอาหาร ครูมีบทบาทในการกระตุ้นให้เด็กร่วมกันวางแผน เสนอความคิด บอกความต้องการของตนเองในขณะปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นสรุป ตัวแทนเด็กออกมาเสนอผลงานที่ละกลุ่ม เล่าถึงการทำอาหารร่วมกับเพื่อนภายในกลุ่ม การวางแผนแบ่งหน้าที่กันทำ ปัญหาหรืออุปสรรคที่พบ และวิธีการแก้ปัญหา โดยครูมีบทบาทในการใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นให้เด็กเสนอผลงานและทบทวนขั้นตอนในการทำอาหาร

ลักษณะอาหารที่จัดให้เด็กปฐมวัย เป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ มีวิธีการปรุงง่าย ๆ เหมาะกับวัยและความสามารถของเด็ก ส่วนประกอบของอาหารหาได้ง่าย มีในท้องถิ่นและเป็นอาหารที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม

พฤติกรรมความร่วมมือ

หมายถึง การที่เด็กปฐมวัยปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม แล้วแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูด ดังนี้

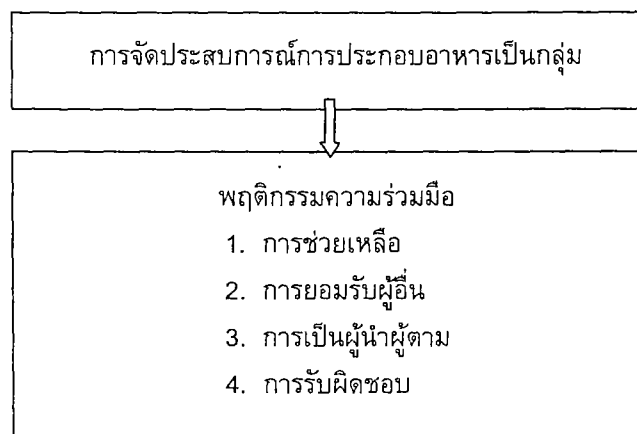
1. การช่วยเหลือ หมายถึง การที่เด็กปฐมวัยแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูดในการช่วยทำกิจกรรม และช่วยหยิบ ส่งวัสดุอุปกรณ์ให้เพื่อน
2. การยอมรับผู้อื่น หมายถึง การที่เด็กปฐมวัยแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูดในการยอมรับความช่วยเหลือของเพื่อน และรอคอยเพื่อนใช้วัสดุ อุปกรณ์
3. การเป็นผู้นำผู้ตาม หมายถึง การที่เด็กปฐมวัยแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูดในการบอกความคิด ความต้องการในการทำกิจกรรม ให้คำแนะนำเพื่อนในการทำกิจกรรม ยอมรับฟังและทำตามคำแนะนำของเพื่อน
4. การรับผิดชอบ หมายถึง การที่เด็กปฐมวัยแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูดในการล้าง และเก็บวัสดุอุปกรณ์ และทำความสะอาดบริเวณที่ใช้ทำกิจกรรม

พฤติกรรมความร่วมมือวัดโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยดัดแปลงมาจากของ บุศรินทร์ สิริปัญญาธร (2541) โดยทำการสังเกตในขณะที่เด็กประกอบอาหารร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

หมายถึง พฤติกรรมความร่วมมือที่เด็กปฐมวัยแสดงออกในขณะที่ได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มทั้งโดยการกระทำหรือคำพูดในการช่วยเหลือ การยอมรับผู้อื่น การเป็นผู้นำผู้ตามและการรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในแต่ละสัปดาห์

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม มีพฤติกรรมความร่วมมือ ก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มในแต่ละสัปดาห์แตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความร่วมมือ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความร่วมมือ

1.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคม

1.1.1 ความหมายและทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม

เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1987 : 228) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมไว้ว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมให้ตรงกับแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อให้สามารถเข้ากับสังคมได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528 : 220) กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ ให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อที่จะเข้าสังคมได้

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อที่จะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมมีหลายทฤษฎี ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือ ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของชัลลิแวน และทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเฮอร์ส

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (Erikson's Theory of Human Development)

กอร์ดอนและบราวน์ (Gordon & Browne. 1993 : 101-103) ได้กล่าวถึง กรอบงานของอีริกสัน (Erikson's Framework) ดังนี้ กรอบงานของอีริกสันคือรูปแบบที่สมดุลระหว่างความปรารถนาและความต้องการของสิ่งแวดล้อม สุขภาพกายและสุขภาพจิต ขึ้นอยู่กับภาวะอารมณ์ซึ่งเป็นพื้นฐานของบุคลิกภาพที่เหมาะสม การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่ได้รับจะส่งผลต่อพัฒนาการในแต่ละขั้น และความสำเร็จของพัฒนาการแต่ละขั้นเป็นพื้นฐานในการพัฒนาขั้นต่อไป อีริกสันได้กำหนดขั้นพัฒนาการทางสังคมออกเป็น 8 ขั้น ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะ 3 ขั้นแรกที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นความไว้วางใจ-ความไม่ไว้วางใจ (Trust VS. Mistrust) อายุเด็กขั้นนี้อยู่ระหว่างแรกเกิด -1 ปี ถ้าเด็กได้รับการดูแลอย่างสม่ำเสมอมั่นคงจากบิดามารดา จะช่วยพัฒนาความรู้สึกในด้านความเป็นตัวของตัวเองและความไว้วางใจผู้อื่น ซึ่งจะส่งผลให้เด็กมีอารมณ์ที่ดีและมีความรู้สึกปลอดภัย

การที่เด็กได้รับการดูแลทางร่างกายอย่างเพียงพอ ได้รับความอบอุ่นอย่างมั่นคงสม่ำเสมอ เด็กได้รับการตอบสนองความต้องการอย่างทันทีทันใด สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กไว้วางใจโลก และเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมพัฒนาการในขั้นต่อไป แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับการดูแลอย่างสม่ำเสมอ และไม่มี ความมั่นคง เด็กจะเกิดความรู้สึกไม่เชื่อมั่น ขาดทักษะในการที่จะเผชิญกับความทุกข์ยากและภาวะกดดัน

• ขั้นที่ 2 ขั้นความเป็นตัวของตัวเอง-ความไม่มั่นใจในตนเอง (Autonomy VS. Doubt) อายุเด็กขั้นนี้อยู่ระหว่าง 2-3 ปี ในขั้นนี้เด็กเรียนรู้การใช้ทักษะทางร่างกายและทักษะทางจิตใจ เด็กพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง และสร้างความสมดุลระหว่างความเป็นตัวของตัวเอง และความไม่มั่นใจในตนเอง ถ้าเด็กได้รับการควบคุม จำกัดความอยากรู้อยากเห็น เด็กจะรู้สึกสงสัย ลังเล ไม่เชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้เด็กรู้สึกไม่ปลอดภัย ความสำเร็จในพัฒนาการขั้นนี้คือ การให้เด็กได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ในการสำรวจโลกด้วยกิจกรรมและการเล่น

ขั้นที่ 3 ขั้นความคิดริเริ่ม-ความรู้สึกผิด (Initiative VS. Guilt) อายุของเด็กในขั้นนี้อยู่ระหว่าง 3- 5 หรือ 6 ปี ในขั้นนี้เด็กจะรู้จักร่วมมือในการวางแผนและปฏิบัติกิจกรรม เด็กต้องได้รับอิสระอย่างเพียงพอในการร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น เด็กจะให้ความสนใจ ใช้ความคิดริเริ่ม และใช้ความพยายามจนประสบความสำเร็จ ขบวนการทางสังคมในขั้นนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดอารมณ์เรื้อรัง โกรธเคือง บิดา มารดาที่ควบคุมเด็กมากเกินไปจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกผิด การไม่จำกัดความคิดของเด็กจะส่งผลให้เด็กรู้จักการยอมรับและไม่ยอมรับสังคม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเจริญงอกงามของพัฒนาการขั้นต่อไป

ทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล (A Social Interpersonal Theory of Development)

เฟสท์ (Feist. 1990 : 216-227) ได้รวบรวมทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล ของซัลลิแวน (Sullivan) ไว้ว่า ซัลลิแวนได้กำหนดขั้นของพัฒนาการจากรูปแบบที่สำคัญของบุคลิก ลักษณะของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคล และการเรียนรู้ที่เกิดจากการที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมนั้น ซัลลิแวนแบ่งขั้นพัฒนาการออกเป็น 7 ขั้นคือ วัยทารก (Infancy) วัยเด็ก (Childhood) วัยเข้าโรงเรียน (Juvenile Era) วัยก่อนวัยรุ่น (Pre Adolescence) วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) และวัยผู้ใหญ่ (Adulthood) ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียงขั้นที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยคือ ขั้นวัยเด็ก (Childhood) อยู่ในระหว่างอายุ 1.5-2 ปี จนถึงอายุ 5 หรือ 6 ปี เป็นระยะที่พัฒนาการโครงสร้างประโยคทางภาษา ซึ่งจะปรากฏออกมาอย่างชัดเจนเมื่อเด็กเล่นกับเพื่อนที่เสมอภาคกัน เด็กสามารถค้นพบเกี่ยวกับตัวเอง และรู้จักการสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น การที่เด็ก 2 คนจะสามารถเล่นบทบาทสมมติหรือเล่นละครร่วมกัน เด็กจะได้เรียนรู้ถึงรูปแบบของวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ควบคู่กับการพัฒนาทางภาษาที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ในขั้นนี้เด็กจะเกิดความวิตกกังวล แต่สามารถจะจัดการความวิตกกังวลได้ เด็กจะเรียนรู้คุณค่าในด้านคุณธรรมจากที่สิ่งปรากฏอยู่ในสังคมทั้งด้านดีและไม่ดี ขณะเดียวกันเด็กจะเรียนรู้การถูกจำกัดอิสรภาพจากประสบการณ์ ความคิดเห็นของตนที่กำลังเจริญงอกงามอยู่ด้วย ในวัยนี้เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีความหมาย การเล่นร่วมกันกับผู้อื่น จะทำให้เด็กค้นพบตัวเอง รู้จักผู้อื่น และเป็นประสบการณ์ที่จะช่วยให้เด็กเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นต่อไป

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเฮอร์ส (Havighurst's Theory of Development)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2537ง : 77-78) ได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของ

ฮาวิกเฮอร์ส (Havighurst) ระบุว่า ฮาวิกเฮอร์สได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากอิริคสันเกี่ยวกับพัฒนาการแต่ละช่วงวัยของบุคคล โดยเขาได้อธิบายว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้นเป็นงานประจำ ซึ่งเป็นงานที่เด็กแต่ละคนควรจะได้ทำในช่วงนั้นๆ ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในงานนั้น จะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกเฮอร์สแบ่งงานที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมในวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น ออกเป็น 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงทางสังคมและทางกายภาพ ซึ่งหมายถึง การที่เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ โรงเรียน ครู และสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัว

ประการที่ 2 เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพี่น้องและบุคคลอื่นๆ รวมทั้งชอบเลียนแบบบุคคลอื่น

ประการที่ 3 เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิด และเริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรม

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมทั้ง 3 ทฤษฎีข้างต้น สรุปได้ว่าพัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทางภาษาเป็นไปอย่างรวดเร็วควบคู่กับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

1.1.2 ความหมายและรูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

อิงลิช และ อิงลิช (ขจิตพรณ ทองคำ. 2536 : 12 ; อ้างอิงจาก English & English. 1958. *A Comprehensive Dictionary of Psychological and Psychoanalytical Terms*. p. 506) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่า พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมของบุคคลหรือองค์กรทางสังคม อาทิ ครอบครัว โรงเรียน

กู๊ด (จิตรา ชนกุล. 2539 : 12 ; อ้างอิงจาก Good. 1973. *Dictionary of Education*. p. 44) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่า เป็นการแสดงออกที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมหรือเป็นการแสดงออกของกลุ่มบุคคล

เพจ โทมัส และมาร์แชล (บุศรินทร์ สิริปัญญาธร. 2541 : 11 ; อ้างอิงจาก Page, Thomas & Marshall. 1977. *International Dictionary of Education*. p. 314) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่า พฤติกรรมทางสังคมหมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมกลุ่มบุคคล ที่ได้รับการควบคุมโดยองค์กรทางสังคม หรือเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อพยายามมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น

จากเอกสารที่ได้ศึกษามา พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากกลุ่มคนที่อยู่ในสังคม

พฤติกรรมทางสังคมมีหลายรูปแบบ เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1987 : 239) แบ่งรูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบพฤติกรรมที่เข้าสังคม (Social Behavior Patterns) ประกอบด้วยรูปแบบพฤติกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 การร่วมมือ (Cooperation) เด็กเรียนรู้ที่จะเล่นหรือทำงานร่วมกับผู้อื่น เด็กยังมีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นมากเท่าไร ก็จะเรียนรู้ที่จะให้ความร่วมมือกับผู้อื่นมากขึ้นไปด้วย

1.2 การแข่งขัน (Rivalry) การแข่งขันจะกระตุ้นให้เด็กทำในสิ่งที่ดีที่สุด ซึ่งดีชิงเด่นเพื่อแสดงพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวัง

1.3 การมีใจกว้างขวาง (Generosity) แสดงความเต็มใจที่จะแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

1.4 ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม (Desire for Social Approval) ถ้าเด็กมีความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างรุนแรงมาก จะทำให้เด็กมีพฤติกรรมยอมทำตามความคาดหวังของสังคม ความต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้ใหญ่จะเกิดขึ้นก่อนความต้องการเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อน

1.5 ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) เด็กจะไม่สามารถแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นจนกว่าจะเคยอยู่ในสภาพการณ์ที่คล้ายคลึงกับผู้อื่นมาก่อน เด็กจะแสดงความเห็นอกเห็นใจโดยพยายามที่จะช่วยเหลือ อำนาจความสะดวกแก่ผู้อื่นที่อยู่ในสถานการณ์ที่กดดัน

1.6 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) เป็นความสามารถที่เด็กจะเอาตนเองเข้าไปแทนที่ในประสบการณ์ของผู้อื่น เด็กจะพัฒนาความสามารถนี้ขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเขาสามารถเข้าใจการแสดงออกทางสีหน้าและคำพูดของผู้อื่น

1.7 การพึ่งผู้อื่น (Dependency) แรงจูงใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการพึ่งพาผู้อื่น ก็คือ บุคคลปรารถนาที่จะได้รับการดูแลทะนุถนอม ได้รับความสุขสบาย

1.8 ความเป็นเพื่อน (Friendliness) เด็กแสดงความเป็นเพื่อนเนื่องจากต้องการทำสิ่งต่างๆ ร่วมกัน หรือเพื่อผู้อื่น และเป็นการแสดงความรัก ความพึงพอใจต่อผู้อื่น

1.9 ความไม่เห็นแก่ตัว (Unselfishness) การที่เด็กมีโอกาสร่วมช่วยเหลือและแบ่งปันสิ่งที่เขาถืออยู่ให้ผู้อื่น ถือเป็นการเรียนรู้ที่เด็กจะมีใจคิดถึงผู้อื่นและทำเพื่อผู้อื่น มากกว่าที่จะคิดถึงแต่ความสนใจและความต้องการของตนเองเท่านั้น

1.10 การเลียนแบบ (Imitation) โดยการเลียนแบบบุคคลที่ได้รับการยอมรับในกลุ่ม จะทำให้เด็กพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ และได้รับการยอมรับจากกลุ่ม

1.11 การติดบุคคล (Attachment Behavior) การที่ทารกมีความผูกพัน เป็นความรักความอบอุ่นกับแม่นั้น เด็กจะถ่ายทอดรูปแบบของพฤติกรรมนี้ไปสู่คนอื่นๆ และเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลเหล่านั้นในระยะที่ย่างเข้าสู่วัยเด็กเล็ก

2. รูปแบบพฤติกรรมที่ไม่เข้าสังคม (Unsocial Behavior Patterns) ประกอบด้วยรูปแบบพฤติกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1 การต่อต้าน (Negativism) เพื่อจะผลักดันพฤติกรรมของผู้อื่นไปในแนวทางที่ตนต้องการ เด็กจะแสดงการต่อต้านโดยการแสดงออกทางร่างกาย แสดงการต่อต้านด้วยอารมณ์ที่รุนแรง เด็กที่สามารถปรับตัวได้ดีจะใช้คำพูดบอกสิ่งที่ต้องการจะทำ

2.2 ความก้าวร้าว (Aggression) หมายถึง การกระทำที่เป็นการประทุษร้ายต่อผู้อื่น ซึ่งสามารถแสดงออกได้ทั้งทางคำพูดและการกระทำทางร่างกาย การแสดงความก้าวร้าวจะลดลงไปตามอายุ

2.3 การทะเลาะวิวาท (Quarreling) การทะเลาะกันเป็นการแสดงออกของอารมณ์โกรธ ซึ่งบุคคลหนึ่งใช้โจมตีอีกฝ่ายหนึ่ง การทะเลาะวิวาทแตกต่างจากความก้าวร้าว ดังนี้

2.3.1 การทะเลาะวิวาทจะเกี่ยวข้องกับคน 2 คนหรือมากกว่านั้น

2.3.2 บุคคลหนึ่งซึ่งอยู่ในระหว่างการทะเลาะวิวาทจะแสดงบทบาทป้องกันตนเอง ในขณะที่บุคคลที่ก้าวร้าวก็น่าจะแสดงบทบาทที่ก้าวร้าว

2.4 การล้อเลียนและข่มขู่ (Teasing and bullying) การล้อเลียนเป็นการรุกรานผู้อื่นทางวาจา ขณะที่การข่มขู่เป็นการรุกรานผู้อื่นทางกาย ผู้รุกรานจะเฝ้ามองความไม่สบายใจของผู้อื่นอย่างพึงพอใจ และพยายามจะแกล้งต่ออยู่เสมอ

2.5 ความมีอำนาจเหนือ (Ascendancy Behavior) ความมีอำนาจเหนือเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่พยายามจะข่มขู่หรือเป็นนายผู้อื่น ถ้าเขาทำได้สำเร็จก็มีลักษณะความเป็นผู้นำ แต่ถ้าทำไม่สำเร็จก็จะถูกกลุ่มปฏิเสธ

2.6 การถือตนเองเป็นใหญ่ (Egocentrism) เด็กเกือบจะทั้งหมดมักจะถือตนเองเป็นใหญ่ คือมักจะคิดถึงและพูดถึงแต่ตนเองเท่านั้น การที่พฤติกรรมนี้คงอยู่ เพิ่มมากขึ้น หรือลดลงขึ้นอยู่กับว่าเด็กจะตระหนักหรือไม่ว่าการมีพฤติกรรมนี้ทำให้ตนเองไม่เป็นที่น่าสนใจ และมีความต้องการหรือรู้สึกวิตกกังวลที่จะทำตนเองให้เป็นที่น่าสนใจมากขึ้น

2.7 ความลำเอียง (Prejudice) พฤติกรรมนี้เริ่มเกิดขึ้นในวัยเด็กเล็ก เนื่องจากเด็กแลเห็นถึงความแตกต่างในคุณลักษณะและพฤติกรรมระหว่างตนเองกับผู้อื่น และแลเห็นความแตกต่างกันทางสังคมที่ทำให้บางคนเกิดความต่ำต้อย เด็กมักจะแสดงความลำเอียงโดยการแยกแยะความแตกต่างของคนอื่นไปในทางลบ

2.8 การแบ่งเพศ (Sex Antagonism) เด็กชายเมื่ออยู่ในกลุ่มมักหลีกเลี่ยงการมีความสัมพันธ์กับเด็กหญิง หรือไม่เล่นร่วมกับเด็กหญิง เพราะเขาเรียนรู้ว่าความเป็นชายอยู่เหนือความเป็นหญิง แม้ว่าในระยะนี้เด็กชายจะยังไม่ต่อต้านเด็กหญิง แต่เขาก็จะหลีกเลี่ยงและรังเกียจกิจกรรมของเด็กหญิง ดังนั้น รูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยมี 2 รูปแบบคือ รูปแบบพฤติกรรมที่เข้าสังคม และรูปแบบพฤติกรรมที่ไม่เข้าสังคม พฤติกรรมความร่วมมือเป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมที่เข้าสังคม ยิ่งให้เวลาและโอกาสเด็กในการทำงานหรือเล่นร่วมกับผู้อื่นมากเท่าใด เด็กยิ่งเรียนรู้ที่จะให้ความร่วมมือกับผู้อื่นมากยิ่งขึ้น

1.1.3 ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัยเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่การแสดงพฤติกรรมทางสังคมในระยะแรก อาจมีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เพราะเด็กวัยนี้จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ยังไม่รู้จักควบคุมอารมณ์และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น แต่เมื่อเด็กมีโอกาสนิสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกันหรือกับผู้อื่นมากขึ้น อีกทั้งได้รับการปลูกฝังพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคม เด็กย่อมสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และเรียนรู้บทบาทตนเองในสังคมได้ดียิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 21)

มัสเซนและคองเกอร์ (ขจิตพรณ ทองคำ. 2536 : 12 ; อ้างอิงจาก Mussen & Conger. 1965. *Child Development and Personality*. p. 383) กล่าวว่า เด็กวัย 3-6 ปีเป็นวัยที่เริ่มพัฒนาความสามารถในการเข้าสังคม ซึ่งจะขยายจากสังคมภายในครอบครัวออกสู่สังคมภายนอก เด็กจะเพิ่มความสามารถในการช่วยเหลือตนเองและเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น

/ซีเฟลท์ (วันเพ็ญ บุณพัฒน์. 2539 : 16-17 ; อ้างอิงจาก Seefeldt. 1980. *Teaching Young Children*. p. 7-11) ได้กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 3 ปี กล่าวได้ว่าเป็นวัยแห่งการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กจะเห็นว่าตนเป็นคนที่สำคัญที่สุด มีความสุขที่จะเล่นคนเดียว แต่เริ่มสนใจผู้อื่นบ้าง แม้ว่าเด็กจะเล่นกับ

ตนเองแต่ก็ชอบที่จะไปนั่งเล่นข้างๆ ผู้อื่น แต่ไม่เล่นเป็นกลุ่มหรือเล่นรวมกับผู้อื่น ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่แบ่งปัน ยังต้องการความเอาใจใส่ ความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้ยังไม่มีเพื่อนที่ชอบเป็นพิเศษ และจะเล่นกับเด็กอื่นที่มาอยู่ด้วยใกล้ๆ เท่านั้น

2. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 4 ปี เด็กวัยนี้เริ่มสนใจผู้อื่นมากขึ้นกว่าเดิม ฉะนั้นเด็กจะเริ่มเล่นกับผู้อื่นบ้างในบางสถานการณ์ ชอบเล่นบทบาทสมมติ เล่นเลียนแบบชีวิตครอบครัว ซึ่งพบเห็นในชีวิตประจำวัน แต่โดยทั่วไปเด็กยังมีลักษณะที่แสดงถึงความก้าวร้าวทางกาย เออะอะ ไม่ระมัดระวัง เกรียดยังมีลักษณะของการเป็นนาย ขณะเดียวกันเด็กจะเริ่มเป็นผู้ช่วยที่ดี มีท่าทีแสดงความเป็นมิตร เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนและการรอคอย เริ่มมีการแบ่งปัน

3. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 5 ปี เด็กวัยนี้มีความเป็นมิตรมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เริ่มเข้ากลุ่มใหญ่ขึ้นจาก 2 คนเป็น 5 คน เริ่มมีเพื่อนที่ถูกใจเป็นพิเศษ ชอบเล่นละครสมมติ เล่นเลียนแบบ เล่นละครใบ้ การทะเลาะกับเพื่อนลดน้อยลง เพราะเริ่มเข้าใจและยอมรับความสำคัญของผู้อื่น เป็นระยะที่เริ่มจะมีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น และเริ่มมีความรู้สึกไม่พอใจถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

4. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 6 ปี เป็นวัยที่เริ่มประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น เล่นเป็นกลุ่มและมักจะเป็นเพื่อนเพศเดียวกัน เริ่มรู้สึกกังวลกับสังคมภายในกลุ่มของตน ในการเล่นยังชอบแสดงเป็นตัวเด่น เล่นรุนแรง พยายามจะเป็นที่หนึ่ง ต้องการชนะ และถ้าหากการเล่นนั้นมีกฎเกณฑ์ที่ยากเกินความสามารถของตน ก็จะพยายามปรับกฎนั้นให้เป็นประโยชน์กับตน/

ประณต คำนิม (2526 : 198-201) ได้จำแนกพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. การปฏิเสธ (Negativism) คือ การต่อต้านผู้ใหญ่และสิ่งที่ไม่พอใจ พฤติกรรมนี้จะเกิดมากที่สุดในช่วงอายุ 3-4 ปี ลักษณะการแสดงออกจะแสดงทางคำพูด ปฏิกริยาทางกาย การเจียบเฉย การแก่งัดทำไม่ได้ยิน หรือไม่เข้าใจคำขอร้อง ไม่เอาใจใส่ต่อกิจวัตรประจำวัน เมื่ออายุ 4-6 ปี เด็กจะลดการต่อต้านทางกายลง และเพิ่มการต่อต้านทางคำพูด

2. การเลียนแบบ (Imitation) เด็กจะเริ่มใช้พ่อแม่เป็นตัวแบบ แล้วจึงเริ่มสนใจคนอื่น โดยเด็กจะเลียนแบบคำพูดและการกระทำต่างๆ จากบุคคลที่เด็กใกล้ชิดและพึงพอใจ เช่น มารดา พี่น้อง เพื่อน ฯลฯ

3. การแข่งขัน (Rivalry) เด็กจะมีความต้องการเป็นคนเก่งและคนดีเหมือนคนอื่นๆ โดยจะแข่งขันในรูปแบบของการพูดคุยกู้โอวดเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของสิ่งต่างๆ ต่อหน้าคนอื่น

4. การก้าวร้าว (Aggression) การก้าวร้าวของเด็กเกิดจากความคับข้องใจ ต้องการการมีอำนาจและความเด่น โดยเปลี่ยนแปลงไปตามอายุ เด็กอายุ 2-4 ปี จะมีความก้าวร้าวเพิ่มขึ้น ในระยะต้นจะแสดงออกโดยการกล่าวโทษ ล้อเลียน

5. การทะเลาะวิวาท (Quarrelling) เกิดจากการที่เด็กขาดประสบการณ์ทางสังคม เด็กจะแสดงออกมาด้วยการแย่งของเล่น ทำลายสิ่งของ แผลดเสียงร้องไห้ ทำร้ายผู้อื่น แต่จะเกิดพฤติกรรมในช่วงสั้นๆ แล้วจะกลับมาเล่นกันใหม่

6. การร่วมมือ (Cooperation) เด็กจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลางจึงมีการร่วมมือกันน้อย เมื่อเด็กได้รับการฝึกหัดทีละน้อย จะช่วยให้เด็กเรียนรู้การร่วมมือได้มากขึ้น

7. พฤติกรรมวางอำนาจ (Ascendent Behavior) เด็กชอบแสดงตัวเป็นนาย และชอบชักจูงให้ผู้อื่นทำตามตัวเอง การวางอำนาจจะเพิ่มสูงสุดเมื่ออายุ 5 ปี ทั้งนี้ขึ้นกับสิ่งแวดล้อมของเด็ก

8. การเห็นแก่ตัว (Selfishness) เด็กจะเอาแต่ใจตนเองโดยไม่คำนึงว่าคนอื่นจะพอใจหรือไม่ พฤติกรรมนี้จะถึงจุดสูงสุดเมื่อเด็กอายุ 4-6 ปี
9. ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) เด็กจะมีพฤติกรรมนี้ต้องอาศัยความเข้าใจในความรู้สึกและอารมณ์ของผู้อื่น โดยพยายามช่วยเหลือ เห็นใจ และเสนอแนะการแก้ปัญหา
10. การยอมรับจากสังคม (Social Approval) เด็กจะเริ่มเห็นความสำคัญของการยอมรับจากผู้ใหญ่ และจากกลุ่มเพื่อน
11. การแยกเพศ (Sex Cleavages) เด็กจะเริ่มแบ่งเพศเมื่ออายุ 4 ปีขึ้นไป
12. อคติ (Prejudice) ได้แก่ อคติทางเชื้อชาติ ศาสนา สถานะทางเศรษฐกิจ สังคม เพศ

ทิสนา แชมมณี และคณะ (2536 : 71 , 129) กล่าวถึงลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัย สามารถติดต่อกับบุคคลอื่น มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สามารถเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รู้จักเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของสังคม กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ รู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2537ข : 55) กล่าวถึง ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี จะเล่นรวมกลุ่มกับเพื่อน เล่นเกมที่มีข้อตกลงหรือกติกา คบเพื่อนมากขึ้น กลุ่มใหญ่ขึ้น รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับที่ดี กระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักควบคุมอารมณ์ได้เหมาะสมกับเหตุการณ์ เกิดความร่วมมือจากการรู้จักรอคอยผู้อื่น มีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2537ค : 504-509) กล่าวว่า ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 4 ขวบ สนใจเด็กที่อยู่ในวัยเดียวกันและชอบเล่นเป็นกลุ่มมากขึ้น ชอบเล่นกับเพื่อนต่างเพศ เด็กผู้ชายส่วนมากมักจะชอบเล่นกับเพศเดียวกันมากกว่าเด็กผู้หญิง เด็กวัยนี้จะสนุกสนานกับการเล่นละคร หรือการเล่นบทบาทสมมติ เวลาเล่นด้วยกันมักจะให้ความร่วมมือกันมากขึ้น และเริ่มต้นที่จะใช้การพูดมากกว่าการชกต่อย เมื่อเกิดขัดแย้งกัน เด็กวัยนี้ก็สามารถที่จะให้ความร่วมมือ เป็นมิตรและเกิดความสบายใจที่จะทำงานด้วย เด็กวัย 4 ขวบ ส่วนใหญ่สามารถที่จะยอมรับในการรอคอยการผลัดเปลี่ยน การแข่งขัน และการยอมรับกฎเกณฑ์ แต่ผู้ใหญ่ก็ยังคงจะต้องคอยดักเตือนอยู่ด้วยเสมอ

ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 5 ขวบ เด็กในวัยนี้มักจะมีความเป็นมิตร ให้ความร่วมมือ และชอบกระทำการสิ่งต่างๆ ให้ผู้อื่นพอใจ เริ่มที่จะชอบการมีเพื่อนฝูงเป็นกลุ่มเด็กประมาณ 2-5 คน และชอบมีเพื่อนสนิท เด็กวัยนี้สนุกสนานกับการแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การแสดงความขัดแย้งในกลุ่มลดน้อยลง เด็กวัยนี้เริ่มที่จะสนใจสิ่งต่างๆ และสนใจผู้อื่นมากกว่าที่จะสนใจตนเองนั่นคือ เด็กเริ่มลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลง เด็กวัยนี้เป็นวัยยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ซึ่งขณะเดียวกันก็จัดได้ว่าเป็นช่วงวิกฤติของเด็กบางคนที่อยู่ในกลุ่มและไม่ยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 6 ขวบ เด็กในวัยนี้เริ่มที่จะมีการแลกเปลี่ยนของเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ การเข้าร่วมเล่นกับเพื่อนในวัยนี้มักจะเล่นกับเพศเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามเด็กก็ยังจัดว่าเป็นเด็กที่ยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเขามักสนใจเกี่ยวกับตนเองและสิ่งที่ผู้อื่นทำกับเขา กิจกรรมกลุ่มได้รับการนิยมน้อยมากสำหรับเด็กวัยนี้ เด็กมักจะต้องการได้รับการยอมรับจากเพื่อนและมักจะแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน เพื่อต้องการให้เพื่อนยอมรับ

จากการศึกษาเอกสารสะท้อนให้เห็นว่า ลักษณะพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย สามารถเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม ยอมรับผู้อื่น รู้จักรอคอยผู้อื่น มีลักษณะเป็นผู้นำ ผู้ตาม รู้จักการเป็นผู้ให้และผู้รับที่ดี ให้การช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของพฤติกรรมความร่วมมือ

1.2 ความหมายของพฤติกรรมความร่วมมือ

คอลลินส์และแอสมอร์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2528 : 222 ; อ้างอิงจาก Collins & Ashmors. 1970. *Social Phychology*. p. 50) ได้ให้ความหมายของความร่วมมือไว้ว่า ความร่วมมือ หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีจุดมุ่งหมายอันเดียวกันในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ สอดคล้องกับลินด์เกรนและฮาร์เวย์ (Lindgren & Harvey. 1981 : 433) ที่ได้กล่าวว่า ความร่วมมือ หมายถึง การกระทำร่วมกันเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

สลาบิน (Slavin. 1983 : 3-5) ได้ให้ความหมายของความร่วมมือไว้ว่า ความร่วมมือ หมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป สามารถที่จะทำงานร่วมกัน มีการสื่อสาร กระตุ้นหรือขอร้องให้สมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

ซีเฟลท์ และ บาร์บิว (Seefeldt & Barbour. 1986 : 402) กล่าวว่า การให้ความร่วมมือ (Cooperating) เป็นทักษะการลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลง ฝึกคิดถึงประโยชน์ของกลุ่มเป็นสำคัญ วิจิตร อวาทกุล (2542 : 309) กล่าวว่า ความร่วมมือ (Cooperating) หมายถึง ความพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม เพื่อบรรลุถึงความสำเร็จของงานด้วยความเต็มใจ

จากที่นักการศึกษากล่าวมา สรุปได้ว่า พฤติกรรมความร่วมมือ หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปทำกิจกรรมหรือทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

1.3 ความสำคัญของพฤติกรรมความร่วมมือ

พฤติกรรมความร่วมมือก่อให้เกิดความเจริญงอกงามต่อมนุษย์ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม ในสังคมไทยคนไทยเป็นคนมีฝีมือ มีความฉลาด มีความสามารถมากมาย แต่ขาดการสนับสนุนและเป็นความเก่งกาจเฉพาะตัว เก่งที่สุดคือเอาตัวรอดแต่ไม่เก่งที่จะทำให้สังคมอยู่รอด เพราะขาดความคิดและเจตคติทางสังคมที่ถูกต้อง คือขาดการรวมกลุ่มอย่างถาวรเพื่อส่วนรวม (นิพนธ์ คันทะเสวี. 2528 : 23-24) แสดงว่าคนไทยนั้นขาดการร่วมมือกัน ถึงจะเป็นคนเก่ง มีความสามารถ แต่ก็ไม่สามารถทำให้สังคมอยู่รอดได้ ไม่สามารถทำให้สังคมเจริญรุ่งเรืองได้ ทั้งนี้เพราะพฤติกรรมความร่วมมือมีความสำคัญ ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามได้ทั้งต่อตัวบุคคลและสังคม ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวไว้ ดังนี้

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson & Johnson. 1994. 12, 15, 186) กล่าวว่า ความร่วมมือเป็นการสร้างขอบเขตของคุณค่าและความก้าวหน้าให้มนุษย์ เป็นหัวใจสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล ครอบครัว เศรษฐกิจ กฎหมาย และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ในแต่ละวันมนุษย์จะต้องร่วมมือกับผู้อื่น ทั้งในครอบครัว การทำงานและการติดต่อกับชุมชน ความร่วมมือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในการทำงาน มีความก้าวหน้าในอาชีพและประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

ดังนั้น พฤติกรรมความร่วมมือจึงมีความสำคัญ เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในการทำงาน มีความก้าวหน้าในอาชีพและประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

1.4 ลักษณะพฤติกรรมความร่วมมือ

สท้อป (บุครินทร์ สิริปัญญาธร. 2541 : 17 ; อ้างอิงจาก Staub. 1978. *Positive Social Behavior and Morality : Social and Personal Influences*. p. 381) กล่าวว่า พฤติกรรมความร่วมมือ เกิดจากการทำงานร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการเป็นผู้นำ การช่วยเหลือบุคคลอื่นให้ได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ การยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น การขอความร่วมมือในการคิด มีการพูดคุยกันในการทำงาน นอกจากนี้ มอริสัน (Morrison. 1995 : 484) ยังกล่าวเพิ่มเติมว่ามีการรับผิดชอบในพฤติกรรมของตนเองอีกด้วย

อดัมส์ และฮามม์ (บุครินทร์ สิริปัญญาธร. 2541 : 17 ; อ้างอิงจาก Adams & Hamm. 1990. *Cooperative Learning Critical Thinking and Collaboration Across the Curriculum*. p. 26-27) กล่าวว่า ลักษณะพฤติกรรมความร่วมมือมีลักษณะของการเป็นผู้นำการเรียนรู้ มีการทำงานร่วมกันเพื่อที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่ม เกิดความก้าวหน้าและทักษะการทำงานร่วมกัน

มัสเซนและคณะ (Mussen et al. 1990 : 438) กล่าวว่า การร่วมมือเป็นพฤติกรรมทางสังคมอย่างหนึ่งที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กในกลุ่มเพื่อน มีการคำนึงถึงผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม การโต้เถียงและการทะเลาะวิวาทลดลง เด็กสามารถพัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือได้โดยการสะท้อนผลการกระทำจากผู้อื่น

แม็คเนอร์เนย์และแม็คเนอร์เนย์ (McInerney, D.M. & McInerney, V. 1998 : 228) กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมความร่วมมือที่พบในห้องเรียนดังนี้ มีการช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม ขอความช่วยเหลือจากเพื่อน มีความพยายาม ตั้งใจทำงาน กระตุ้นและชมเชยเพื่อน สุภาพ ไม่ส่งเสียงดัง ร่วมกันแก้ปัญหา กับเพื่อน เมื่อพบปัญหาจะซักถามเพื่อนก่อนที่จะไปถามครู และมีการช่วยเหลือระหว่างกลุ่ม

สรุปได้ว่า ลักษณะพฤติกรรมความร่วมมือ คือการทำกิจกรรมหรือการทำงานร่วมกัน โดยมี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การยอมรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น การเป็นผู้นำการเรียนรู้ และการ รับผิดชอบร่วมกัน

1.5 แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือ

มอริสัน (Morrison. 1995 : 484) กล่าวว่า ห้องเรียนเป็นแหล่งสำคัญที่จะทำให้เด็กเกิด การเรียนรู้ทางสังคม การส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมความร่วมมือสามารถทำได้โดย ครูกระตุ้น สนับสนุน และเสริมแรงให้เด็กร่วมมือกัน ชี้แนะให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม กระตุ้นให้เด็กคิดทบทวนพฤติกรรม ที่ได้ทำว่าเหมาะสมหรือไม่ โอกาสต่อไปจะแสดงพฤติกรรมอย่างไร ครูชมเชยเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ เหมาะสม

พัชรี ผลโยธิน (2540ก : 60-61) กล่าวว่า การให้เวลา ให้โอกาส และให้เด็กเล่นวัสดุอุปกรณ์ หรือทำงานร่วมกันในกลุ่มย่อยอย่างค่อยเป็นค่อยไปและสม่ำเสมอ รวมทั้งให้กำลังใจหรือแสดงความชื่นชม และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการร่วมมือกันแล้ว จะช่วยพัฒนาเด็กให้เกิดพฤติกรรมความร่วมมือได้ ถ้าเด็ก มีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นหรือผู้ใหญ่ เด็กจะยังมีโอกาสเรียนรู้ความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักแก้ปัญหา และเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเด็กทั้งทางด้านสังคมและสติปัญญาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเด็กต่างจาก ผู้ใหญ่ตรงที่เด็กจะแสดงออกกับเพื่อนแต่ละคนอย่างเสมอภาค พฤติกรรมความร่วมมือจึงเกิดขึ้น

หรรษา นิลวิเชียร (2535 : 162) กล่าวว่า ครูสามารถส่งเสริมและแนะนำเด็กให้รู้จักการให้ความ ร่วมมือซึ่งกันและกันในกลุ่ม โดยการให้กำลังใจ ลดการแข่งขัน และให้เด็กวางแผนการทำกิจกรรมร่วมกัน

ดังนั้น การส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือทำได้โดย ให้เด็กได้เล่นหรือทำงานร่วมกันในกลุ่มย่อย โดยครูกระตุ้น สนับสนุน และเสริมแรงให้เด็กร่วมมือกัน ให้เด็กวางแผนการทำงานร่วมกัน เรียนรู้ ความคิดของผู้อื่น รู้จักแก้ปัญหาและทบทวนพฤติกรรมที่ได้ทำว่าเหมาะสมหรือไม่ ดังเอกสารที่ได้ศึกษามา

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความร่วมมือ

บาร์ตัน และแอสเซียน (พวงแก้ว เนตรโอภารักษ์. 2533 : 32 ; อ้างอิงจาก Barton & Ascion. p. 417-430) ได้ศึกษาการร่วมมือทางกายและร่วมมือทางวาจาแก่เด็กเล็กอายุ 3-3 ½ ปี ในการเล่นร่วมกัน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ฝึกการร่วมมือโดยแสดงพฤติกรรมทางกาย เช่น ส่งของให้เพื่อน กลุ่มที่ 2 ฝึกการร่วมมือโดยแสดงพฤติกรรมทางวาจา เช่น การพูดแสดงความคิดเห็นต่อเพื่อน กลุ่มที่ 3 ฝึกให้มีพฤติกรรมทั้งสองอย่างร่วมกัน โดยผู้ทดลองใช้วิธีการหลายอย่างร่วมกัน เช่น ให้คำแนะนำ ให้ดูตัวแบบ บอกให้ทำ และให้การชมเชย ผลการศึกษาพบว่า เด็กมีพฤติกรรมที่ต้องการเพิ่มขึ้น

วอน (Vaughn. 1994 : 3706-A) ได้ศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือจากการเรียนรู้แบบร่วมมือใน เด็กเล็ก กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กอายุ 43-58 เดือน จำนวน 17 คน เป็นเด็กชาย 9 คน เด็กหญิง 8 คน เก็บ ข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ครู การบันทึกภาพด้วยวิดีโอเทป ใช้เวลาในการ เก็บข้อมูลมากกว่า 5 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่ามีการปฏิสัมพันธ์แบบร่วมมือกัน คือการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน การประนีประนอม การเจรจา และการแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งแสดงให้เห็น จากการสนทนาร่วมกันระหว่างเด็กในสถานการณ์ที่หลากหลาย

สุทธิพรธม ชีรพงศ์ (2534 : 68-73) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ ทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วมและแบบครุไม่มีส่วนร่วม ใช้เวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ครั้ง ครั้งละ 60 นาที ผลการศึกษาพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม ศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วม และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบครุไม่มี ส่วนร่วม มีพฤติกรรมความร่วมมือหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครุมีส่วนร่วม มีพฤติกรรมความร่วมมือสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์แบบครุไม่มีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บุตรีนทร์ สิริปัญญาธร (2541 : 72-77) ได้ศึกษาแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่เกิดจากกิจกรรมศิลปะแบบสื่อผสมเป็นกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี จำนวน 15 คน ใช้เวลาในการทดลอง 9 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะแบบสื่อผสมเป็นกลุ่มก่อนและระยะเวลาในการทดลองมีพฤติกรรม ร่วมมือแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 โดยเด็กปฐมวัยระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแบบ สื่อผสมเป็นกลุ่มมีพฤติกรรมร่วมมือ สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมศิลปะแบบสื่อผสมเป็นกลุ่ม และพฤติกรรม ร่วมมือในระยะเวลาที่เด็กปฐมวัยได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะแบบสื่อผสมเป็นกลุ่ม มีแนวโน้มและอัตราการ เปลี่ยนแปลงสูงขึ้น โดยมีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ระยะเวลาสัปดาห์ที่ 1-7 มีแนวโน้มและ อัตราการเปลี่ยนแปลงไม่ชัดเจน และระยะเวลาสัปดาห์ที่ 8-9 มีแนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงอย่าง ชัดเจน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การจัดกิจกรรมให้เด็กได้ร่วมกันทำเป็นกลุ่มอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับวัย พัฒนาการ และความต้องการของเด็ก ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนอย่างเสมอภาคกัน เป็นการส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือให้เด็ก พฤติกรรมความร่วมมือมีคุณค่าต่อตัวเด็กทั้งในปัจจุบันและใน อนาคต การที่สังคมมีบุคคลที่มีพฤติกรรมความร่วมมือย่อมเป็นการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคม

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือให้กับเด็กปฐมวัย โดยจัดกิจกรรมกลุ่มให้เด็กร่วมมือกันกับเพื่อนในห้องเรียนซึ่งเป็นสังคมขนาดเล็ก เพื่อปูพื้นฐานของการร่วมมือในการทำงานกับบุคคลอื่นๆ ในสังคมขนาดใหญ่ต่อไป

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

2.1 ความหมายของกลุ่ม

กัลลี (Gulley. 1960 : 62-63) กล่าวว่า กลุ่มมีความหมายลึกซึ้งกว่าการที่บุคคลมารวมกันเท่านั้น กลุ่มต้องประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการ คือ

1. มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และวัตถุประสงค์นั้นจะต้องสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนด้วย

2. ผลของการทำงานเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนภายในกลุ่ม

3. มีการสื่อสารทางวาจา หรือมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

เดวิส (ผกา บุญเรือง. 2525 : 2 ; อ้างอิงจาก Davis. 1962. *Human Relation at work*. p. 405) กล่าวว่า กลุ่ม หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีเป้าหมายร่วมกันอย่างเห็นได้ชัด

เคมปี (พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. 2542 : 3 ; อ้างอิงจาก Kemp. 1970. *Perspectives on the Group Process : A Foundation for Counseling with Groups*. p. 24-29) กล่าวว่า กลุ่มประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมารวมกัน มีปฏิสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความพอใจ มีการยอมรับและเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และมีความรู้สึกปลอดภัยเมื่ออยู่ในกลุ่ม

เชสเตอร์ (กลั่นแก้ว มาตา. 2541 : 39 ; อ้างอิงจาก Chester. 1972. *Experimental Social Psychology*. p. 379) กล่าวว่า กลุ่มประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปไม่จำกัดจำนวน แต่ไม่ถึงกับมีจำนวนมากเกินไป คนที่มารวมกันเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อจุดมุ่งหมายบางอย่างร่วมกัน

ชอร์ (ศุภาวดี บุญญวงษ์. 2527 : 6 ; อ้างอิงจาก Shaw. 1976. *Group Dynamics : The Psychology of Small Group Behavior*. p.11) กล่าวว่า กลุ่มประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกัน มีการปฏิสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อกันและกันด้วย

จากที่นักการศึกษากล่าวมา สรุปได้ว่า กลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน ยอมรับและเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

2.2 ความสำคัญของการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม

ชอร์ (จิตรา ชนะกุล. 2539 : 29-30 ; อ้างอิงจาก Shaw. 1971. *Group Dynamics : The Psychology of Small Group Behavior*. p.57) กล่าวว่ากิจกรรมกลุ่มมีความสำคัญ ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นหลายๆ ด้าน ดังนี้

1. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น

2. ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะเน้นการค้นคว้าหาความรู้ เช่น ทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การรายงาน ฯลฯ

3. ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) เป็นทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะด้าน การวิพากษ์วิจารณ์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล

4. ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผน การเป็นผู้นำแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ยัง (Young, 1972 : 630-634) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนเป็นกลุ่ม ดังนี้

1. บรรยากาศในการเรียนจะมีความเป็นกันเองมากขึ้น ไม่เคร่งเครียดเมื่อทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

2. เสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ช่วยกันสลับซ้ายขวาให้เด็กบางคน เพราะการทำงานร่วมกันจะทำให้ทุกคนรู้สึกว่ามีค่าสำคัญต่อกลุ่มเท่ากัน

3. ลดปัญหาเรื่องระเบียบวินัย

4. เสริมสร้างความสามัคคี การรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่

5. ฝึกให้รู้จักอภิปราย เสนอแนะ และซักถาม ตลอดจนส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ผกา บุญเรือง (2525 : 27) กล่าวว่า การทำงานกลุ่มเป็นการส่งเสริมให้เกิดทักษะการทำงานร่วมกัน ความร่วมมือในการทำงาน ความเป็นผู้นำ ผู้ตาม การเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม รวมทั้งทักษะในการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

ทิตินา เขมมณีและคณะ (2536 : 80) กล่าวว่า การที่เด็กได้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม อาจจะทำงานร่วมกันหรือไม่ทำงานร่วมกันโดยตรง เด็กจะเรียนรู้ทักษะทางสังคมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เด็กได้รับการถ่ายทอดมารยาทและกติกาทางสังคม เกิดสำนึกความรับผิดชอบต่อสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา 2542 : 4) กล่าวว่า กระบวนการกลุ่มจะเริ่มขึ้นนับตั้งแต่มีบุคคล 2 คน ขึ้นไป มาทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกัน เมื่อมนุษย์เข้ามารวมกลุ่มกันก็จะเกิดเป็นบทบาทของกลุ่มขึ้นมา ทั้งนี้เพราะกลุ่มมีอิทธิพลอยู่ในตัวของมันเอง อิทธิพลของกลุ่มสามารถที่จะขัดเกลาลักษณะท่าทีของสมาชิกในกลุ่มให้แปรเปลี่ยนไปได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการในกลุ่ม เช่น คุณภาพของสมาชิกในกลุ่ม ความร่วมมือร่วมใจในการทำงาน ตลอดจนระเบียบปฏิบัติที่รัดกุม เหมาะสม นอกจากนี้การทำงานร่วมกันยังก่อให้เกิดพลังในการทำงาน เพราะงานที่ยากและมีปริมาณมากก็สามารถจะทำให้สำเร็จได้โดยง่ายและรวดเร็ว ซึ่งโดยปกติงานลักษณะดังกล่าว ถ้าต่างคนต่างทำก็จะสำเร็จได้โดยยาก หรือถ้าสำเร็จได้ก็อาจล่าช้าและไม่ดีเท่าที่ควร

จากการศึกษาเอกสารสะท้อนให้เห็นว่า กิจกรรมกลุ่มมีความสำคัญ เปิดโอกาสให้บุคคลได้อยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จักควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม เสริมสร้างความสามัคคี มีวินัย มีความรับผิดชอบ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักการเป็นผู้ให้และผู้รับ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีพฤติกรรมความร่วมมือ มีความเชื่อมั่นและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2.3 ลักษณะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

ชลลิวาน (ศุภวดี บุญญวงศ์, 2527 : 2 ; อ้างอิงจาก Sullivan, 1958, p. 7) ได้อธิบายลักษณะของกิจกรรมกลุ่มไว้ ดังนี้

1. สมาชิกวางแผนร่วมกันกับผู้นำกลุ่ม

2. สมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบงานกลุ่มร่วมกัน

3. สมาชิกทุกคนได้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานกลุ่มได้อย่างเต็มที่ บรรยากาศภายในกลุ่มมีความเป็นกันเอง เป็นมิตรต่อกัน และมีความเป็นประชาธิปไตย

ผกา บุญเรือง (2525 : 28) กล่าวว่า การทำงานกลุ่ม (Group Work) หมายถึงการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน มีการนำเอาประสบการณ์มาวางแผนและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของสมาชิก และมีผลผลิตของกลุ่ม

ศุภวดี บุญยวงศ์ (2527 : 2) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม (Group Work) หมายถึง การร่วมกันวางแผน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกต่อสมาชิกภายในกลุ่ม หรือสมาชิกต่อกลุ่ม หรือกลุ่มต่อสมาชิก ซึ่งมีผู้นำกลุ่มที่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี ช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้สมาชิกมีการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกได้พัฒนาบุคลิกภาพที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานกลุ่ม ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานกลุ่ม และกลุ่มประสบผลสำเร็จในการทำงานครั้งนั้นๆ ด้วย

จากเอกสารที่ได้ศึกษามา ลักษณะการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน มีการวางแผน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม มีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม สมาชิกทุกคนรับผิดชอบงานกลุ่มร่วมกันเพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จในการทำงาน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

เพ็ตตี (Petty. 1994 : 4) ได้ศึกษาการเข้ากลุ่มและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อกันของเด็กปฐมวัยใช้เวลาในการศึกษา 8 เดือน โดยสังเกตในขณะที่เด็กเล่น ทำกิจกรรมกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย ผลการศึกษาพบว่าเด็กที่มีทักษะกระบวนการทางสังคม (Process Social Skill) และแบบแผนการติดต่อสื่อสารทางภาษา (Verbal Communication Strategies) จะเป็นที่ยอมรับและยอมรับจากเพื่อนเมื่อพวกเขาจะเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ทองคำ บุญประเสริฐ (2535 : 131-137) ได้ศึกษาการทดลองใช้วิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถทางสังคมของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่าเด็กปฐมวัยที่สอนโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีความสามารถทางสังคมสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่สอนโดยวิธีปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่าวิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สามารถพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาได้ดีในเด็กระดับอายุ 4-5 ปี แต่ในช่วง 5-6 ปี จะใช้วิธีการกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หรือใช้วิธีสอนปกติก็ไม่ให้ผลในด้านสติปัญญาแตกต่างกัน

สุตาทิพย์ ภูพานิช (2536 : 57-58) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมในวงกลมเป็นกลุ่มย่อยที่มีต่อความสามารถในการรับรู้ การเข้าใจทัศนะของผู้อื่นของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมเป็นกลุ่มย่อย มีพัฒนาการด้านความสามารถในการรับรู้และเข้าใจทัศนะของผู้อื่นเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมตามแผนการจัดประสบการณ์ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่ให้เด็กทั้งชั้นทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ พบว่า มีพัฒนาการด้านความสามารถในการรับรู้ และเข้าใจทัศนะของผู้อื่นเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จิตรา ชนะกุล (2539 : 63-65) ได้ศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มย่อย ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มย่อยมีพัฒนาการของความมีวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด

ประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มย่อยมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบ การรู้จักเวลา ความซื่อสัตย์ ความอดทน อดกลั้น ความเชื่อมั่นในตนเอง และความเป็นผู้นำผู้ตามสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นว่า การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับพัฒนาการและความต้องการทางสังคมของเด็กปฐมวัยรูปแบบหนึ่งคือ การจัดกิจกรรมกลุ่ม เด็กอายุ 5 ปี จะมีการช่วยเหลือ แบ่งปันวัสดุอุปกรณ์ มีลักษณะเป็นผู้นำผู้ตาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ประนีประนอมกัน ร่วมมือกัน จึงควรจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมลักษณะพฤติกรรมเหล่านี้

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร

3.1 ความหมายของการจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเด็กในวัยแรกเกิดถึง 6 ปี จะมีพัฒนาการในด้านต่างๆ เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการทางด้านสติปัญญา พบว่าสมองที่ได้รับการกระตุ้นอย่างเหมาะสมจะเจริญเติบโตถึงร้อยละ 70-80 ของวัยผู้ใหญ่ ส่วนพัฒนาการในด้าน การรับรู้และการคิดจะเจริญเติบโตถึงร้อยละ 70 ของวัยผู้ใหญ่ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดกิจกรรม เสริมประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับเด็ก เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้เด็กได้มีพัฒนาการ เจริญเติบโตเต็มตามศักยภาพของแต่ละคนต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.

2539ก : 14) มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของการจัดประสบการณ์ ดังนี้

ราศี ทองสวัสดิ์ และคนอื่นๆ (2529 : 2) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ หมายถึง การจัด กิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้กับเด็ก ปฐมวัย โดยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการเล่น การลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี และเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา

พัฒนา ชัชพงศ์ (อำพร ศรีหิรัญ. 2540 : 33 ; อ้างอิงจาก พัฒนา ชัชพงศ์. 2530. เอกสาร การบรรยายชุดที่ 3 แผนการศึกษาปฐมวัย. หน้า 24) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ หมายถึง การจัด การศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยเพื่อพัฒนาให้ครบทุกด้าน ไม่ได้มุ่งให้อ่านเขียนเช่นในระดับประถมศึกษา แต่จะ เป็นการปูพื้นฐานให้ โดยคำนึงถึงวัยและความสามารถของเด็ก และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ พร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับต่อไป

ภรณ์ คุรุรัตน์ (2540 : 49) กล่าวว่า คำว่าประสบการณ์มีความหมายครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ที่ เกิดขึ้นโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ได้ หากแต่เด็กซึ่งเป็นผู้รับประสบการณ์นั้นได้มีการเรียนรู้ สะสมความรู้ ความสามารถและความรู้สึกต่างๆ ไว้ในตนเอง

ดังนั้น การจัดประสบการณ์ หมายถึง การจัดกิจกรรม จัดสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียน หรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้เจตนา เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับประสบการณ์ตรง เกิดทักษะการเรียนรู้ ด้วยการลงมือปฏิบัติโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เนื่องจากพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี มีการ เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง และจะต้องจัด ประสบการณ์ให้เหมาะสมกับเด็กเพื่อให้เด็กได้พัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน

3.2 แนวคิดพื้นฐานในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการจัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง โดยการใช้ร่างกายและประสาทรับรู้ต่างๆ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ความเข้าใจในแนวคิดของนักปรัชญาการศึกษา นักการศึกษา ปฐมวัย และนักทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ มีอิทธิพลต่อการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก จะช่วยให้ครูสามารถนำไปใช้ในการพัฒนางานการเรียนการสอน และจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2542 : 25)

ผู้นำแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยมีหลายท่าน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2537 จ : 121-125) ดังนี้

จอห์น ล็อก (John Lock) มีความเห็นว่า เด็กทารกเปรียบเสมือนผ้าขาว ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมต่างๆ จะมีความสำคัญอย่างมากต่อการเจริญเติบโตของเด็ก ทำให้เด็กมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน

บี เอฟ สกินเนอร์ (B.F. Skinner) เชื่อว่าพฤติกรรมของคนเรานั้นเกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นได้ด้วยตัวเสริมแรง ดังนั้นในการสอนครูสามารถนำเด็กไปสู่พฤติกรรมหรือการเรียนรู้ที่ต้องการได้

รูสโซ (Rousseau) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสเชื่อในพื้นฐานความดีของสัญชาตญาณในมนุษย์ เป็นนักกฎหมายนิยมที่มีความเห็นว่า ถ้าเราให้โอกาสเด็กเจริญเติบโตตามวิถีทางธรรมชาติแล้ว เด็กจะพัฒนาได้เต็มศักยภาพ เพราะฉะนั้นพ่อแม่หรือครูควรหลีกเลี่ยงที่จะขัดขวางการเจริญเติบโตตามธรรมชาติของเด็ก ไม่บังคับเด็ก

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) มีความเห็นว่า อิทธิพลสำคัญที่สุดของพัฒนาการนั้นมาจากภายในตัวของเด็ก ทั้งทางด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญาและทางกาย

กิเซล (Gesell) เชื่อในวุฒิภาวะ ซึ่งหมายถึงการเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงในช่วงต่างๆ ของชีวิต โดยเชื่อว่าพัฒนาการของเด็กเป็นไปอย่างมีแบบแผนและเป็นขั้นตอน ควรปล่อยให้เด็กพัฒนาไปตามธรรมชาติ ไม่ควรเร่งหรือบังคับ เพราะไม่เกิดผลดีต่อเด็ก และการเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการเคลื่อนไหว การปรับตัว ภาษา สังคม และบุคคลรอบข้าง (พัฒนา ชัชพงศ์. 2540 : 12)

นอกจากนี้ ราตี ทองสวัสดิ์ (2542 : 3) ยังได้กล่าวถึงนักการศึกษาซึ่งมีแนวคิดเป็นที่ยอมรับและมีการนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ดังนี้

เปสตาลอสซี (Johann Pestalozzi) นักการศึกษาชาวสวิส เป็นผู้ริเริ่มเรื่องการเตรียมความพร้อม มีความเชื่อว่าความรักเป็นพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นในการพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกายและสติปัญญา มีความเชื่อในความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นด้านความสนใจ ความต้องการ หรือระดับความสามารถของการเรียนรู้ เปสตาลอสซีเป็นต้นความคิดในเรื่องของการเตรียมความพร้อม และเห็นว่าเด็กไม่ควรถูกบังคับให้เรียนรู้ด้วยการท่องจำ แต่ต้องใช้เวลาและประสบการณ์แก่เด็กในการทำความเข้าใจ

เอริกสัน (Erik Erikson) เจ้าของทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ โดยเน้นว่าบุคลิกภาพของคนเราจะสามารถพัฒนาไปได้ดี ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนพอใจในแต่ละช่วงอายุ ทำให้การศึกษาในระดับปฐมวัยเริ่มให้ความสำคัญกับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ สังคม

เอลคายด์ (David Elkind) นักการศึกษาชาวอเมริกัน เน้นให้เห็นอันตรายของการเร่งเด็กให้เรียนรู้แต่เล็กเกินไป เขาเชื่อว่าเด็กควรได้มีโอกาสเล่นและเลือกกิจกรรมการเล่นด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เด็กอยู่ในสังคมที่เต็มไปด้วยความเครียดได้

และยังมีนักปรัชญาการศึกษาอีกหลายคนที่เน้นประสบการณ์ที่เหมาะสม และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการช่วยให้เด็กได้พัฒนายิ่งขึ้น ได้แก่

皮อาเจท์ (Jean Piaget) เชื่อว่า พัฒนาการทางด้านชีวปัญญาของเด็ก เกิดจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็ก ซึ่งมีกระบวนการปรับโครงสร้าง ดังนี้

1. การปรับเข้าสู่โครงสร้าง (Assimilation) เป็นการรับรู้จากสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น อยู่ตลอดเวลา

2. การปรับขยายโครงสร้าง (Accommodation) เป็นการปรับขยายประสบการณ์เก่า ความคิดเก่า ความเข้าใจเก่าๆ ให้ขยายมากยิ่งขึ้น

皮อาเจท์ ได้แบ่งขั้นของพัฒนาการมนุษย์ออกเป็น 4 ขั้น ในที่นี้จะกล่าวเพียง 2 ขั้น ซึ่งเป็นขั้นที่เกิดขึ้นในช่วงปฐมวัย ดังนี้

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor stage) วัย 0-2 ปี เด็กเรียนรู้ทุกอย่างทางประสาทสัมผัสทุกด้าน

2. ขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (Preoperational stage) ในวัย 2-7 ปีนี้ เด็กเริ่มเรียนภาษาพูดและภาษาท่าทางในการสื่อสาร แต่ไม่สามารถคิดหาเหตุผลได้ดี เด็กยังคงยึดตนเองเป็นศูนย์กลางอย่างมาก สามารถจัดหมวดหมู่สิ่งของได้ตามเกณฑ์ของตน

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยจึงควรให้เด็กใช้ประสาทสัมผัสในการเรียนรู้ โดยเริ่มจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว และค่อยๆ ก้าวไปสู่สิ่งที่ไกลตัว เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กปรับขยายโครงสร้างทางสติปัญญา กิจกรรมต่างๆ เป็นรูปธรรม มีโอกาสทำซ้ำๆ ฝึกการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นกลุ่ม รู้จักการแบ่งปัน รู้จักฟังผู้อื่น ไม่ยึดตนเอง รอคอย มีพฤติกรรมความร่วมมือ อีกทั้งกิจกรรมมีหลายรูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับประสบการณ์เก่าและความสนใจของเด็ก เพื่อให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด (พัฒนา ชัชพงศ์. 2540 : 14-15)

ไวทสกี (Vygotsky) (University of California. Internet. 1999) ทฤษฎีของไวทสกีมีแนวคิดสำคัญ 3 แนวคิด ดังนี้

1. The Zone of Proximal Development ไวทสกีเชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กทำงานภายใน "Zone of Proximal Development" ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เด็กประสบปัญหาแต่ไม่สามารถคิดวิธีแก้ปัญหาโดยลำพัง ต้องได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่น อาจกล่าวได้ว่า Zone of Proximal Development เป็นพื้นที่ที่ฝึกการคิดของเด็ก เด็กพร้อมที่จะเรียนรู้ความคิดรวบยอดหรือแนวคิดใหม่ๆ และต้องการความช่วยเหลือในสิ่งที่ทำด้วย

2. Scaffolding เป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมในช่วงเวลาที่เรียนรู้บางสิ่งบางอย่าง การสนับสนุนจะเพิ่มมากขึ้น เป็นผลให้เด็กมีความรับผิดชอบมากขึ้น เด็กไม่สามารถเรียนรู้ได้เองโดยลำพัง เด็กจะเรียนรู้การร่วมมือกันระหว่างกลุ่มเพื่อน อาจได้รับการเสนอแนะจากผู้ใหญ่หรือได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อน โดยคิดวิธีแก้ปัญหาพร้อมกับเพื่อน มีการจัดกระทำกับวัสดุอุปกรณ์ใหม่ๆ มีการเชื่อมโยงความรู้เดิม

3. Sociocultural Context of Knowledge ไวก็อตสกีตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเรียนและการคิดของเด็ก เด็กเรียนรู้ได้จากครอบครัวและวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยเรียนรู้จากการคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏ เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดจากสถานการณ์ต่างๆ จากการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ของเด็กที่โรงเรียนและสังคมวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ดิวอี้ (John Dewey) ดิวอี้ได้เป็นผู้ริเริ่มการศึกษาแบบก้าวหน้า โดยเน้นการเรียนการสอนให้เด็กมีเสรีภาพในการแสดงออก ให้เด็กเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรควรจะเป็นสิ่งที่เกิดจากความสนใจโดยธรรมชาติของเด็กมากกว่าหลักสูตรที่กำหนดให้โดยผู้ใหญ่หรือครู ดิวอี้เน้นเรื่องการเตรียมสภาพแวดล้อมให้เด็กได้สามารถเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ได้ด้วยตนเอง ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นควรจะเป็นประสบการณ์ตรง เพื่อเป็นรากฐานที่จะสร้างความเข้าใจอย่างแท้จริง ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ทดลอง และค้นพบด้วยตนเอง เพราะความรู้ที่เกิดขึ้นจากการค้นพบนั้นจะเป็นความรู้ที่จดจำไปได้ยาวนาน (ภรณ์ คุรุรัตน์. 2526 : 4 และ วราภรณ์ รักวิชัย. 2527 : 22)

ดิวอี้คิดว่าช่วงอายุ 4-8 ปี เป็นวัยที่ต้องการการแสดงออก กิจกรรมที่จัดควรให้สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของเด็ก ซึ่งเด็กจะเป็นผู้จำลองประสบการณ์นั้นตามจินตนาการของตนเอง ให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมและวางแผนการทำงานด้วย แนวความคิดของดิวอี้มีอิทธิพลต่อการจัดรูปแบบของการจัดกิจกรรมแก่เด็กปฐมวัย ทำให้นักการศึกษาหันมาสนใจทางด้านการปรับตัวทางสังคมและอารมณ์ของเด็กมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมการแก้ปัญหาและการปฏิบัติการทดลอง ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานในการที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (คณะกรรมการกองทุนศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ. 2538 : 33) นอกจากนี้ ดิวอี้ได้กล่าวว่า เด็กเรียนรู้โดยการกระทำ ฉะนั้น กิจกรรมที่จัดให้เด็กปฐมวัย ควรจัดให้เด็กได้ลงมือกระทำ ได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ช้าแล้วช้าเล่า มีความหลากหลายตามความสนใจของเด็ก เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ (พัฒนา ชัชพงศ์. 2540 : 15)

ธอร์นไดค์ (Thorndike) ทฤษฎีของธอร์นไดค์เรียกว่าทฤษฎีการเชื่อมโยง (Connectioned Theory) มีหลักเบื้องต้นว่า การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง โดยที่การตอบสนองมักจะออกมาเป็นรูปแบบต่างๆ หลายรูปแบบ จนกว่าจะพบรูปแบบที่ดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด เรียกการตอบสนองเช่นนี้ว่าการลองผิดลองถูก (Trial and Error) ผลงานที่มีชื่อเสียงมากคือการทดลองการเรียนรู้ซึ่งมีการสร้างกล่องปัญหาหรือกล่องหีบกลขึ้น จากผลการทดลองสรุปออกมาเป็นกฎการเรียนรู้สำคัญได้ 3 กฎ ดังนี้

1. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) กล่าวถึงสภาพความพร้อมของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทางด้านร่างกายหมายถึง ความพร้อมทางวุฒิภาวะ และอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย เช่น ตา หู ฯลฯ ทางด้านจิตใจหมายถึง ความพร้อมที่เกิดจากความพึงพอใจเป็นสำคัญ ถ้าเกิดความพอใจย่อมนำไปสู่การเรียนรู้ ถ้าเกิดความไม่พึงพอใจจะทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้หรือทำให้การเรียนรู้หยุดชะงักไปได้

2. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การฝึกหัดกระทำซ้ำบ่อยๆ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ยาวนานและคงทนถาวร กฎข้อนี้จำแนกออกเป็น 2 ข้อย่อย คือ

2.1 กฎแห่งการใช้ (Law of Used) เมื่อเกิดความเข้าใจหรือเรียนรู้แล้วมีการกระทำ หรือนำสิ่งที่เรียนรู้นั้นไปใช้บ่อยๆ จะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร

2.2 กฎแห่งการไม่ใช้ (Law of Disused) เมื่อเกิดความเข้าใจหรือเรียนรู้แล้วไม่ได้กระทำซ้ำบ่อยๆ จะทำให้การเรียนรู้นั้นไม่คงทนถาวร หรือในที่สุดก็เกิดการลืมจนไม่เรียนรู้อีกเลย

3. กฎแห่งผลที่พึงพอใจ (Law of Effect) กฎนี้กล่าวถึงผลที่ได้รับเมื่อแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แล้วว่า ถ้าได้รับผลที่พึงพอใจ ผู้เรียนย่อมอยากจะทำซ้ำต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจ ผู้เรียนก็ไม่อยากจะทำซ้ำหรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้ได้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2524 : 179-186)

ในการดำเนินการจัดทำแนวการจัดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์ในระดับก่อนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2539 : 14-15) ได้พิจารณาจากหลักปรัชญา ระดับก่อนประถมศึกษา ดังนี้

1. เด็กมีความแตกต่างระหว่างบุคคล (เปสตาลอซซี)
2. เด็กจะพัฒนาได้ดีจากการเล่น (เฟรเบล)
3. การฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ การฟัง การดู การชิมรส การดมกลิ่น และการสัมผัส เป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาด้านสติปัญญา (มอนเตสซอรี)
4. เด็กเรียนรู้จากการกระทำจากประสบการณ์ตรง (ดิวอี้ , เพียเจต์)
5. สภาพแวดล้อมมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในอนาคต (อิริคสัน)
6. การเร่งให้เด็กเรียนเป็นอันตรายยิ่งนัก (เดวิด เอลไคน์)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ศึกษาองค์ความรู้ เรื่องการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ของกลุ่มแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ 10 แนวคิดทฤษฎี และพบว่ามี 5 แนวคิดทฤษฎีที่มีการนำมาประยุกต์ในบริบท ของสังคมไทยในโรงเรียนอนุบาลและประสบความสำเร็จ สามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด แนวคิดทฤษฎีทั้ง 5 แนวคิด มีดังนี้

1. แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย

การจัดการศึกษาตามแนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่พัฒนามาจากความเชื่อว่า การเรียน การสอนนั้นไม่ใช่การถ่ายทอดข้อมูล ความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเด็กได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนสนใจ หรือเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับเด็ก และบทบาทของครูจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ ได้อย่างเต็มตามศักยภาพของเด็ก ครูจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจว่าเด็กมีวิธีการเรียนรู้ได้อย่างไร และเด็กมีความสามารถในการสื่อสารออกมาถึงความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยวิถีทางใด สำหรับแนวคิดสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมีดังนี้

1.1 วิธีการมองเด็ก (The Image of The Child) เด็กในสายตาของครูคือเด็กแต่ละคนมีความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ตั้งแต่วินาทีแรกที่เกิดมา เด็กมีวิถีของการเรียนรู้เป็นไปตามระยะของพัฒนาการในแต่ละวัย เด็กแต่ละคนจะเต็มไปด้วยพลัง ความปรารถนาที่จะเติบโตและงอกงาม ความอยากรู้อยากเห็น ความสามารถในการแสดงออกถึงความต้องการที่จะสัมพันธ์และสื่อสารกับผู้อื่น ด้วยการแสดงออกทางแววตา สีหน้า อากัปกิริยา การจับต้องสัมผัส ฯลฯ โดยเฉพาะความต้องการที่จะสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นปรากฏออกมาตั้งแต่แรกเกิด ความสามารถในการสื่อสารนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับเด็กเพื่อการอยู่รอดและคงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเผ่าพันธุ์ที่ตนเกิดมา

1.2 โรงเรียนเป็นสถานที่บูรณาการสิ่งมีชีวิตที่หลากหลาย การใช้ชีวิตและมีสัมพันธภาพร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่และเด็ก โรงเรียนเปรียบเสมือนสิ่งก่อสร้างที่ดำเนินการอยู่ตลอดเวลาและมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ครอบครัวของเด็กต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตของเด็กในโรงเรียน นอกจากครอบครัวแล้ว ชุมชนก็จะต้องมีส่วนร่วมและรับรู้ถึงความเป็นไปในโรงเรียนเช่นกัน เพื่อให้สังคมได้ตระหนัก

ถึงสิทธิที่พึงได้ของเด็กปฐมวัยและการยอมรับเด็กในฐานะของการเป็นผู้รับช่วงหน้าที่ในการจรรโลงสังคมในอนาคต

1.3 ครูและเด็กเรียนรู้ไปด้วยกัน การสอนและการเรียนต้องควบคู่ไปด้วยกัน แนวคิดเรกจิโอ เอมิเลียจะให้ความสำคัญของการเรียนรู้มากกว่าการสอน วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาตามแนวคิดเรกจิโอ เอมิเลียคือการจัดสิ่งแวดล้อมและให้โอกาสเด็กได้คิดประดิษฐ์และค้นพบด้วยตนเอง การเรียนรู้ที่มีคุณค่าสำหรับเด็กจึงไม่ใช่การสอนจากครูที่เป็นการบอกเล่าโดยตรง แต่เป็นการจัดสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยครูเป็นผู้ประสานงาน ส่งเสริมและจัดสิ่งแวดล้อมให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ครูต้องมีการนำเสนอทางเลือกที่หลากหลาย การเสนอความคิดเห็นและเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ และธิดา พิทักษ์สินสุข. 2543 : 1-4)

2. แนวคิดไฮสโคป

หลักการที่สำคัญของไฮสโคปในระดับปฐมวัยคือ การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเด็ก การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ หมายถึง การเรียนรู้ซึ่งเด็กได้จัดกระทำกับวัตถุ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ความคิด และเหตุการณ์ จนกระทั่งสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ได้แก่

2.1 การเลือกและการตัดสินใจ เด็กจะเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมจากความสนใจและความตั้งใจของตนเอง เด็กเป็นผู้เลือกวัสดุอุปกรณ์และตัดสินใจว่าจะใช้วัสดุอุปกรณ์นั้นอย่างไร การที่เด็กเลือกและมีโอกาสตัดสินใจทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่าได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้ใหญ่

2.2 สื่อ ในห้องเรียนที่เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำจะมีเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลายเพียงพอ และเหมาะสมกับระดับอายุของเด็ก เด็กต้องมีโอกาสและมีเวลาเพียงพอที่จะเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างอิสระ เมื่อเด็กใช้เครื่องมือหรือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เด็กจะมีโอกาสเชื่อมโยงการกระทำต่างๆ การเรียนรู้ในเรื่องของความสัมพันธ์ และมีโอกาสในการแก้ปัญหามากขึ้นด้วย

2.3 การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 การเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสทั้ง 5 การให้เด็กได้สำรวจและจัดกระทำกับวัตถุโดยตรงทำให้เด็กรู้จักวัตถุ หลังจากที่ได้สัมผัสกับวัตถุแล้วเด็กจะนำวัตถุต่างๆ มาเกี่ยวข้องกันและเรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์ ผู้ใหญ่มีหน้าที่จัดให้เด็กค้นพบความสัมพันธ์เหล่านั้นด้วยตนเอง

2.4 ภาษาจากเด็ก สิ่งที่เด็กพูดจะสะท้อนประสบการณ์และความเข้าใจของเด็ก ในห้องเรียนที่เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำ เด็กมักจะเล่าว่าตนกำลังทำอะไร หรือทำอะไรไปแล้วในแต่ละวัน เมื่อเด็กมีอิสระในการใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและรู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เด็กจะเรียนรู้วิธีการพูดที่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ได้พัฒนาการคิดควบคู่ไปกับการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองด้วย

2.5 การสนับสนุนจากผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ในห้องเรียนการเรียนรู้แบบลงมือกระทำต้องสร้างความสัมพันธ์กับเด็ก สังเกตและค้นหาความตั้งใจและความสนใจของเด็ก ผู้ใหญ่ควรรับฟังเด็ก ส่งเสริมให้เด็กคิดและทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง (พัชรี ผลโยธินและคณะ. 2543 : 5-10)

นอกจากนี้ สิริมา ภิญโญนันตพงษ์ (2538 : 64-65) กล่าวว่า แนวคิดของไฮสโคปเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับเด็ก เด็กจะเรียนรู้โดยมีลำดับขั้นตอน สมองของเด็กจะพัฒนาอยู่เสมอ โดยจะใช้สภาพแวดล้อมเป็นแรงจูงใจให้เด็กอยากเรียนรู้ เด็กเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง เด็กมีโอกาสนำเสนออย่างอิสระ เปิดกว้างตามความสนใจ ครูมีบทบาทเป็นผู้จัดเตรียมประเมินผล จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับเด็ก

3. แนวคิดวอลดอร์ฟ

หัวใจสำคัญของการศึกษาแบบวอลดอร์ฟคือ ความเชื่อมั่นว่าคุณค่าอันล้ำลึกที่สุดและเป็นสากลที่สุดของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการศึกษานำมาซึ่งความสมดุลระหว่างความสามารถในการคิด รู้สึก และพลังเจตจำนง ซึ่งดำรงอยู่ในตัวเด็กแต่ละคน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการศึกษาแบบวอลดอร์ฟมุ่งหวังจะพัฒนามนุษย์ให้เป็น ดังนี้

3.1 ผู้ซึ่งมีความคิดแยกแยะ สดใส มีพลัง และสร้างสรรค์

3.2 ผู้ซึ่งมีความรู้สึกในใจเปี่ยมล้นไปด้วยความเมตตา กล้าหาญ ศรัทธาต่อชีวิต และมีจิตใจใฝ่รู้

3.3 ผู้มีพลังเจตจำนงแน่วแน่ สามารถบรรลุภารกิจแห่งชีวิตที่ตนเองเป็นผู้เลือกสรร

การศึกษาแบบวอลดอร์ฟมุ่งหมายที่จะดึงศักยภาพ ซึ่งแฝงเร้นอยู่ในตัวเด็กแต่ละคนให้แสดงออกมา ไม่ใช่มุ่งจะนำข้อมูลความรู้จากภายนอกใส่เข้าไปในเด็กเพื่อการผลิตซ้ำ โดยนัยนี้จึงเอื้ออำนวยให้อนุชนทั้งหลายค้นพบพลัง ความกระตือรือร้น และปัญญาที่ตนเองมีอยู่ เพื่อนำมาซึ่งคุณภาพสูงสุดของตัวเขาเอง (พร พันธุ์โอสธ. 2543 : 1-2)

4. แนวคิดมอนเตสซอรี

แนวคิดการสอนแบบมอนเตสซอรีเป็นแนวคิดที่คำนึงถึงเด็กเป็นจุดหลักในการเรียนการสอน ความสนใจ ความต้องการ และความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง แก่ไขข้อผิดพลาดด้วยตนเองของเด็ก ได้นำมาพิจารณาและวิเคราะห์เพื่อแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยความรู้สึกของความมีอิสระ ได้ใช้จิตของตนในการซึมซับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เกิดความอยากรู้อยากเห็น และแสวงหาความรู้อย่างมีสมาธิ มีวินัยในตนเอง เกิดการพัฒนาการทุก ๆ ด้านไปในเวลาเดียวกัน

แนวคิดการสอนของมอนเตสซอรีจะเริ่มจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม เพราะฉะนั้นอุปกรณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญ อุปกรณ์ของมอนเตสซอรีได้วางแผนมาให้ใช้ได้หลายรูปแบบ อุปกรณ์ของมอนเตสซอรีมีทั้งส่วนที่ช่วยพัฒนาทางประสบการณ์ชีวิต วิชาการ และประสาทสัมผัส เช่น การแต่งกาย อุปกรณ์สำหรับการทำความสะอาด การขัด และอุปกรณ์ในการทำงานบ้าน สำหรับอุปกรณ์จะมีการออกแบบเฉพาะให้เด็กได้พัฒนาสติปัญญา การคิดอย่างมีระบบ มีเหตุผล เช่น คณิตศาสตร์ อุปกรณ์ทางภาษาและหลักภาษา การมองเห็น การชิมรส การได้ยิน การดมกลิ่น ความรู้สึกและการใช้ประสาทสัมผัสร่วมกัน (จีระพันธุ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์. 2543 : 5-7)

5. แนวคิดของการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม

แนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติไม่ใช่วิธีการสอนภาษา แต่เป็นปรัชญาแนวคิดที่จะให้เด็ก ๆ ได้พัฒนาทางด้านการคิดและการใช้ภาษาโดยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากสิ่งที่เรียนอย่างมีความหมาย เด็กจะรับและซึมซับข้อมูลทางภาษาจากสภาพแวดล้อมในบริบททางสังคม วัฒนธรรมและการใช้ภาษาร่วมกันกับผู้คนที่อยู่แวดล้อมใกล้ชิด ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ภาษาได้ดี โดยเด็กจะไม่เกิดความรู้สึกยากลำบากในการเรียนเหมือนแนวการสอนภาษาในระบบโรงเรียนแบบเดิม

แนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติจะนำให้เด็กเข้าถึงความจริงโดยการฝึกเชื่อมโยงให้ผู้เรียนมองชีวิตและสรรพสิ่งจากภาพรวมไปสู่ส่วนย่อย ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้อย่างเป็นธรรมชาติและเปิดนำความสามารถของเขา เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการไปสู่ขั้นสูงสุดของศักยภาพที่มนุษย์พึงจะเป็นได้ (มูลนิธิธรรมไทย-อิสราเอลในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ. 2543 : 7-11)

จากเอกสารที่ศึกษามา จะเห็นว่า มีแนวคิด หลักการและทฤษฎีของนักการศึกษาหลายท่านที่สามารถนำมาใช้ในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งแต่ละแนวคิดก็จะมีจุดเน้นที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับความเชื่อและความเหมาะสมในการเลือกนำไปปฏิบัติของแต่ละบุคคล

3.3 หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539ก : 16) มีหลักการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1. มุ่งเน้นให้เด็กพัฒนาทุกด้าน คือด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา มิได้มุ่งเน้นให้เด็กเรียนรู้เนื้อหาวิชา แต่ต้องการให้พัฒนาคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- 1.1 พัฒนาการรับรู้และประสาทสัมผัส
- 1.2 พัฒนาการสื่อสารโดยการฟัง การพูด (ภาษา ท่าทาง คำพูด)
- 1.3 พัฒนาด้านบุคลิกภาพ
- 1.4 มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
- 1.5 มีการตัดสินใจได้ถูกต้อง
- 1.6 รู้จักคิดวางแผนในการทำกิจกรรม
- 1.7 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 1.8 เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
- 1.9 มีความรัก ซื่อซม และภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดงามของชาติ
- 1.10 มีคุณธรรม จริยธรรม

2. จัดกิจกรรมและประสบการณ์ ในลักษณะบูรณาการขึ้นเป็นหน่วยการสอนแทนการสอนเป็นรายวิชา

3. จัดประสบการณ์โดยมุ่งเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เด็กได้พัฒนาเต็มความสามารถของแต่ละคน

4. ในการพัฒนาจะยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ครูจะไม่เป็นผู้นำในการทำกิจกรรม แต่จะเป็นผู้ควบคุมกิจกรรม อำนาจความสะดวกแก่เด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมเต็มที่

เยาวยา เดชะคุปต์ (2542ข : 118) กล่าวถึงหลักในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน
2. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรให้เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน
3. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสิ่งที่เรียนและควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เป็นผู้ที่มีคุณธรรม
4. ประสบการณ์ที่จัดควรเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียน กล่าวคือ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและใช้ได้ในชีวิตประจำวัน
5. กิจกรรมที่นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ควรมีวิธีใช้แรงจูงใจ ได้รับความสนใจของผู้เรียน ไม่ให้ซ้ำซาก ควรให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน เน้นการปฏิบัติ และเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด
6. ควรหาแนวทางในการประเมินผลที่เหมาะสม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540ก : 23-24) กล่าวว่าไว้ว่า การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยควรยึดหลักการดังนี้

1. กิจกรรมที่จัดควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ เด็กแต่ละคนมีความสนใจแตกต่างกัน จึงควรจัดให้มีกิจกรรมหลายประเภทที่เหมาะสมกับวัย ตรงกับความสนใจและความต้องการของเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเลือกตามความสนใจและความสามารถ

2. กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งกิจกรรมที่ให้เด็กทำเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ควรเปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองตามความเหมาะสม

3. กิจกรรมที่จัดควรมีความสมดุลคือให้มีทั้งกิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวและสงบ กิจกรรมที่เด็กริเริ่มและครูริเริ่ม

4. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมควรเหมาะสมกับวัย มีการยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก เช่น

วัย 3 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที

วัย 4 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 12 นาที

วัย 5 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 15 นาที

5. กิจกรรมที่จัดควรเน้นให้มีสื่อของจริง ให้เด็กได้มีโอกาสสังเกต สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและผู้ใหญ่

การจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยต้องจัดประสบการณ์ให้เด็กได้ลงมือกระทำ ได้สัมผัส สังเกต เปรียบเทียบ ทดลอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทางสมองด้วยตัวของเด็กเอง กิจกรรมที่จัดจึงควรเน้นที่ขั้นตอน กระบวนการที่ส่งเสริม การสังเกต การคิด การสื่อสารปฏิสัมพันธ์ มากกว่าผลงานที่ครูกำหนดเป็นเกณฑ์ว่า ต้องทำได้ (ภรณ์ คุรุรัตน์, สมภาษณ์, 2540) สอดคล้องกับ วราภรณ์ รักวิจัย (2542 : 159) ที่ได้กล่าวว่า กิจกรรมที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้สูงสุดนั้น จะต้องเป็นกิจกรรมที่เด็กสนใจ ลงมือค้นคว้ากระทำด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะและสนับสนุน คอยช่วยเหลือในขณะที่เด็กทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย กิจกรรมที่จัดจะต้องสอดคล้องกับพัฒนาการทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา และเป็นประสบการณ์ตรงจากการได้เล่น ลงมือปฏิบัติจริงและมีการกระทำร่วมกับบุคคลอื่นโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน นอกจากนี้ ณรงค์ ทิพกนก (2541 : 12) ยังได้กล่าวว่า การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ควรจะผสมผสานหรือบูรณาการเรื่องที่ต้องการให้เด็กเรียนรู้กับประสบการณ์ของเด็ก สภาพแวดล้อม สภาพท้องถิ่น สภาพธรรมชาติ ฯลฯ ร่วมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรืออยู่ในความสนใจของเด็ก การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่ถูกต้อง เหมาะสมก็คือ เด็กและครูจะเป็นผู้ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยการสัมผัส สำรวจ แยกแยะ เปรียบเทียบ ทดลอง สังเกต ได้ใช้หรือปฏิบัติจริง ไม่ใช่อยู่ที่การนำเนื้อหาหรือแนวคิดไปท่องจำ

จากการศึกษาเอกสารสะท้อนให้เห็นว่า หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานตามความเชื่อของแต่ละบุคคล มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา คำนึงถึงตัวเด็กเป็นหลัก โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ให้เด็กได้ลงมือค้นคว้า ด้วยตนเอง ครูเป็นเพียงผู้ควบคุมกิจกรรมและอำนวยความสะดวกแก่เด็ก

3.4 แนวทางการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

เพื่อให้การจัดประสบการณ์และกิจกรรมบรรลุผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร ในหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (กรมวิชาการ, 2540 : 34-35) และกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2541 : 9-10) ได้กำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1. ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
2. จัดให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

3. ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และเปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มกิจกรรมของตนเอง โดยครูเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวกและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
4. จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และมีบรรยากาศที่อบอุ่น เพื่อให้เด็กมีความสุข
5. จัดกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการ โดยคำนึงถึงพัฒนาการทุกด้าน
6. จัดประสบการณ์ตรงให้เด็กเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า มีโอกาสสังเกต สำรวจ เล่น ค้นคว้า ทดลอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง

7. จัดให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของ กับเด็ก และกับผู้ใหญ่
8. จัดให้มีความสุข มีทั้งกิจกรรมที่เด็กริเริ่มและครูริเริ่ม กิจกรรมในห้องเรียนและนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวและสงบ

9. จัดให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายทั้งรายบุคคล กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่
10. จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมากกว่าผลผลิต
11. จัดให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และเอื้อต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

12. จัดกิจกรรมให้เด็กมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อส่วนรวม รักธรรมชาติ และรักท้องถิ่น

13. จัดให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผน ลงมือปฏิบัติและบอกผลการปฏิบัติกิจกรรมของตนเองและผู้อื่นได้

14. จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

15. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

เดย์ (คณะกรรมการกองทุนศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ. 2538 : 60-61 ; อ้างอิงจาก Day. 1983. *Early Childhood Education*.) กล่าวว่า ในการจัดประสบการณ์ให้เด็กปฐมวัย ผู้จัดจะต้องคำนึงถึงความต้องการและสภาพของผู้เรียนเป็นหลัก และได้ชี้ให้เห็นข้อควรคำนึงในการจัดประสบการณ์แก่เด็กปฐมวัย ดังนี้

1. เด็กแต่ละคนมีอัตราการเจริญเติบโตและพัฒนาการที่ไม่เท่ากัน
2. ธรรมชาติของเด็กจะเต็มไปด้วยความอยากรู้อยากเห็นและกระหายที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ และเด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดในสิ่งที่เขาสนใจ หรืออยากที่จะเรียนรู้
3. การเรียนรู้จะเกิดจากการที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติเอง ไม่ใช่ให้ผู้ใดผู้หนึ่งมาทำให้
4. การเล่นคือวิธีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ของเด็ก
5. เด็กจะเรียนรู้ซึ่งกันและกันเกี่ยวกับเรื่องของความรับผิดชอบ ความนับถือตัวเองและผู้อื่น รวมทั้งวิธีการในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วย
6. เด็กจะเกิดการเรียนรู้เมื่ออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้
7. เด็กแต่ละคนมีความเป็นตัวของตัวเองที่ไม่เหมือนกัน
8. ความหลากหลายของกิจกรรมในแต่ละวันภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ จะทำให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต
9. บรรยากาศที่เต็มไปด้วยความไว้วางใจและมีอิสรภาพ จะก่อให้เกิดความคิดริเริ่มและความเชื่อมั่นในตนเอง

วิชย วงษ์ใหญ่ (2543 : 2-4) กล่าวถึงการจัดประสบการณ์ตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2542 มีผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาอันเป็นวาระสำคัญแห่งชาติ การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยยึดหลักเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะในหมวด 4 มีทั้งหมด 8 มาตรา เริ่มตั้งแต่มาตรา 22 ถึงมาตรา 30 มีสาระสำคัญ 8 เรื่องใหญ่ ได้แก่ หลักการจัดการศึกษา : ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ สาระการเรียนรู้ : เน้นความรู้คู่คุณธรรม บูรณาการความรู้ที่หลากหลาย กระบวนการเรียนรู้ : ต้องจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความแตกต่างของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รวมทั้ง ปลุกฝังคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ บทบาทครูในการส่งเสริมแหล่งการเรียนรู้ : โดยการ ส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต การประเมินผลการเรียนรู้ : พิจารณาจาก พัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ กันไปตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรแต่ละระดับ : มี คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของ หลักสูตรที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ บทบาท ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง : สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ในการ จัดกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงการวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้ ในมาตรา 22 มีประเด็นหลักเป็นจุดเน้นที่ น่าสนใจในการจัดการศึกษา 3 ประเด็น คือ

1. การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้และพัฒนาตนเองได้ การจัดการศึกษาเป็นวิธทางการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ คิดเป็น พึ่งตนเองได้ เอื้อต่อการดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม

2. ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการเรียนรู้โดยให้โอกาสผู้เรียนได้ค้นพบความรู้เอง โดยมีส่วนร่วมในการสร้างผลผลิตที่มีความหมายแก่ตนเอง การเรียนรู้ที่มีพลังความคิดมากที่สุดเกิดขึ้นเมื่อ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง สิ่งที่ตนเองชอบและสนใจ และด้านกระบวนการ เรียนรู้ ผู้จัดต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิหน้าที่ของ ผู้เรียน มีการวางแผนการออกแบบกิจกรรมและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย เป็นระบบ และที่สำคัญที่สุดต้องเน้นประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและ เต็มศักยภาพ กระบวนการเรียนรู้คือการค้นหา การปฏิบัติแสดงว่าจริง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จะ ต้องใกล้เคียงกับสภาพจริงในวิถีชีวิตของผู้เรียน ในชุมชนและสังคม มุ่งสร้างบรรยากาศที่สอดคล้องกับการ ดำรงชีวิต โดยใช้สื่อที่หลากหลายในลักษณะองค์รวมที่เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้และความ สนใจของผู้เรียน คำนึงถึงการใช้สมองทุกส่วน (Whole Brain Approach) โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเสนอ กิจกรรมและลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จึงจะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพและ เต็มศักยภาพ เนื่องจากแต่ละบุคคลมีความสามารถหรือความเก่งที่ต่างกัน และมีรูปแบบการพัฒนาหรือ การเรียนที่ต่างกัน จึงส่งผลต่อการเสริมสร้าง พัฒนาความสามารถหรือศักยภาพของแต่ละบุคคลให้

แตกต่างกัน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับความสนใจและวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน จะส่งผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพ ความเก่ง ความสามารถของผู้เรียนแต่ละบุคคลตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาคนเพื่อพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษาให้เป็นการสร้างรากฐานเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ “คน” การพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวจะต้องมีวิสัยทัศน์ของการพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ปัญญา จิตใจและสังคม กล่าวคือ เป็นคนที่ “เก่ง ดี และมีความสุข” เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 31-37) กล่าวว่า การพัฒนาเด็กให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ต้องมีความสมดุลในการจัดกระบวนการเรียนการสอน บรรยากาศ และสภาพแวดล้อม โดยให้เด็กได้สนุกสนานกับกิจกรรมการเรียนรู้ และเสริมสร้างประสบการณ์ที่สร้างสรรค์ ให้ผู้เรียนมีความสุขจากการช่วยเหลือ เอื้ออาทร และร่วมมือร่วมใจกัน สามารถจัดการ จัดระบบโดยร่วมมือกันรับผิดชอบในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อตกลง เพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเองสำหรับการอยู่ร่วมกัน และให้ผู้เรียนมีความสนใจใฝ่รู้ ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) และกระบวนการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ควรจะมีการส่งเสริมหรือพัฒนาเด็ก ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (Student-Centered Approach) โดยเน้นให้เด็กเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. ส่งเสริมพัฒนาการของสมองทุกๆ ด้าน (Whole Brain Approach) ทั้งด้านร่างกาย ภาษา คณิตศาสตร์ ดนตรี การรับรู้ มิติสัมพันธ์และการรักษารักรักษาชาติ
3. ส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาทักษะกระบวนการคิด (Thinking Skill) และการแก้ปัญหาอย่างเป็นเหตุเป็นผลและในเชิงสร้างสรรค์
4. เน้นการบูรณาการการเรียนรู้และทักษะความถนัดของผู้เรียน โดยส่งเสริมศักยภาพของเด็กทุกๆ ด้านโดยการเรียนรู้เป็นหน่วย (Thematic Approach)
5. เน้นการพัฒนาเด็กในด้านการอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกันตามวิถีประชาธิปไตย
6. ส่งเสริมการเข้าใจตนเอง รู้จักส่วนตัว ส่วนบกพร่องของตนเอง และเข้าใจผู้อื่น สามารถชื่นชมกับความสำเร็จของผู้อื่น
7. เน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) โดยอาศัยการสังเกต การสัมภาษณ์ การเก็บสะสมแฟ้มผลงานเด็ก

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สพช.) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 31-33) ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ที่จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะ คือ

1. การเรียนรู้มีความสุข : เรียนรู้อย่างสุขสันต์ด้วยกันทั่วทุกคน

จัดการเรียนการสอนในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีอิสระ ยอมรับความแตกต่างของบุคคล มีหลากหลายในวิธีการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์แห่งความสำเร็จ และได้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ ซึ่งมีแนวทางสำคัญคือ บทเรียนต้องเป็นเรื่องใกล้ตัว มีความหมาย มีประโยชน์ กิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลาย สื่อการเรียนรู้ต้องน่าสนใจ การประเมินผลมุ่งเน้นตามศักยภาพของผู้เรียนเป็น

รายบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนต้องแสดงออกอย่างนุ่มนวล เป็นมิตร มีเมตตา อ่อนน้อม เข้าใจ และยอมรับกันและกัน ให้กำลังใจและเกื้อกูลกัน

2. การเรียนรู้แบบองค์รวม : การบูรณาการสาระและกระบวนการเรียนรู้

เป็นการเรียนรู้สิ่งต่างๆ อย่างสัมพันธ์ เชื่อมโยงต่อเนื่องกลมกลืนกันทั้งในเรื่องใกล้ตัว ในท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย ซึ่งมีผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเรื่องที่เรียนรู้อย่างชัดเจนลึกซึ้งครอบคลุม มีความหมายต่อการนำไปใช้ในการดำรงชีวิต

3. การเรียนรู้จากการคิดและการปฏิบัติจริง : เรียนโดยใช้สมองและสองมือ

จัดการเรียนให้ได้ฝึกคิดและปฏิบัติจริง จากประสบการณ์ตรง จากแหล่งความรู้ สื่อ เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวต่างๆ ด้วยการฝึกสังเกต คิดอย่างรอบคอบ ปฏิบัติอย่างจริงจัง และสรุปผลเป็นองค์ความรู้ของตนเอง

4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น : เรียนร่วมกัน รู้ร่วมกัน

เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ วัฒนธรรม อารมณ์และสังคมร่วมกัน ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ดีงาม การทำงานร่วมกันทำให้พัฒนาทักษะทางสังคม และทักษะการทำงานที่ดีด้วย

5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง : เรียนอย่างไรใครควรทบทวนตนเองรอบด้าน

เป็นการรับรู้สู่ผลการเรียนรู้และความถนัดของตนเอง เน้นการเรียนรู้กระบวนการว่า การเรียนรู้แต่ละครั้งเกิดขึ้นอย่างไร เรียนด้วยวิธีการอะไร มีขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบอย่างไร โดยเปิดโอกาส และจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ศึกษา วิเคราะห์ ประเมินจุดดีจุดด้อย และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสม พร้อมทั้งจะนำไปใช้ในการเรียนรู้ครั้งต่อไป

ในการดำเนินงานนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เน้นย้ำในเรื่องความเชื่อว่า ต้องเริ่มต้นจากความเชื่อมั่นในศักยภาพของผู้เรียน และดำเนินงานภายใต้หลักการ ผู้เรียนสำคัญที่สุด และเชื่อมโยงกับสภาพชีวิตจริง

ดังนั้น แนวทางการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย จะต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง สนองความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง จัดประสบการณ์ตรงให้เด็กเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมากกว่าผลผลิต เปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มกิจกรรมของตนเอง โดยครูเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวกให้เด็ก ให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผน ลงมือปฏิบัติและบอกผลการปฏิบัติกิจกรรม ดังเอกสารที่ได้ศึกษามา

3.5 รูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยจะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปแบบของกิจกรรม บูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ ได้พัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา กิจกรรมที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน อาจใช้ชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน แต่ทั้งนี้ประสบการณ์ที่จัดต้องครอบคลุมประสบการณ์สำคัญ 9 ประการตามหลักสูตรได้แก่ การสื่อความคิด ที่เป็นการกระทำ, การใช้ภาษา, การเรียนรู้ทางสังคม, การเคลื่อนไหว, ดนตรี, การจำแนกและการเปรียบเทียบ, จำนวน, มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) และเวลา และควรให้ยืดหยุ่นตามเนื้อหาที่เด็กสนใจหรือที่ครูมีส่วนริเริ่มกำหนดให้ เมื่อเด็กได้รับประสบการณ์สำคัญ และทำกิจกรรมในแต่ละหัวข้อเนื้อหาแล้ว เด็กจะเกิดแนวคิดตามที่ได้เสนอแนะไว้ในหลักสูตรได้แก่ ตัวเรา, ครอบครัว, โรงเรียนของฉัน, บุคคลต่างๆ,

วันสำคัญ, ธรรมชาติรอบตัว, การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, การคมนาคมและการสื่อสาร และสิ่งต่างๆ รอบตัว (กรมวิชาการ. 2540ก : 24 และกรมวิชาการ. 2540ข : 35-44) การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน จึงต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้คือ การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่, การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก, การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์, การพัฒนาการคิด, การส่งเสริมให้เด็กได้เลือกและตัดสินใจ และการส่งเสริมลักษณะนิสัยและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน (กรมวิชาการ. 2540ข : 44-45)

กิจกรรมที่ควรจัดให้เด็กปฐมวัยเป็นประจำทุกวัน มีดังนี้

3.5.1 กิจกรรมเสรี

กิจกรรมเสรีหรือการเล่นตามมุม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอิสระตามมุมการเล่น หรือมุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ภายในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมร้านค้า มุมบ้าน มุมวิทยาศาสตร์หรือมุมธรรมชาติศึกษา เป็นต้น มุมต่างๆ เหล่านี้เด็กมีโอกาสนั่งเล่นได้อย่างเสรี ตามความสนใจและความต้องการของเด็ก ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มย่อย กิจกรรมการเล่นแต่ละประเภทจะสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก (กรมวิชาการ. 2540ก : 25 และ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 40)

3.5.2 กิจกรรมสร้างสรรค์

กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) เป็นกิจกรรมที่ช่วยเด็กให้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ การรับรู้เกี่ยวกับความงาม และส่งเสริม กระตุ้นให้เด็กแต่ละคนได้แสดงออกตามความรู้สึกและความสามารถของตนเองโดยใช้ศิลปะ เช่น การวาดภาพ ระบายสี การปั้น การฉีก ตัด ปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการอื่นที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์และเหมาะสมกับพัฒนาการ เช่น การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์ การสร้างรูปจากกระดานปักหมุด ฯลฯ (กรมวิชาการ. 2540ก : 27 และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 35)

3.5.3 กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะเป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย อย่างอิสระตามจังหวะ เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้จังหวะ และควบคุม การเคลื่อนไหวของตนเองได้ โดยใช้จังหวะและดนตรีประกอบการเคลื่อนไหว เช่น เสียงเพลง คำคล้องจอง เสียงตบมือ เครื่องเคาะจังหวะ และอุปกรณ์อื่นๆ (กรมวิชาการ. 2540ก : 31 และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 31)

3.5.4 กิจกรรมเสริมประสบการณ์

กิจกรรมเสริมประสบการณ์หรือกิจกรรมในวงกลม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนา ทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่ม ทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึก ให้เด็กมีโอกาสนั่ง ฟัง พูด สังเกต คิด แก้ปัญหา ใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอด เกี่ยวกับสิ่งที่เรียน และเพิ่มพูนทักษะต่างๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ สามารถจัดได้หลายวิธี เช่น

3.5.4.1 การสนทนา อภิปราย

เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาในการพูด การฟัง รู้จักแสดงความคิดเห็นและ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งสื่อที่ใช้อาจเป็นของจริง ของจำลอง รูปภาพ สถานการณ์จำลอง ฯลฯ

3.5.4.2 การเล่านิทาน

เป็นการเล่าเรื่องต่างๆ ส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เน้นการปลูกฝังให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม

วิธีการนี้จะช่วยให้เด็กเข้าใจได้ดีขึ้น ในการเล่านิทาน สื่อที่ใช้อาจเป็นรูปภาพ หนังสือนิทาน หุ่น การแสดง ทำทางประกอบการเล่าเรื่อง

3.5.4.3 การสาธิต

เป็นการจัดกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กได้สังเกต และเรียนรู้ตามขั้นตอนของกิจกรรมนั้นๆ ในบางครั้งครูอาจให้เด็กอาสาสมัครเป็นผู้สาธิตร่วมกับครู เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น การเพาะเมล็ด การเป่าลูกโป่ง การเล่นเกมการศึกษา

3.5.4.4 การทดลอง/ปฏิบัติการ

เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เพราะได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ได้สังเกตการเปลี่ยนแปลง ฝึกการสังเกต การคิดแก้ปัญหา ส่งเสริมให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็น และค้นพบด้วยตนเอง เช่น การประกอบอาหาร การทดลองวิทยาศาสตร์ง่ายๆ การเลี้ยงหนอนผีเสื้อ การปลูกพืช ฯลฯ

3.5.4.5 การศึกษานอกสถานที่

เป็นการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงอีกรูปแบบหนึ่ง ด้วยการพาไปทัศนศึกษาสื่อต่างๆ รอบโรงเรียน หรือสถานที่นอกโรงเรียนเพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์แก่เด็ก

3.5.4.6 การเล่นบทบาทสมมติ

เป็นการให้เด็กเล่นสมมติตนเองเป็นตัวละครต่างๆ ตามเนื้อเรื่องในนิทาน หรือเรื่องราวต่างๆ อาจใช้สื่อประกอบการเล่นสมมติเพื่อสร้างความสนใจ และก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น หุ่นสวมศีรษะ ที่คาดศีรษะรูปคนและสัตว์รูปแบบต่างๆ เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ของจริงชนิดต่างๆ

3.5.4.7 การร้องเพลง เล่นเกม ท่องคำคล้องจอง

เป็นการจัดให้เด็กได้แสดงออกเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน และเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและจังหวะ (กรมวิชาการ. 2540ก : 36-37 และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 43)

3.5.5 กิจกรรมกลางแจ้ง

กิจกรรมกลางแจ้งหรือการเล่นกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสดูออกไปนอกห้องเรียน ไปสู่สนามเด็กเล่นทั้งที่เป็นกลางแจ้งและในร่ม เพื่อให้เด็กได้ออกกำลังกาย เคลื่อนไหวร่างกายและแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดเอาความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก กิจกรรมกลางแจ้งที่ครูควรจัดให้เด็กเล่น เช่น การเล่นเครื่องเล่นสนาม การเล่นทราย การเล่นน้ำ การเล่นสมมติในบ้านตุ๊กตา หรือบ้านจำลอง การเล่นในมุมช่างไม้ การเล่นกับอุปกรณ์กีฬา และการเล่นเกมการละเล่น (กรมวิชาการ. 2540ก : 38-41 และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 47)

3.5.6 เกมการศึกษา

เกมการศึกษาเป็นเกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา มีกระบวนการในการเล่นตามชนิดของเกมประเภทต่างๆ มีกฎเกณฑ์ต่างๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผล และเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่ ระยะ เช่น เกมจับคู่ แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ โดมิโน ลอตโต ภาพตัดต่อ ต่อตามแบบ ฯลฯ (กรมวิชาการ. 2540ก : 43-44 และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 51)

จากเอกสารที่ได้ศึกษามา สรุปได้ว่า การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบยึดหลักการจัดในลักษณะบูรณาการ ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง จัดกิจกรรมให้เด็กได้รับ

ประสบการณ์ตรง กิจกรรมมีความหมายต่อเด็ก มีจุดมุ่งหมายเพื่อเน้นให้เด็กได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีการยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ โดยคำนึงถึงความสนใจและความสามารถของแต่ละคนเป็นหลัก

3.6 การจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร

3.6.1 ความหมายของการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร

แจ็กแมน (Jackman. 1997 : 190) กล่าวว่ากิจกรรมการประกอบอาหาร เป็นกิจกรรมที่เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เรียนรู้จากกระบวนการในการทำงาน เริ่มตั้งแต่การวางแผนไปจนถึงการทำ ความสะอาดอุปกรณ์และสถานที่ ประสบการณ์ที่ได้รับจากการประกอบอาหารจะทำให้เด็กได้รับความรู้ เกิด ความรู้สึกประสบความสำเร็จและเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการรับประทานอาหารที่ติดตัวไปตลอดชีวิต

วไลพร พงษ์ศรีทัศน์ (2533 : 6) และบุญประจักษ์ วงษ์มงคล (2536 : 8) กล่าวว่า กิจกรรมการประกอบอาหาร เป็นการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือทดลองและปฏิบัติการด้วย ตนเองจากของจริง โดยใช้ประสาทสัมผัสในการเรียนรู้

ปวีณา (นามแฝง) (2539 : 113) กล่าวว่า กิจกรรมการประกอบอาหาร เป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กรู้จักคิด ลงมือทำ และนำไปสู่ผลลัพธ์ด้วยตัวของเด็กเอง ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญต่อการคิดและ เรียนรู้ในเรื่องอื่นๆ ด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 45) กล่าวว่า การประกอบ อาหารเป็นกิจกรรมที่เด็กจะได้รับการจัดประสบการณ์ตรงจากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของอาหารดิบ-สุก รับรู้รสและกลิ่นของอาหาร เรียนรู้ด้วยการใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ และเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น

สรุปได้ว่า กิจกรรมการประกอบอาหาร หมายถึงการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่เปิด โอกาสให้เด็กได้ลงมือทดลอง และปฏิบัติการด้วยตนเองจากของจริง โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการ เรียนรู้ เด็กได้เรียนรู้จากกระบวนการในการทำงาน รู้จักคิด ลงมือทำ และนำไปสู่ผลลัพธ์ด้วยตัวของเด็ก เอง

3.6.2 จุดมุ่งหมายและความสำคัญของการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร

การประกอบอาหาร เป็นกิจกรรมที่สนุกสนานและสร้างความสนใจในการเรียนรู้ของเด็กเป็น อย่างดี กิจกรรมนี้ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อผลงานหรืออาหารที่ทำเสร็จ แต่อยู่ที่กระบวนการระหว่างการทำ กิจกรรมเป็นสำคัญ

นิตยา ประพุดติกิจ (2539 : 41-42) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร มีส่วนช่วยให้เด็กเรียนรู้ในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ภาษา เด็กได้อภิปรายเกี่ยวกับการวางแผนร่วมกัน ได้ฟังและปฏิบัติตามวิธีทำ ได้เรียนรู้ศัพท์ใหม่ๆ ได้อ่านสูตรและวิธีทำ
2. สังคมศึกษา เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมที่บ้าน ได้ทำงานเป็นกลุ่ม ได้เรียนรู้ว่า อาหารมาจากไหน และขนส่งมาได้อย่างไร
3. วิทยาศาสตร์ ได้เรียนรู้ว่าอาหารได้มาจากอะไรบ้าง และมีการเปลี่ยนรูปร่างอย่างไร
4. คณิตศาสตร์ ได้ชั่ง ตวง วัดเครื่องปรุง ได้เข้าใจเรื่องปริมาณและการซื้อขาย
5. สุขภาพและความปลอดภัย เด็กเข้าใจว่ามีอาหารหลายชนิดที่ช่วยให้ร่างกาย เจริญเติบโต เข้าใจว่าการทำอาหารสามารถทำได้อย่างปลอดภัย เด็กได้ฝึกฝนเกี่ยวกับการสร้างสุขนิสัยที่ดี เช่น การล้างมือ การล้างภาชนะ อีกทั้งยังช่วยให้เด็กเกิดภาพพจน์ที่ดีเกี่ยวกับตนเอง เพราะได้ทำสิ่งที่มี

คุณประโยชน์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2535 : 7) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารไว้ ดังนี้

1. สนุกสนาน ปลูกฝังให้เด็กรักการทำงาน
2. ได้สังเกตกระบวนการเปลี่ยนแปลง
3. สร้างทัศนคติที่ดีในการรับประทานอาหาร
4. ส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา
5. ฝึกการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ การสังเกต การชิมรส การดมกลิ่น การฟังเสียงที่เกิดขึ้น การสัมผัส

6. รู้จักขั้นตอนการเตรียม จัดเก็บและทำความสะอาด
7. รู้จักมารยาทในการรับประทานอาหาร
8. เพิ่มพูนพัฒนาการทางภาษา
9. เพิ่มทักษะกระบวนการคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์
10. รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม

เคลฟสเตด (Klefstad. 1995 : 33) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์การประกอบอาหารมีประโยชน์ ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ดังนี้

1. ภาษา การเขียนและการอ่าน เด็กคุ้นกับเสียงอักษร ลำดับเหตุการณ์ คิดภาษา มาอธิบายเหตุการณ์ ใช้ภาษาอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น สังเกตการเขียนคำ และสร้างหนังสือขึ้นมา
2. คณิตศาสตร์ เด็กได้เรียนรู้ทักษะการวัด การกะประมาณ ความคิดรวบยอดของ คำว่ามากกว่า-น้อยกว่า มาก-น้อย เต็ม-ว่างเปล่า เปรียบเทียบจำนวน การนับ
3. วิทยาศาสตร์ เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ฝึกทักษะการสังเกต การทำนาย
4. ทักษะการใช้กล้ามเนื้อเล็ก เด็กได้ตัดหรือหั่นส่วนผสม จัดตกแต่งอาหาร
5. ศิลปะ โดยการนำเศษวัสดุที่เหลือจากการประกอบอาหาร เช่น เปลือกไข่ เปลือกไข่ มาสร้างสรรค์งานศิลปะ

6. สุขภาพอนามัย ฝึกให้มีสุขนิสัยที่ดี รักษาความสะอาด รู้จักแยกแยะอาหารที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ รู้จักใช้อุปกรณ์ในการประกอบอาหารอย่างปลอดภัย

7. ดนตรี เด็กร้องเพลงที่เกี่ยวกับการประกอบอาหาร เล่นกับนิ้วมือ หรือเขียนเนื้อเพลง

8. การเรียนรู้ทางสังคม พัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือและทักษะทางสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เรียนรู้จากเพื่อนและให้คำแนะนำแก่เพื่อน

บรูเวอร์ (Brewer. 1995 : 397) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร ดังนี้

1. วิทยาศาสตร์ สังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่น การละลาย เปลี่ยนจากนมเป็นแข็ง ขนาดเล็กลง ขนาดใหญ่ขึ้น และการเปลี่ยนแปลงจากน้ำกลายเป็นไอ เป็นต้น
2. ภาษา เรียนรู้คำศัพท์ เช่น ต้ม ตุ่น ม้วน นวด บด ตัดออกเป็นก้อนลูกบาศก์ เล็ก ตัดออกเป็นชิ้นเล็กๆ เป็นต้น รู้จักชื่ออาหาร ชื่ออุปกรณ์
3. คณิตศาสตร์ เปรียบเทียบปริมาณ การวัด

4. การเรียนรู้ทางสังคม การร่วมมือกันทำงาน เรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาหาร ประเพณีเกี่ยวกับอาหาร

5. ความสามารถในการอ่านและเขียน เด็กอ่านแผ่นชาร์ตรายการอาหาร หลังจากอ่านหรือฟังเรื่องราวต่างๆ แล้วทำอาหารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ เขียนรายการอาหาร สะสมภาพอาหารหรือวาดภาพอาหารที่ชอบที่สุดทำเป็นสมุดภาพ

แจ็กแมน (Jackman. 1997 : 191) กล่าวว่า ในการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ครูควรกระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ดังนี้

1. รู้จักรับผิดชอบ เป็นอิสระ และประสบความสำเร็จ
2. เรียนรู้เกี่ยวกับโภชนาการและอาหารหมู่ต่าง ๆ
3. ทำงานอย่างอิสระและความร่วมมือในกลุ่มย่อย (เด็กอ่อนกว่า , เด็กกลุ่มเล็กกว่า)
4. ทำงานจนเสร็จสมบูรณ์ ตั้งแต่เตรียมการไปจนถึงการทำความสะดวก
5. เรียนรู้เกี่ยวกับอาหารใหม่ๆ และส่วนประกอบของอาหารจากวัฒนธรรมอื่น ๆ
6. เรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพที่แตกต่างกันในอาหารแต่ละประเภท และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับ

การประกอบอาหาร เช่น ชวนา ชวสวน ฟอครัว ฯลฯ

7. รู้จักค่าและความคิดรวบยอด เช่น การวัด ละลาย นวด เขย่า เป็นต้น
8. พัฒนาทักษะการอ่านเบื้องต้นจากชาร์ตแสดงวิธีการปรุงอาหาร
9. เรียนรู้ความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์
10. พัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก กล้ามเนื้อมัดใหญ่ การประสานสัมพันธ์ระหว่างตาและมือ
11. กิจกรรมการประกอบอาหารนำไปสู่กิจกรรมอื่น เช่น การแสดงบทบาทสมมติ

การขีดหุ่น ศิลปะ ฯลฯ

ดาห์ล (Dahl. 1998 : 81-82) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร ดังนี้

1. การอ่าน เด็กอ่านรายการอาหารซึ่งแสดงด้วยรูปวาดที่มีคำหรือจำนวน
2. คณิตศาสตร์ เด็กเรียนรู้โดยการนับ การวัด การเรียงลำดับ การกะประมาณ
3. วิทยาศาสตร์ พัฒนาทักษะการใช้ประสาทสัมผัส เด็กทุกคนมีโอกาสที่จะดม สัมผัส

ชิม คุ้ใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

4. กิจกรรมสร้างสรรค์ เด็กใช้จินตนาการในการประกอบอาหาร ตกแต่งรูปร่าง รูปทรง การเลือกใช้สี

5. เรียนรู้ทักษะทางสังคม เป็นตัวของตัวเอง ปฏิบัติตามข้อตกลง ช่วยเหลือ แบ่งปัน และร่วมมือกับผู้อื่น

6. การวาดและเขียน เด็กบันทึกประสบการณ์การประกอบอาหารที่โรงเรียนหรือที่บ้าน

พร พันธุ์โอสธ (2543 : 32) กล่าวว่า การประกอบอาหารจะช่วยให้เด็กเรียนรู้พร้อมๆ ไปกับการพัฒนาเจตจำนงของตน สำหรับเด็กแล้วการแปรเปลี่ยนจากเมล็ดข้าวแข็งๆ มาเป็นผงแป้งหรือเป็นน้ำ และท้ายที่สุดกลับกลายเป็นอาหารหรือขนมหลากหลายรูปแบบ กล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการที่น่าอัศจรรย์ใจ ชวนตื่นเต้น ด้วยเหตุนี้เด็กจึงใจจดใจจ่อ เรียนรู้ไปกับกระบวนการทำอาหารจนกลายมาเป็นอาหารให้เด็กรับประทานและแบ่งปันกับเพื่อนๆ การได้เห็น ได้ทำ และภาคภูมิใจกับการทำอาหาร ทำให้เด็กเห็นคุณค่าของการทำงานและพัฒนาขึ้นมาเป็นพลังเจตจำนงในตัวเด็กภายหลัง

ดังนั้น การจัดประสบการณ์การประกอบอาหารมีประโยชน์ต่อเด็กมาก ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทั้งในเรื่องภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ดนตรี ศิลปะ การใช้กล้ามเนื้อเล็ก สุขภาพอนามัย และการร่วมมือกันทำงาน เกิดความรู้สึกระบอบความสำเร็จ เด็กได้พัฒนาโดยองค์รวมทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ดังเอกสารที่ได้ศึกษามา

3.6.3 ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2535? : 4-8) กล่าวถึงขั้นตอนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร ดังนี้

1. ขั้นเตรียมงาน มีรายละเอียด ดังนี้

- 1.1 ครูลำดับขั้นตอนการประกอบอาหารที่จะนำมาให้เด็กทำ
- 1.2 ทำแผนภูมิรายการอาหาร (อาจจะมีภาพแผนภูมิ)
- 1.3 ปรีกษาหารือกันระหว่างครูกับนักเรียน
- 1.4 ติดต่อขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการจัดเตรียมสิ่งที่นำมาประกอบอาหาร

เตรียมเครื่องมือ อุปกรณ์ ในการประกอบอาหาร

2. ขั้นปฏิบัติ

2.1 ก่อนลงมือประกอบอาหาร ควรปฏิบัติดังนี้

- 2.1.1 ครูคิดแผนภูมิภาพ และขั้นตอนในการประกอบอาหารให้เด็กเห็นชัดเจน
- 2.1.2 ครูวางแผนและจัดแบ่งงานให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก
- 2.1.3 ครูจัดวางอุปกรณ์ทุกอย่างให้เด็กเห็นตามขั้นตอนการทำ
- 2.1.4 แนะนำขั้นตอนในการทำพร้อมกับแนะนำวิธีการใช้อุปกรณ์ต่างๆ

ข้อควรระวังในการใช้ และความปลอดภัยในการทำกิจกรรม

2.1.5 ให้เด็กล้างมือให้สะอาดก่อนเริ่มประกอบอาหาร

2.2 ขณะประกอบอาหาร ควรปฏิบัติดังนี้

2.2.1 ครูลงมือสาธิตการประกอบอาหารตามขั้นตอน (อย่างช้าๆ) ในขั้นนี้ครูอาจให้เด็กลงมือปฏิบัติด้วย

2.2.2 กระตุ้นให้เด็กได้หัดสังเกตถึงความเปลี่ยนแปลงของอาหารในขณะสาธิต เช่น สี กลิ่น รส ความชื้น-ใส รูปร่าง ลักษณะที่เปลี่ยนไป

2.2.3 ฝึกเด็กให้รู้จักการรอคอย รู้จักมารยาทในการทำงานร่วมกัน

2.2.4 ให้เด็กรู้จักแบ่งหน้าที่ในการทำงาน เช่น จัดเก็บสิ่งของที่ใช้แล้วเข้าที่ เก็บโต๊ะ ทำความสะอาดโต๊ะ เก็บถ้วยชาม แก้วน้ำ และทำความสะอาดภาชนะ

3. ขั้นสรุปกิจกรรม ฝึกให้เด็กปฏิบัติดังนี้

- 3.1 ให้เด็กเล่าประสบการณ์ ขั้นตอนการทำงาน
- 3.2 สนทนา พูดคุยกับเด็กในข้อที่เกิดความสงสัย หรือเกิดปัญหา
- 3.3 ช่วยแนะนำสิ่งที่ควรเรียนรู้จากกิจกรรม
- 3.4 กระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นจากการร่วมกิจกรรม

จากเอกสารที่กล่าวมาข้างต้น/ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร เริ่มตั้งแต่ขั้นการเตรียมงาน ปรีกษาหารือระหว่างครูกับเด็กว่า จะทำอาหารอะไร วันไหน เพื่อจะได้จัดเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ในการประกอบอาหารให้พร้อม ในขั้นปฏิบัติให้เด็กวางแผนแบ่งงานกันทำ ครูแนะนำให้เด็ก

ระมัดระวังในการใช้อุปกรณ์ ดูแลความปลอดภัยในขณะที่เด็กทำกิจกรรม ให้เด็กลงมือประกอบอาหารด้วยตนเอง โดยครูคอยให้ความช่วยเหลือในโอกาสที่เหมาะสม หลังจากทำอาหารเสร็จแล้ว เด็กเก็บอุปกรณ์ไปล้างและทำความสะอาดสถานที่ ในขั้นสรุปให้เด็กเล่าประสบการณ์การทำงาน ครูกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็นจากการทำงานร่วมกัน

3.6.4 บทบาทครูในการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร

แจ็กแมน (Jackman. 1997 : 191-192) กล่าวถึงบทบาทครูในการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร ดังนี้

1. วางแผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร
2. หาข้อมูลว่าเด็กแพ้อาหารประเภทใด
3. หาข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อของแต่ละครอบครัวเกี่ยวกับอาหาร เช่น อาหารประเภทใดรับประทานได้ อาหารประเภทใดรับประทานไม่ได้
4. บูรณาการการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารให้เข้ากับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้
5. อธิบายข้อจำกัดและบทบาทของเด็ก เช่น ล้างมือด้วยสบู่และน้ำก่อนและหลังการเตรียมอาหาร และให้เด็กช่วยกันตั้งกฎเกณฑ์ในขณะที่ประกอบอาหาร
6. ในเด็กเล็ก ให้เด็กปฏิบัติง่ายๆ เช่น ล้างผัก-ผลไม้ หั่นผัก-ผลไม้ ผสมส่วนประกอบของอาหารเข้าด้วยกันแล้วชิม เพื่อให้เด็กรู้สึกว่าการประกอบอาหารสำเร็จ โดยไม่ต้องลงมือประกอบอาหาร
7. ครูมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก ให้ข้อสรุปที่ถูกต้องเกี่ยวกับอาหาร การกะประมาณ อุปกรณ์ และกระบวนการต่างๆ พูดซ้ำๆ เพื่ออธิบายให้เด็กฟัง เด็กจะได้เกิดการเรียนรู้ทักษะทางภาษา
8. อภิปรายเกี่ยวกับอาหารร่วมกับเด็ก เช่น กลิ่นของอาหาร ส่วนผสม รสชาติ รูปร่าง เป็นต้น
9. มีเวลาเพียงพอในการประกอบอาหาร เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทั้งจากกระบวนการในการทำงานและผลของงาน
10. ในเด็กโต ครูอธิบายลำดับขั้นการเจริญเติบโตของอาหาร การเก็บเกี่ยว การบรรจุ การขนส่ง ร้านค้าหรือตลาด การขาย การขนส่งไปยังบ้าน การประกอบอาหารและการเสิร์ฟ ครูมีเวลาเพียงพอที่จะตอบคำถามของเด็ก ให้เด็กได้ทบทวนสิ่งที่เรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย เช่น เล่นเกมล้อโต เกมจับคู่ อ่านหนังสือ สร้างหนังสือ ทศนศึกษา

จะเห็นได้ว่าบทบาทครูในการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร ครูจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเด็กแต่ละคนว่าแพ้อาหารหรือไม่สามารถรับประทานอาหารประเภทใด ให้โอกาสเด็กได้ลงมือทำด้วยตนเอง ให้เวลาอย่างเพียงพอในการทำอาหาร และในขณะที่เด็กประกอบอาหาร ครูมีปฏิสัมพันธ์กับเด็ก กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้

3.6.5 ข้อเสนอแนะและข้อควรระวังในการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2535? : 8) กล่าวว่า ในการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร มีสิ่งที่ครูจะต้องคำนึงถึง ดังนี้

1. คำนึงถึงความปลอดภัย ให้เด็กล้างมือก่อนและหลังการทำอาหาร
2. คำนึงถึงเวลา
3. คำนึงถึงอันตรายและความปลอดภัย กรณีของมีคม ครูพยายามเลือกมีดที่ไม่คมมากนัก และเลือกมีดที่มีขนาดเหมาะสมกับมือเด็ก ครูต้องใกล้ชิดกลุ่มที่ใช้อุปกรณ์ที่มีอันตราย

นิตยา ประพฤติกิจ (2539 : 40-41) กล่าวว่า ในการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร มีสิ่งที่ครูจะต้องคำนึงถึง ดังนี้

1. เลือกสูตรง่ายๆ ที่เด็กสามารถปฏิบัติตามได้โดยดูจากรูปภาพ
2. คอยดูแลอย่างสม่ำเสมอ และพร้อมที่จะให้คำแนะนำ
3. ฝึกฝนและดูแลอย่างใกล้ชิดเมื่อใช้เตาและของร้อน ถ้าไม่สะดวกครูอาจทำเองเมื่อถึงขั้นตอนนี้
4. สนทนาเกี่ยวกับการปฏิบัติที่ถูกต้อง และการป้องกันอันตราย
5. ฝึกให้เด็กมีนิสัยที่ถูกสุขลักษณะ นั่นคือ ล้างมือให้สะอาดก่อนและหลังทำอาหาร และภาชนะต้องสะอาด
6. การทำอาหารต้องสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องที่กำลังสอนอยู่ เช่น สุขภาพอนามัย วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา และวันเทศกาล
7. วาดรูปภาพเครื่องปรุงลงบนกระดาษชาร์ต เพื่อให้เด็กได้ดูและตรวจสอบ
8. ให้เด็กได้รู้จักเครื่องชั่ง ตวง วัด ก่อนปฏิบัติจริง เช่น ให้รู้จักใช้ช้อนตวง ถ้วยตวง โดยให้ตวงแบ่งหรือเม็ดทรายละเอียดก่อน
9. พยายามเลือกการทำอาหารที่ง่ายๆ เพื่อให้เด็กสามารถทำได้เอง ได้รับความสำเร็จภาคภูมิใจ และพึงพอใจในประสบการณ์ที่ได้รับ
10. ให้เวลาเด็กอย่างพอเพียงในการทำอาหาร
11. ควรให้เด็กทั้งห้องทำอาหารพร้อมๆ กัน แต่ผลัดเปลี่ยนกันมาทำ จนกระทั่งทุกคนได้ทำอาหารซึ่งอาจเป็นขั้นตอนใดก็ได้

ดาร์ล และ บรูเวอร์ (Dahl. 1998 : 82-83 & Brewer. 1995 : 396-397) มีความเห็นสอดคล้องกันในการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารว่า มีข้อเสนอแนะและข้อควรระวัง ดังนี้

1. เลือกประกอบอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ มีวิธีปรุงอาหารง่ายๆ และส่วนประกอบของอาหารหาได้ง่าย มีในท้องถิ่น
2. คำนึงถึงวุฒิภาวะและความสามารถของเด็ก อาจให้เด็กทำเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มเล็ก
3. คำนึงถึงความปลอดภัยของเด็ก เช่น การใช้มีด หรือให้เด็กอยู่ห่างจากแหล่งที่ให้ความร้อน
4. ระวังเรื่องเรื่องความปลอดภัย ให้เด็กล้างมือก่อนและหลังการประกอบอาหาร
5. ให้เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เด็กมีอิสระในการทำงาน และแสดงความคิดเห็น
6. เลือกหาวิธีการปรุงอาหารที่มีขั้นตอนง่ายๆ จากมารดา ผู้ปกครอง หรือจากหนังสือต่างๆ

พร พันธุ์โอสธ (2543 : 32-33) กล่าวถึงข้อที่พึงตระหนักในการดำเนินกิจกรรมการประกอบอาหาร ดังนี้

1. เด็กควรจะมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนจบ เพราะเป็นการพัฒนาความคิด การมองสิ่งต่างๆ อย่างสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน
2. เด็กควรจะเป็นผู้มีบทบาทในการทำอาหารร่วมกันกับครู ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ดู
3. ถ้าสามารถทำได้ ไม่ควรใช้ส่วนผสมของอาหารซึ่งสำเร็จรูป เช่น ไม่ควรใช้กะทิสำเร็จรูป หรือผลไม้กระป๋อง ฯลฯ

4. ส่วนประกอบของอาหารบางอย่างซึ่งต้องใช้เวลาในการเตรียม สามารถนำมาทำล่วงหน้าในระหว่างกิจกรรมเล่นสร้างสรรค์

ดังนั้น การจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร มีข้อเสนอแนะและข้อควรระวังในเรื่องของ ความสะอาด ความปลอดภัย เลือกประกอบอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ มีวิธีการปรุงง่าย ๆ เหมาะกับวัยและความสามารถของเด็ก ส่วนประกอบของอาหารหาได้ง่าย มีในท้องถิ่น และที่สำคัญคือ ให้เด็กลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ดังเอกสารที่ได้ศึกษามา

3.6.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร

วไลพร พงษ์ศรีทัศน์ (2533 : 63-67) ได้ศึกษาผลการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลอง ประกอบอาหารกับแบบปกติ ที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 4-5 ปี ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองประกอบอาหาร มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายทักษะ พบว่า ทักษะการสังเกต ทักษะการจำแนก ทักษะการสื่อความหมาย ทักษะการลงความเห็น และทักษะการหาความสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองประกอบอาหาร สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติ ส่วนทักษะการวัดของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารและแบบปกติ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บุญประจักษ์ วงษ์มงคล (2536 : 94-96) ได้ศึกษาผลการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลอง ประกอบอาหาร และการจัดประสบการณ์แบบทั่วไปที่มีต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่มีความสามารถทางสติปัญญาแตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 4-5 ปี ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองประกอบอาหาร มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบทั่วไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเด็กปฐมวัยที่มีความสามารถทางสติปัญญาสูง ปานกลางและต่ำ มีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าความสามารถทางสติปัญญาที่แตกต่างกันมีผลต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติจากของจริง ได้เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า การประกอบอาหารทำให้เด็กได้รู้จักคิด ลงมือทำ และนำไปสู่ผลลัพธ์ด้วยตัวของเด็กเอง เด็กได้เรียนรู้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา ฯลฯ พฤติกรรมความร่วมมือก็เป็นพฤติกรรมหนึ่งที่เกิดขึ้นได้ในขณะประกอบอาหาร โดยเฉพาะในการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งเด็กจะต้องบอกความคิด ความต้องการของตนเอง หมั่นเวียนกันใช้อุปกรณ์ รอคอยเพื่อนใช้อุปกรณ์ ช่วยเหลือกันในการทำงานเพื่อให้งานสำเร็จ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุ 5-6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนในกลุ่มทัศนศึกษา จำนวน 10 โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเลื้อ จังหวัดลำพูน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุ 5-6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนบ้านบวกร กลุ่มทัศนศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเลื้อ จังหวัดลำพูน จำนวน 15 โรงเรียน ซึ่งคัดเลือกมาจากประชากรตามขั้นตอนดังนี้

1. สุ่มเลือกโรงเรียนโดยวิธีจับฉลากรายชื่อโรงเรียนในกลุ่มทัศนศึกษา 1 โรงเรียน จากจำนวนทั้งหมด 10 โรงเรียน ได้โรงเรียนบ้านบวกรมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. ครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนบ้านบวกร ทำการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยโดยใช้แบบสังเกตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วนำคะแนนที่ได้มาเรียงลำดับจากน้อยไปมาก คัดเลือกเด็กที่มีคะแนนน้อยจำนวน 15 คนแรกเป็นกลุ่มตัวอย่าง

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่

1. แผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม
2. แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ

ขั้นตอนในการสร้างแผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม

1. ศึกษาคู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (อายุ 3-6 ปี) และตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2541)
2. ศึกษา เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร
3. ผู้วิจัยคัดเลือกกิจกรรมการประกอบอาหาร 12 กิจกรรม ที่เหมาะแก่การส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมความร่วมมือ เหมาะกับวัยและความสามารถของเด็ก ดังนี้

1. ส้มตำมะละกอ
2. น้ำส้มคั้น
3. ยำไก่
4. ส้มตำแตงกวา
5. บัวลอย
6. ปลาหมึก
7. ส้มตำถั่วฝักยาว
8. ข้าวเหนียวเปียกกล้วย
9. ยำหมูยอ
10. ส้มตำผลไม้รวม
11. รวมมิตร
12. ตำมะเขือ

4. นำกิจกรรมการประกอบอาหารในข้อ 3 มาสร้างแผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร จำนวน 12 แผน ซึ่งกำหนดขั้นตอนการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน คือขั้นนำ ขั้นดำเนินการ และขั้นสรุป
วิธีการหาคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม

1. นำแผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจพิจารณา เพื่อหาความสอดคล้องของจุดประสงค์ เนื้อหา การดำเนินกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผล ดังนี้

1. รองศาสตราจารย์วราภรณ์ รักวิจัย	อาจารย์ประจำโรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2. อาจารย์ณัฐกมล วงษ์มงคล	อาจารย์ผู้สอนโรงเรียนประจำชีวิต
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
3. อาจารย์กนิษฐา ชูจันทร์	อาจารย์ผู้สอนโรงเรียนอนุบาลหนูน้อย
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

2. ปรับปรุงแผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความคิดเห็นตรงกันอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ซึ่งถือเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม

3. นำแผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มไปทดลองใช้กับเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาล ปีที่ 2 จำนวน 15 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาข้อบกพร่องของแผน แล้วปรับปรุงอีกครั้งให้สมบูรณ์
ขั้นตอนในการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย
การสังเกตพฤติกรรม การบันทึกพฤติกรรม

2. ศึกษาแบบสังเกตพฤติกรรมของสุทธิพรพรรณ ธีรพงศ์ (2534) ณัฐราพร พงษ์สิงห์ (2539) วันเพ็ญ บุลพัฒน์ (2539) จิตรา ชนะกุล (2539) ทศนัย อุดมพันธ์ (2541) และบุศรินทร์ สิริปัญญาธร (2541)

3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในข้อ 1 และ 2 มาสร้างเกณฑ์การประเมินให้ครอบคลุมพฤติกรรมความร่วมมือ ได้แก่ การช่วยเหลือ การยอมรับผู้อื่น การเป็นผู้นำผู้ตาม และการรับผิดชอบ โดยสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแบบมาตราส่วนประเมินค่ากำหนดตัวเลข (Numerical Rating Scales)

4. กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการสังเกตพฤติกรรมออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับคะแนน 2, 1

และ 0

ระดับคะแนน 2 บันทึกเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมความร่วมมือด้วยตนเอง

ระดับคะแนน 1 บันทึกเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมความร่วมมือโดยเพื่อนบอกหรือขอร้องให้ร่วมมือ.

ระดับคะแนน 0 บันทึกเมื่อเด็กไม่แสดงพฤติกรรมความร่วมมือ หรือปฏิเสธที่จะร่วมมือ

5. สร้างคู่มือประกอบคำแนะนำในการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

6. นำแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือทดลองใช้กับเด็กอนุบาลปีที่ 2 อายุระหว่าง 5-6 ปี ที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ เพื่อศึกษาความชัดเจนของแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

วิธีการหาคุณภาพของแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ

1. นำแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) เพื่อแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและเหมาะสมกับการนำไปสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย รายนามผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน มีดังนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชรีย์ ผลโยธิน อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. อาจารย์อนงค์ ดันติวิชัย อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษา
สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก
3. อาจารย์ประอร อิศรเสนา ณ อยุธยา อาจารย์ประจำโรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

2. นำคู่มือประกอบคำแนะนำในการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ดังรายนามข้างต้นตรวจสอบความสอดคล้อง ความเหมาะสม และการใช้ภาษา

3. นำแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือและคู่มือประกอบคำแนะนำในการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความเห็นตรงกันอย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ซึ่งถือเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสม

4. การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงของแบบสังเกต

การแสดงหลักฐานความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาครั้งนี้ โดยการนำแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านลงความเห็นและให้คะแนนแบบสังเกต แล้วนำคะแนนที่ได้จากการลงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมและจุดประสงค์ และได้ตัดแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5ทิ้ง เนื่องจากแบบสังเกตที่เหมาะสมคือแบบสังเกตที่มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5

5. การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกต

นำแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยอีก 2 คน รวมผู้สังเกต 3 คน ทำการศึกษาวิธีการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือร่วมกัน จากนั้นนำไปทดลองใช้กับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรความเชื่อมั่นแบบคะแนนจริงสัมพันธ์ (Congeneric Reliability) ของคริสตอฟ (บุญเชิด

ภิญโญนันตพงษ์. 2533 : 30 ; อ้างอิงจาก Kristof. 1974. *Psychometrika*.) และในการทดลองนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต $K'_u = 0.84$

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว โดยได้ดำเนินการทดลองโดยใช้การวิจัยแบบ One-Group Time-Series Design จากทีนอร์กและเกล (Barnett & Johnson. 1996 : 31 ; citing Borg & Gall. 1989. *Educational Research : An Introduction*. p. 31) ได้กล่าวว่า รูปแบบการทดลองกลุ่มเดียวจะมีความเหมาะสมเป็นพิเศษกับการทดลองที่ต้องการเปลี่ยนรูปแบบพฤติกรรมหรือกระบวนการภายใน และกลาส วิลสันและก๊อทแมน (Glass, Willson & Gottman. 1975 : 1-2) กล่าวว่า Time-Series เป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการศึกษา และสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งพฤติกรรมเป็นรายบุคคลและพฤติกรรมกลุ่ม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการทดลองโดยใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวทำการทดลอง

ตาราง 1 แบบแผนการทดลอง

ก่อนทดลอง		ขณะทดลอง	
T_b		$X, T_1, X, T_2, X, T_3, \dots, X, T_8$	
เมื่อ	T_b	แทน	การสังเกตก่อนการทดลอง
	X	แทน	การจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม
	$T_1, T_2, T_3, \dots, T_8$	แทน	การสังเกตตลอดช่วงเวลาทำการทดลองหลายๆ ครั้ง

การดำเนินการทดลอง

การทดลองในครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 เป็นเวลา 11 สัปดาห์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำความคุ้นเคยกับเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์
2. จัดเตรียมสภาพแวดล้อมภายในสถานที่ที่ทำการทดลองให้เหมาะสม
3. จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ด้าน (Baseline Data)

โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยอีก 2 คน รวมจำนวน 3 คน สังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กกลุ่มตัวอย่าง ในขณะที่เด็กได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติในช่วงกิจกรรมในวงกลม เป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ในวันอังคาร วันพุธ และวันพฤหัสบดี วันละ 60 นาที โดยบันทึกลงในแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. ดำเนินการทดลองในช่วงกิจกรรมในวงกลม โดยการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มๆ ละ 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน ทุกวันอังคาร วันพุธ และวันพฤหัสบดี วันละ 60 นาที รวม 24 ครั้ง

ตาราง 2 วันและกิจกรรมที่ทำการทดลองและสังเกต

การจัดกิจกรรม	ระยะเวลาทำการทดลอง	วันที่ทำการทดลอง	เวลา
การจัดประสบการณ์ แบบปกติ	1 สัปดาห์ ก่อนการทดลอง	วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี	10.00-11.00 น.
การจัดประสบการณ์ การประกอบอาหาร	8 สัปดาห์	วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี	10.00-11.00 น.

5. กลุ่มตัวอย่างได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองด้วยตนเอง แบ่งเด็กออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน กำหนดเป็นกลุ่มถาวรไปจนสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการจัดประสบการณ์ให้เด็ก ตามแผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารซึ่งมีทั้งหมด 12 แผน ดำเนินการจัดประสบการณ์ทั้งหมด 24 ครั้ง แผนละ 1 ครั้ง เมื่อจัดประสบการณ์ครบ 12 ครั้งตามแผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารทั้ง 12 แผนแล้ว เริ่มจัดประสบการณ์ซ้ำในครั้งที่ 13-24 ตามแผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเดิม ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ชั้นนำ (20 นาที) 10.00-10.20 น.

1. ให้เด็กร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ในบริเวณที่ครูจัดเตรียมไว้
2. ครูเตรียมเด็กให้สงบก่อนดำเนินกิจกรรม และนำเข้าสู่บทเรียนโดยการร้องเพลงท่องคำคล้องจอง ปริศนาคำทาย เล่านิทาน ทศนศึกษา สนทนาซักถามจากของจริงหรือรูปภาพ
3. ครูแนะนำเครื่องปรุงและวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการทำกิจกรรม
4. เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับขั้นตอนการทำกิจกรรม
5. เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับข้อตกลงเบื้องต้นและข้อควรระวังในขณะ

ปฏิบัติกิจกรรม

ขั้นดำเนินการ (35 นาที) 10.20-10.55 น.

1. เด็กแต่ละกลุ่มวางแผนแบ่งหน้าที่ในการทำกิจกรรม
2. เด็กรับวัสดุอุปกรณ์แล้วลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มตามที่ได้วางแผนไว้ โดยครูมีบทบาทในการให้คำแนะนำและสังเกตพฤติกรรมขณะที่เด็กทำงาน
3. เด็กทำความสะอาดสถานที่ ล้างและเก็บอุปกรณ์ร่วมกัน

ขั้นสรุป (5 นาที) 10.55-11.00 น.

1. เด็กนั่งรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ ตัวแทนเด็กออกมาเสนอผลงานที่ละกลุ่ม โดยครูมีบทบาทในการใช้คำถามปลายเปิดกระตุ้นให้เด็กเสนอผลงานและทบทวนกระบวนการในการทำงาน การแบ่งหน้าที่กันทำ ปัญหาที่พบและวิธีการแก้ปัญหา

2. เด็กและครูร่วมกันสรุปถึงวัสดุ อุปกรณ์ ส่วนประกอบ ขั้นตอนการทำกิจกรรม ผลของการร่วมมือกันทำงาน ครูชมเชยกลุ่มที่มีพฤติกรรมความร่วมมือ

6. ในขณะที่เด็กประกอบอาหาร ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยอีก 2 คน ทำการสังเกตพฤติกรรม

ความร่วมมือของเด็กและบันทึกข้อมูลลงในแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือเช่นเดียวกับการเก็บข้อมูลก่อนการทดลอง

7. เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต และบันทึกพฤติกรรม จึงมีหลักการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ดำเนินการสังเกตโดยใช้ผู้สังเกต 3 คน คือผู้วิจัย 1 คนและผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน ซึ่งมีหลักการในการเลือกผู้ช่วยผู้วิจัยคือ ผู้ช่วยผู้วิจัยจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย และมีประสบการณ์ในการสอนเด็กปฐมวัย

2. เวลาที่ใช้ในการสังเกต

เวลาที่ใช้ในการสังเกตทั้งหมด 12 นาที แต่ละกลุ่มใช้เวลาในการสังเกตกลุ่มละ 4 นาที โดยแบ่งการสังเกตออกเป็น 2 ช่วง ช่วงที่ 1 สังเกตกลุ่มละ 2 นาที เมื่อสังเกตครบทั้ง 3 กลุ่มแล้วเริ่มต้นสังเกตช่วงที่ 2 กลุ่มละ 2 นาที

3. การสังเกต สังเกตเด็กทั้ง 3 กลุ่ม ทีละกลุ่มๆ ละ 5 คน โดยสังเกตเด็กในกลุ่มพร้อมกันในช่วงเวลาเดียวกัน ดังตาราง

ตาราง 3 การหมุนเวียนลำดับการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ

ระยะเวลา (สัปดาห์)	อังคาร			พุธ			พฤหัสบดี		
	10.24- 10.26	10.26- 10.28	10.28- 10.30	10.24- 10.26	10.26- 10.28	10.28- 10.30	10.24- 10.26	10.26- 10.28	10.28- 10.30
	10.30- 10.32	10.32- 10.34	10.34- 10.36	10.30- 10.32	10.32- 10.34	10.34- 10.36	10.30- 10.32	10.32- 10.34	10.34- 10.36
Baseline	1	2	3	1	2	3	1	2	3
1	2	3	1	2	3	1	2	3	1
2	3	1	2	3	1	2	3	1	2
3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
4	2	3	1	2	3	1	2	3	1
5	3	1	2	3	1	2	3	1	2
6	1	2	3	1	2	3	1	2	3
7	2	3	1	2	3	1	2	3	1
8	3	1	2	3	1	2	3	1	2

หมายเหตุ Baseline หมายถึง ก่อนจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม
1-3 หมายถึง กลุ่มที่ 1-3

4. การฝึกผู้ช่วยผู้วิจัย

ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยฝึกการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมกรรมการสังเกต ดังนี้

4.1 ศึกษาและทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายของการสังเกต

4.2 ศึกษานิยามศัพท์เฉพาะพฤติกรรมความร่วมมือ และแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือให้เข้าใจตรงกัน เพื่อสามารถบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือได้ตรงกัน

4.3 ฝึกการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือกับเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน

4.4 ฝึกการสังเกตจริงในช่วงที่ผู้วิจัยทดลองใช้ (Try Out) โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย รวมผู้สังเกต 3 คน ทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กพร้อมกัน ในขณะที่เด็กประกอบอาหาร แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาคำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบสังเกตของผู้สังเกตทั้ง 3 คน โดยใช้สูตรความเชื่อมั่นแบบคะแนนจริงสัมพันธ์ (Congeneric Reliability) ของคริสตอฟ (บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. 2533 : 30 ; อ้างอิงจาก Kristof. 1974. *Psychometrika*.)

5. การบันทึกคะแนน

บันทึกพฤติกรรมโดยใช้เครื่องหมาย / ลงในแบบสังเกตให้ตรงกับช่องระดับคะแนนพฤติกรรม 2, 1 และ 0 ถ้าเกิดพฤติกรรมความร่วมมือซ้ำ ให้ใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องเดิมตามจำนวนครั้งที่เกิดพฤติกรรม โดยทำการบันทึก ดังนี้

ช่องระดับคะแนน 2 บันทึกเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมความร่วมมือด้วยตนเอง

ช่องระดับคะแนน 1 บันทึกเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมความร่วมมือโดยเพื่อนบอกหรือขอร้องให้ร่วมมือ

ช่องระดับคะแนน 0 บันทึกเมื่อเด็กไม่แสดงพฤติกรรมความร่วมมือ หรือปฏิเสธที่จะร่วมมือ

6. การให้คะแนน

6.1 ในช่วงเวลาที่สังเกตเด็ก เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมความร่วมมือตรงกับข้อใด และช่องระดับคะแนนใด ให้ใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องนั้น ถ้าเด็กเกิดพฤติกรรมความร่วมมือซ้ำในข้อและช่องระดับคะแนนเดิม ให้ทำเครื่องหมาย / ซ้ำลงไป在那个ช่องนั้น ตามจำนวนครั้งที่ซ้ำ

6.2 ถ้าพบเครื่องหมาย / ในช่องระดับใด ก็ให้คะแนนเท่ากับช่องระดับนั้น และถ้าพบเครื่องหมาย / ซ้ำในข้อและช่องระดับคะแนนใด ให้นำคะแนนที่ซ้ำคูณกับช่องระดับคะแนนในช่องนั้น เช่น ในช่องระดับคะแนน 2 แสดงพฤติกรรมซ้ำ 3 ครั้ง รวมคะแนนเท่ากับ 6 คะแนน เป็นต้น

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐานคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยก่อนและระหว่างทำการทดลองในแต่ละสัปดาห์ โดยนำข้อมูลไปหาค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยใช้การคำนวณในโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS

2. วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One-Way Repeated-measures ANOVA) โดยใช้การคำนวณในโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ในแต่ละช่วงสัปดาห์โดยใช้ t-test แบบ Dependent โดยการคำนวณในโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างลักษณะพฤติกรรมกับจุดประสงค์ (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2526 : 89) โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องของหัวข้อการสังเกตกับลักษณะพฤติกรรม
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

4.2 หาความเชื่อมั่นของผู้สังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ โดยวิธีนำแบบสังเกตไปทดลองใช้ (Try Out) และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต 3 คน โดยใช้สูตรความเชื่อมั่นแบบคะแนนจริงสัมพันธ์ (Congeneric Reliability) ของคริสตอฟ (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์. 2533 : 30 ; อ้างอิงจาก Kristof. 1974. *Psychometrika*.)

$$K_{tt}^r = \frac{[S_{x1x2}S_{x1x3} + S_{x1x2}S_{x2x3} + S_{x1x3}S_{x2x3}]^2}{S_x^2(S_{x1x2})(S_{x1x3})(S_{x2x3})}$$

เมื่อ	K_{tt}^r	แทน	ค่าความเชื่อมั่น
	S_{x1x2}	แทน	ความแปรปรวนร่วมของผู้สังเกตคนที่ 1 กับคนที่ 2
	S_{x1x3}	แทน	ความแปรปรวนร่วมของผู้สังเกตคนที่ 1 กับคนที่ 3
	S_{x2x3}	แทน	ความแปรปรวนร่วมของผู้สังเกตคนที่ 2 กับคนที่ 3
	S_x^2	แทน	ความแปรปรวนร่วมของผู้สังเกตทั้ง 3 คน

4.3 หาคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยใช้การคำนวณในโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS

4.4 วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One-Way Repeated-measures ANOVA) โดยใช้การคำนวณในโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS

4.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ในแต่ละช่วงสัปดาห์โดยใช้ t-test แบบ Dependent โดยการคำนวณในโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลอง และการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
M	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
Df	แทน	ค่าชั้นแห่งความเป็นอิสระ
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการทดลอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

นำเสนอผลการวิเคราะห์คะแนนพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนพฤติกรรมความร่วมมือรวมทั้งฉบับของเด็กปฐมวัย

1.1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

1.2 การวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

1.3 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์คะแนนพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน

2.1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน

2.2 การวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน

2.3 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนพฤติกรรมความร่วมมือรวมทั้งฉบับของเด็กปฐมวัย

1.1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ครั้งนี้ได้นำคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือรวมทั้งฉบับของเด็กปฐมวัยที่ได้จากการสังเกตก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มทั้ง 8 ครั้ง มาหาคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 คะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย ก่อนและระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม

พฤติกรรม		ระยะเวลา (สัปดาห์)							
ความร่วมมือ	Baseline	1	2	3	4	5	6	7	8
M	34.07	69.80	70.80	74.93	87.73	90.00	101.67	101.73	91.13
S	15.28	18.97	20.94	18.71	13.40	26.11	20.59	14.76	22.32

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 4 ปรากฏว่า ก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแตกต่างกันคือ ระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มแต่ละช่วงสัปดาห์เด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความร่วมมือเพิ่มขึ้น ยกเว้นระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 8 เด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความร่วมมือลดลง

1.2 การวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ตอนนี้ได้นำคะแนนรวมทั้งฉบับจากการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มทั้ง 8 ครั้ง มาวิเคราะห์ความแตกต่างโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 5 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

แหล่ง	SS	df	MS	F	P
ระหว่างเงื่อนไข	53,299.88	8	6,662.49	35.42	.000
ความคลาดเคลื่อน	21,065.23	112	188.08		

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 5 ปรากฏว่า ก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 แสดงว่า คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยมีค่าแตกต่างกันอย่างน้อย 1 ช่วงสัปดาห์

ผู้วิจัยต้องการทราบว่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยในช่วงสัปดาห์ใดมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ต่อไป

1.3 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

การวิเคราะห์ในตอนนี้ผู้วิจัยนำคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มแต่ละสัปดาห์มาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงสัปดาห์ โดยใช้ t-test แบบ Dependent ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 6 และนำมาแสดงเป็นเส้นภาพดังแสดงในภาพประกอบ 1

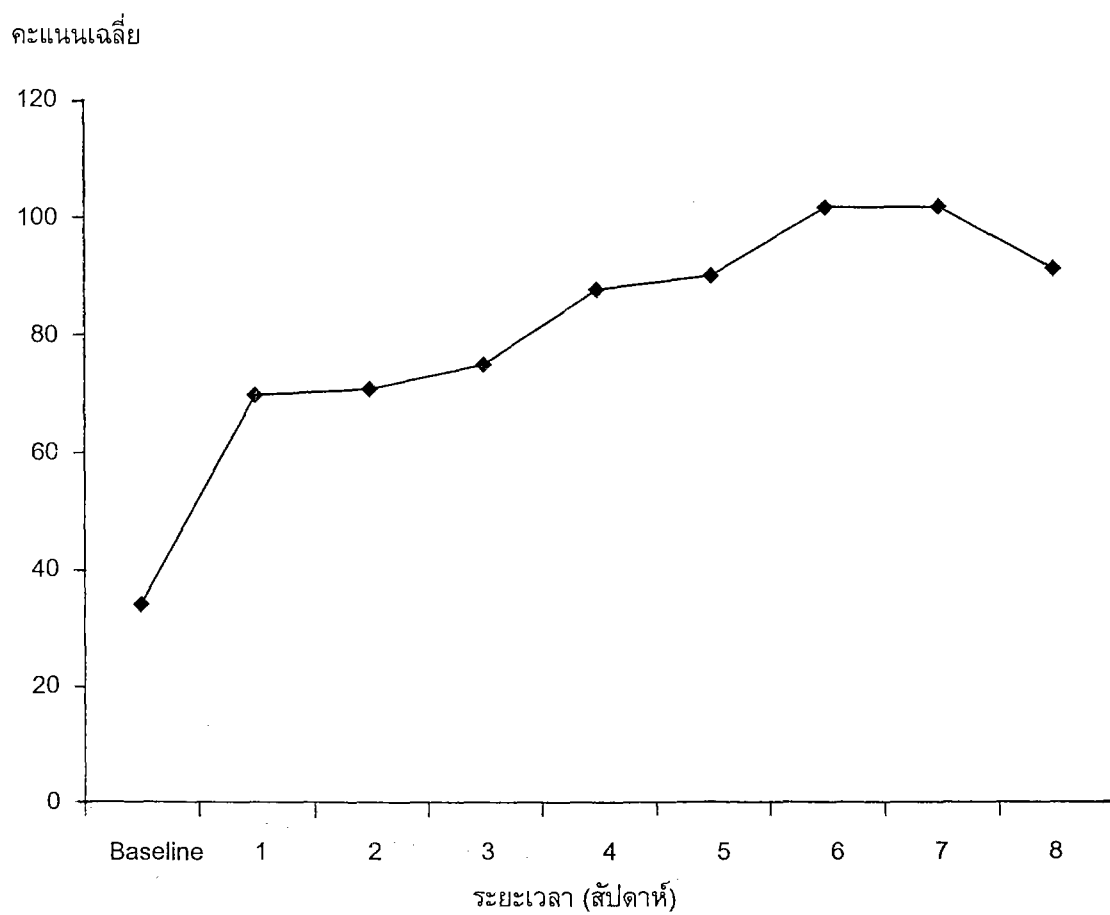
ตาราง 6 การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

การเปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างสัปดาห์	t
Baseline, สัปดาห์ที่ 1	6.89**
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 2	0.20
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 3	0.17
สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 4	3.11
สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 5	0.46
สัปดาห์ที่ 5, สัปดาห์ที่ 6	2.47
สัปดาห์ที่ 6, สัปดาห์ที่ 7	0.02
สัปดาห์ที่ 7, สัปดาห์ที่ 8	1.98

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 6 ปรากฏว่า เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 1 เพิ่มขึ้นจากก่อนจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 2 เพิ่มขึ้นจากระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 1 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทำนองเดียวกันพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยเปรียบเทียบกันระหว่างสัปดาห์ที่ 2 และสัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 3 และสัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 4 และสัปดาห์ที่ 5, สัปดาห์ที่ 5 และสัปดาห์ที่ 6, สัปดาห์ที่ 6 และสัปดาห์ที่ 7 มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 8 ลดลงจากระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 7 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ภาพประกอบ 1 เส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์คะแนนพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน

2.1 ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน

การวิเคราะห์ครั้งนี้ได้นำคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้านทั้ง

4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การช่วยเหลือ ด้านที่ 2 การยอมรับผู้อื่น ด้านที่ 3 การเป็นผู้นำผู้ตาม และด้านที่ 4 การรับผิดชอบ ที่ได้จากการสังเกตก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร เป็นกลุ่มแต่ละสัปดาห์ทั้ง 8 ครั้ง มาหาคะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 7

ตาราง 7 คะแนนเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน ก่อนและระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม

พฤติกรรมความร่วมมือ		ระยะเวลา (สัปดาห์)								
แยกรายด้าน		Baseline	1	2	3	4	5	6	7	8
ด้านที่ 1	M	18.20	34.33	31.20	31.20	37.87	40.33	41.27	41.60	37.60
	S	4.69	9.04	8.68	9.13	9.52	6.97	11.17	11.72	9.60
ด้านที่ 2	M	0.13	4.67	6.47	6.13	6.00	7.20	11.60	11.40	7.67
	S	0.52	3.54	4.26	6.52	3.93	5.23	6.73	6.73	4.56
ด้านที่ 3	M	12.27	10.87	9.40	14.20	16.40	19.67	21.33	17.87	21.33
	S	9.50	9.03	9.96	11.13	9.55	16.40	9.40	10.84	11.81
ด้านที่ 4	M	3.47	19.93	23.73	23.40	27.47	23.00	27.47	30.87	24.53
	S	3.96	7.19	8.68	6.31	8.96	9.80	7.11	11.22	9.15

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 7 ปรากฏว่า ก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัด

ประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม เด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความร่วมมือแยกรายด้านแตกต่างกัน คือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มแต่ละช่วงสัปดาห์ เด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความร่วมมือเพิ่มขึ้นในทุกๆ ด้าน ยกเว้นด้านที่ 3 การเป็นผู้นำผู้ตาม เด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความร่วมมือในระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 1 และสัปดาห์ที่ 2 ลดลง

2.2 การวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยจากการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน

การวิเคราะห์ตอนนี้ได้นำคะแนนแต่ละด้านจากการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มทั้ง 8 ครั้ง มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ ผลปรากฏดังแสดงในตาราง 8

ตาราง 8 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน

พฤติกรรมความร่วมมือ	แหล่ง	SS	df	MS	F	P
ด้านที่ 1	ระหว่างเงื่อนไข	6,564	8	820.5	11.84	.000
	ความคลาดเคลื่อน	7,762	112	69.30		
ด้านที่ 2	ระหว่างเงื่อนไข	1,429.53	8	178.69	7.28	.000
	ความคลาดเคลื่อน	2,749.14	112	24.55		
ด้านที่ 3	ระหว่างเงื่อนไข	2,415.26	8	301.91	3.70	.001
	ความคลาดเคลื่อน	9,135.19	112	81.56		
ด้านที่ 4	ระหว่างเงื่อนไข	7,420.5	8	927.56	23.65	.000
	ความคลาดเคลื่อน	4,393.27	112	39.23		

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 8 ปรากฏว่า พฤติกรรมความร่วมมือก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มแยกรายด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การช่วยเหลือ ด้านที่ 2 การยอมรับผู้อื่น และด้านที่ 4 การรับผิดชอบ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 ส่วนด้านที่ 3 การเป็นผู้นำผู้ตามมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้านในแต่ละด้านมีค่าแตกต่างกันอย่างน้อย 1 ช่วงสัปดาห์

ผู้วิจัยต้องการทราบว่า คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยในช่วงสัปดาห์ใด มีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ต่อไป

2.3 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน

ในตอนนี้ผู้วิจัยนำคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์ และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มแต่ละสัปดาห์แยกรายด้านมาเปรียบเทียบ การเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงสัปดาห์โดยใช้ t-test แบบ Dependent ปรากฏผลดังแสดงในตาราง 9 และ นำมาแสดงเป็นเส้นภาพดังแสดงในภาพประกอบ 2

ตาราง 9 การเปรียบเทียบพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน

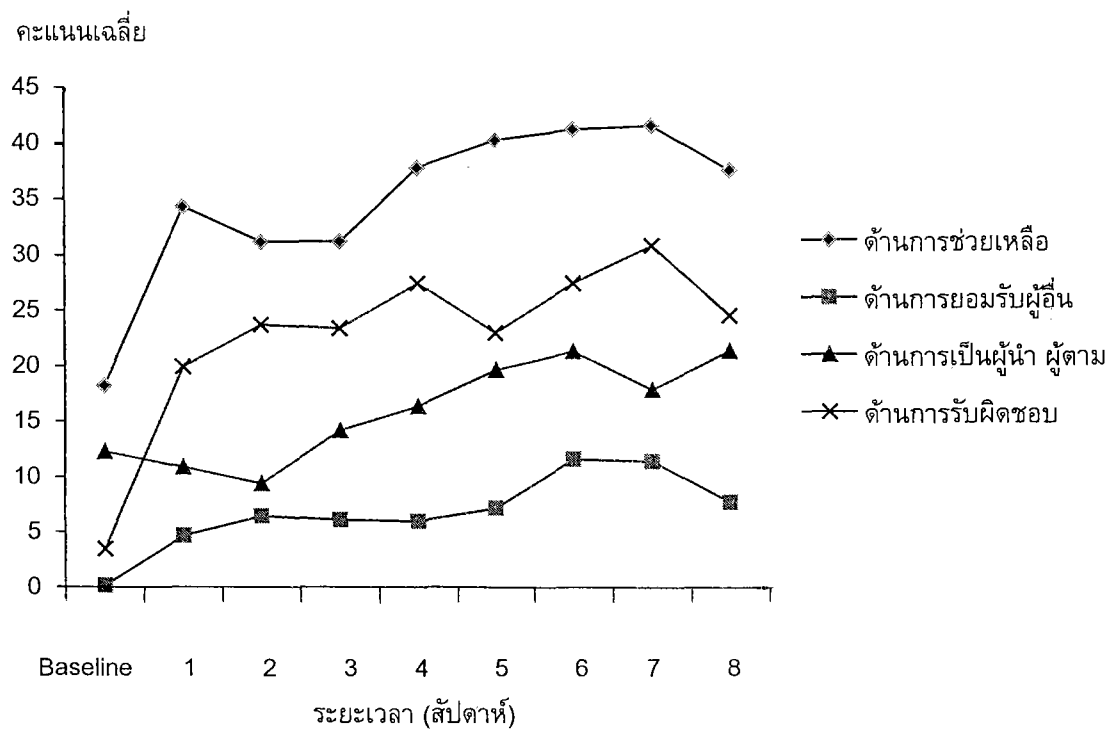
การเปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างสัปดาห์	t			
	ด้านที่ 1	ด้านที่ 2	ด้านที่ 3	ด้านที่ 4
Baseline , สัปดาห์ที่ 1	6.52**	4.75**	0.42	7.42**
สัปดาห์ที่ 1 , สัปดาห์ที่ 2	1.16	0.87	0.37	1.62
สัปดาห์ที่ 2 , สัปดาห์ที่ 3	0	0.07	1.26	0.15
สัปดาห์ที่ 3 , สัปดาห์ที่ 4	2.80**	0.22	0.54	1.27
สัปดาห์ที่ 4 , สัปดาห์ที่ 5	0.76	0.87	1.17	1.88
สัปดาห์ที่ 5 , สัปดาห์ที่ 6	0.40	1.95	0.41	2.23*
สัปดาห์ที่ 6 , สัปดาห์ที่ 7	0.04	0.07	1.16	1.87
สัปดาห์ที่ 7 , สัปดาห์ที่ 8	0.88	1.75	1.00	3.42**

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 9 ปรากฏว่า ด้านที่ 1 การช่วยเหลือ เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 1 เพิ่มขึ้นจากก่อนจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทำนองเดียวกันเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 4 เพิ่มขึ้นจากระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ด้านที่ 2 การยอมรับผู้อื่น เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 1 เพิ่มขึ้นจากก่อนจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ด้านที่ 3 การเป็นผู้นำผู้ตาม เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือในแต่ละช่วงสัปดาห์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ด้านที่ 4 การรับผิดชอบ เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 1 เพิ่มขึ้นจากก่อนจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 6 เพิ่มขึ้นจากระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาพประกอบ 2 เส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Design) ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว ซึ่งมีลำดับขั้นของการวิจัยและผลโดยสรุปดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์ในแต่ละสัปดาห์

สมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้า

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม มีพฤติกรรมความร่วมมือก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์ในแต่ละสัปดาห์แตกต่างกัน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุ 5-6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนบ้านบวก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือเด็กปฐมวัยชาย-หญิง อายุ 5-6 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนบ้านบวก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 15 คน โดยมีขั้นตอนการคัดเลือก ดังนี้

1. สุ่มเลือกโรงเรียนโดยวิธีจับฉลากรายชื่อโรงเรียนในกลุ่มทุกชั้นมา 1 โรงเรียน จากจำนวนทั้งหมด 10 โรงเรียน ได้โรงเรียนบ้านบวกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. ครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 2 ของโรงเรียนบ้านบวก ทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วนำคะแนนที่ได้มาเรียงลำดับจากน้อยไปมาก คัดเลือกเด็กที่มีคะแนนน้อยจำนวน 15 คนแรกเป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมความร่วมมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

1. แผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม
2. แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. สร้างความคุ้นเคยกับเด็กกลุ่มตัวอย่างเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์
2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตนเอง โดยจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยทั้ง 4 ด้านในช่วงกิจกรรมในวงกลมจากการจัดประสบการณ์แบบปกติเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ และทำการทดลองในช่วงกิจกรรมในวงกลมโดยจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 60 นาที
3. ระหว่างดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละครั้งที่จัดประสบการณ์ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัย 2 คน รวมผู้สังเกตจำนวน 3 คน ทำการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือในชั้นดำเนินกิจกรรมวันละ 12 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. หาค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มในแต่ละสัปดาห์ โดยนำข้อมูลไปหาค่าเฉลี่ย และความเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยใช้การคำนวณในโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS
2. วิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือ โดยใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำ (One-Way Repeated-Measures ANOVA) โดยใช้การคำนวณในโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS
3. วิเคราะห์เปรียบเทียบรายคู่ในแต่ละช่วงสัปดาห์โดยใช้ t-test แบบ Dependent โดยการคำนวณในโปรแกรม SPSS FOR WINDOWS

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาพบว่าเด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มในแต่ละสัปดาห์ มีพฤติกรรมความร่วมมือแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .000 โดยเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มในแต่ละสัปดาห์สูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยก่อนจัดประสบการณ์และระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มในแต่ละสัปดาห์ มีพฤติกรรมความร่วมมือแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .000 โดยเด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มในแต่ละสัปดาห์สูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานของงานวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า การจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสามารถส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยให้พัฒนาสูงขึ้น อภิปรายได้ ดังนี้

1. เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 1 เพิ่มขึ้นจากก่อนจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นการจัดประสบการณ์ที่เด็กได้ลงมือทดลอง และปฏิบัติการด้วยตัวของเด็กเองกับสื่อที่เป็นของจริง สื่อวัสดุอุปกรณ์มีหลากหลาย ได้รับความสนใจให้เด็กอยากเรียนรู้ และเป็นสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่มีในท้องถิ่น ครูจัดให้เด็กได้เรียนรู้หรือมีประสบการณ์ด้วยตนเอง ค้นพบความรู้ด้วยตนเองในทุกๆ ขั้นตอนของการประกอบอาหาร เริ่มตั้งแต่การวางแผนไปจนถึงการทำความสะอาดอุปกรณ์และสถานที่ อีกทั้งการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมาย เด็กจะเกิดความรู้สึกรู้ว่าตนเองและเพื่อนในกลุ่มมีเป้าหมายร่วมกันที่จะต้องทำให้สำเร็จ จึงทำให้เกิดพฤติกรรมความร่วมมือขึ้นในขณะที่ประกอบอาหาร ดังที่ เคลฟสเตด บรูเวอร์และดาร์ล (Klefstad. 1995 : 33, Brewer. 1995 : 397 & Dahl. 1998 : 81-82) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์การประกอบอาหารทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทางสังคม เรียนรู้การปฏิบัติตามข้อตกลง การช่วยเหลือ แบ่งปัน และร่วมมือกับผู้อื่น สอดคล้องกับแนวคิดของดิวอี้ (Dewey) ที่ว่าเด็กเรียนรู้จากการกระทำ (ภรณ์ คุรุรัตน์. 2526 : 4 และ วราภรณ์ รักวิจัย. 2527 : 22) เด็กส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสได้ลงมือกระทำกับวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาหาร เนื่องจากอุปกรณ์บางชนิดอาจก่อให้เกิดอันตราย ต้องใช้ด้วยความระมัดระวัง ผู้ใหญ่เกรงว่าเด็กอาจจะได้รับอันตราย จึงไม่อนุญาตให้เด็กใช้วัสดุอุปกรณ์เหล่านั้น เมื่อครูจัดเตรียมให้เด็กจึงไม่รู้สึกที่จะสัมผัสวัสดุอุปกรณ์และลงมือปฏิบัติจริง กระตือรือร้นที่จะประกอบอาหาร เป็นผลให้เด็กมีพฤติกรรมความร่วมมือสูงขึ้น

2. ระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 5, สัปดาห์ที่ 6 และสัปดาห์ที่ 7 เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เพราะการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะร่วมมือกับเพื่อน การที่เด็กทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม เด็กได้เรียนรู้องค์ประกอบในการทำงานร่วมกัน มีการช่วยเหลือ การยอมรับผู้อื่น การเป็นผู้นำผู้ตาม และการรับผิดชอบซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมความร่วมมือ ดังที่ ผกา บุญเรือง (2525 : 27) กล่าวว่า การทำงานกลุ่มเป็นการส่งเสริมให้เกิดทักษะการทำงานร่วมกัน เกิดความร่วมมือในการทำงาน ความเป็นผู้นำ ผู้ตาม การเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม รวมทั้งทักษะในการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ประกอบกับธรรมชาติของเด็กวัย 5-6 ปี สามารถที่จะเรียนรู้พฤติกรรมความร่วมมือได้ ดังที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2537ข : 55) กล่าวว่า เด็กอายุ 5-6 ปี รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับที่ดี กระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือผู้อื่น เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักควบคุมอารมณ์ ได้เหมาะสมกับเหตุการณ์ เกิดความร่วมมือจากการรู้จักคอยผู้อื่น มีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2537ค : 509) กล่าวว่า เด็กวัย 5 ปี มักจะมีความเป็นมิตร ให้ความร่วมมือและชอบกระทำการต่างๆ ให้ผู้อื่นพอใจ เริ่มสนใจสิ่งต่างๆ และสนใจผู้อื่นมากกว่าที่จะสนใจตนเอง เริ่มลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและยอมรับกฎเกณฑ์ของกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพรรณ ชีรพงศ์ (2534 : 68-73) ได้ศึกษาพบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครูมีส่วนร่วม และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่มแบบครูไม่มีส่วนร่วม มีพฤติกรรมการร่วมมือหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และงานวิจัยของบุศรินทร์

สิริปัญญาธร (2541 : 72-77) พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะแบบสื่อผสมเป็นกลุ่มมีพฤติกรรมร่วมมือสูงกว่าก่อนการทดลอง ฉะนั้นการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มตอบสนองต่อธรรมชาติของเด็กวัย 5-6 ปีเป็นอย่างมาก การให้เด็กอายุ 5-6 ปี ซึ่งเป็นวัยที่สามารถเรียนรู้พฤติกรรมความร่วมมือได้ทำงานเป็นกลุ่ม จึงสามารถส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือได้

ในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม เด็กเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน ร่วมมือกับเพื่อนในขณะประกอบอาหาร เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนของการวางแผน เด็กได้วางแผนร่วมกันก่อนทำกิจกรรม มีการกำหนดหน้าที่ที่จะต้องทำร่วมกัน เด็กแบ่งงานกันทำภายในกลุ่ม ว่าใครจะทำหน้าที่อะไร การวางแผนจะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มเกิดความรู้สึกว่า ตนเองและเพื่อนมีจุดประสงค์ร่วมกันที่จะต้องทำให้สำเร็จ เกิดพฤติกรรมความร่วมมือในขณะทำอาหารร่วมกัน ในขณะประกอบอาหารมีการพูดคุย บอกความคิด ความต้องการของตนเอง ให้คำแนะนำ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม มีการยอมรับความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้ได้ผลงานที่ต้องการ อีกทั้งมีการทบทวนกระบวนการในการทำงานและให้ตัวแทนเด็กแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงาน ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย เนื่องจากเด็กจะได้รับรู้ว่าการทำงานของกลุ่มประสบผลสำเร็จเพียงใด ตรงตามที่วางแผนหรือไม่ ในการทำงานมีสิ่งใดดีหรือไม่ดีต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร สมาชิกในกลุ่มมีการทำงานตามที่ปรับปรุงอย่างไร เด็กได้ประเมินบทบาทของสมาชิกในด้านต่างๆ ได้แก่ การช่วยเหลือ การยอมรับผู้อื่น การเป็นผู้นำผู้ตาม และการรับผิดชอบ มีการสรุปบทบาทของสมาชิกว่าเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร เพื่อให้สมาชิกแต่ละคนได้รู้ตัวและปรับปรุงบทบาทของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงขณะปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และสื่อในขณะทำกิจกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของไฮสโคป ที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับเด็ก เด็กจะเรียนรู้โดยมีลำดับขั้นตอน สมอของเด็จะพัฒนาอยู่เสมอ โดยจะใช้สภาพแวดล้อมเป็นแรงจูงใจให้เด็กอยากเรียนรู้ (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. 2538 : 64-65) และสอดคล้องกับแนวคิดของเพียเจท์ (Piaget) ที่เชื่อว่าการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการช่วยให้เด็กพัฒนายิ่งขึ้น (พัฒนา ชัชพงศ์. 2540 : 14-15)

นอกจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ในขณะวิจัยครูมีบทบาทสำคัญในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เด็กเกิดพฤติกรรมความร่วมมือได้ โดยเริ่มต้นจากการให้อิสระเด็กในการวางแผนทำกิจกรรมร่วมกัน แบ่งหน้าที่กันทำ ให้เด็กปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันตามที่ได้วางแผนไว้โดยครูไม่เข้าไปแทรกแซง ยกเว้นเมื่อเห็นว่าสิ่งที่เด็กทำนั้นอาจก่อให้เกิดอันตราย หรือเด็กต้องการความช่วยเหลือจากครู ไม่มีการบังคับให้เด็กทำตามขั้นตอนที่ได้เสนอแนะร่วมกันในขั้นนำ เด็กไม่จำเป็นต้องทำตามขั้นตอนที่ครูหรือตัวแทนเด็กออกมาสาธิตในขั้นทบทวน ครูใช้คำถามพูดคุย สนทนากับเด็ก ให้เด็กทบทวนกระบวนการในการทำงาน มีความพึงพอใจในผลงานที่ทำหรือไม่ พบปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง มีอะไรที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป ครูชื่นชมผลงานของเด็ก และชมเชยเด็กที่มีพฤติกรรมความร่วมมือ ดังที่ มอร์ริสัน (Morrison. 1995 : 484) กล่าวว่า การส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมความร่วมมือสามารถทำได้โดย ครูกระตุ้น สนับสนุนและเสริมแรงให้เด็กร่วมมือกัน ชี้นำให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม กระตุ้นให้เด็กคิดทบทวนพฤติกรรมที่ทำว่าเหมาะสมหรือไม่ โอกาสต่อไปจะแสดงพฤติกรรมอย่างไร พัชรี ผลโยธิน (2540ก : 60-61) กล่าวว่า การให้กำลังใจหรือแสดงความชื่นชม และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการร่วมมือกัน จะช่วยพัฒนาเด็กให้เกิดพฤติกรรมความร่วมมือได้ สอดคล้องกับแนวคิดของสกินเนอร์ (Skinner) ที่เชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราเกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นได้ด้วยตัวเสริมแรง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. 2537จ :121-125)

3. การวิจัยครั้งนี้เมื่อดำเนินไปถึงสัปดาห์ที่ 8 เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มลดลงอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเด็กเริ่มเคยชินต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมและสื่ออุปกรณ์ อีกทั้งการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนกลุ่มเดิมซึ่งกำหนดเป็นกลุ่มถาวรไปจนสิ้นสุดการทดลอง หรืออาจเป็นเพราะเด็กเกิดการพัฒนาพฤติกรรมความร่วมมืออย่างเต็มตามศักยภาพแล้ว จึงทำให้ความสนใจและความกระตือรือร้นในการประกอบอาหารลดลง ไม่รวมมือกับเพื่อนในกลุ่มตามเดิม ซึ่งเป็นสัญญาณให้ครูควรมีการปรับกิจกรรมใหม่เพื่อพัฒนาพฤติกรรมความร่วมมือให้สูงขึ้นต่อไป หรือเพื่อให้พฤติกรรมความร่วมมือยังอยู่ในระดับที่คงที่ จากเส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยตั้งแต่ก่อนจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มจนถึงในระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 7 มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือสูงขึ้น และจากเส้นภาพแสดงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน มีการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ จะมีการเพิ่มและลดสลับกันไป ไม่มีพฤติกรรมความร่วมมือแยกรายด้านใดที่มีการเปลี่ยนแปลงลดลงต่อเนื่องกันเกิน 2 สัปดาห์ มีแต่แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือเพิ่มสูงขึ้นติดต่อกันหลายสัปดาห์ ซึ่งน่าจะเป็นหลักฐานในการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือที่ลดลงมาในสัปดาห์ที่ 8 ว่าถ้ามีการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มต่อไป ไม่น่าจะมีโอกาสที่การเปลี่ยนแปลงจะลดต่ำลงจนถึงระดับพฤติกรรมความร่วมมือก่อนจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม

4. ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยแยกรายด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การช่วยเหลือ ด้านที่ 2 การยอมรับผู้อื่น ด้านที่ 3 การเป็นผู้นำผู้ตาม และด้านที่ 4 การรับผิดชอบ เด็กปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือไม่คงที่ จะมีการเพิ่มและลดสลับกันไป แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมความร่วมมือต้องอาศัยระยะเวลา เด็กต้องอาศัยเวลาในการปรับตัว เรียนรู้ที่จะร่วมมือกับเพื่อนในกลุ่ม เด็กจึงมีพฤติกรรมความร่วมมือในแต่ละด้านเพิ่มขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป ยิ่งให้เวลาเด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกันเพิ่มมากขึ้น เด็กยิ่งมีพฤติกรรมความร่วมมือสูงขึ้น ดังที่ เฮอร์ล็อก (Hurlock, 1987 : 239) กล่าวว่า เด็กยังมีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นมากเท่าไร ก็จะเรียนรู้ที่จะให้ความร่วมมือกับผู้อื่นมากขึ้นไปด้วย และประณต แก์จิม (2526 : 198-201) กล่าวว่า เด็กจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลางจึงมีการร่วมมือน้อยเมื่อเด็กได้รับการฝึกหัดที่ละน้อย จะช่วยให้เด็กเรียนรู้การร่วมมือได้มากขึ้น สอดคล้องกับกฎการฝึกหัด (Law of Exercise) ของธอร์นไค์ (Thorndike) ที่กล่าวว่า เด็กจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีจะต้องได้กระทำซ้ำๆ (กมลรัตน์ หล้าสูงรังษ. 2528 : 185)

พฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยด้านการช่วยเหลือ เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือด้านการช่วยเหลือระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์และมีพฤติกรรมความร่วมมือด้านการช่วยเหลือสูงกว่าพฤติกรรมความร่วมมือด้านอื่น ทั้งนี้เพราะการประกอบอาหารมีขั้นตอนการทำหลายขั้นตอน บางขั้นตอนมีวิธีการทำง่าย ๆ เด็กสามารถทำได้เองเพราะมีประสบการณ์เดิม เช่น ล้างผัก หั่นผัก แต่บางขั้นตอนมีวิธีการทำยุ่งยาก เช่น ขูดมะละกอ คั้นกะทิ ซึ่งเด็กไม่สามารถทำได้เองโดยลำพัง ต้องได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อน ทำให้เกิดพฤติกรรมความร่วมมือด้านการช่วยเหลือในขณะประกอบอาหารทั้งช่วยกันคิด ช่วยกันทำ และช่วยกันแก้ปัญหา ดังที่ ดาห์ล (Dahl, 1998 : 81-82) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์การประกอบอาหารทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะช่วยเหลือ แบ่งปันและร่วมมือกับผู้อื่น สอดคล้องกับแนวคิดของไวทือดสกี (University of California. Internet. 1999) ที่เชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กทำงานภายใน "Zone of Proximal Development" ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เด็กประสบ

ปัญหาแต่ไม่สามารถคิดวิธีแก้ปัญหาได้เองโดยลำพัง ต้องได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่น และจากงานวิจัยของวรดี เลิศไกร (2533 : 82-83) ได้ศึกษาพฤติกรรมการช่วยเหลือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ และที่ไม่เป็นไปตามแผนการจัดประสบการณ์ พบว่าเมื่อสิ้นสุดการทดลอง เด็กปฐมวัยทั้งสองกลุ่มมีพฤติกรรมการช่วยเหลือสูงขึ้น

การวิจัยครั้งนี้พบว่า เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือด้านการเป็นผู้นำผู้ตามระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการให้เด็กประกอบอาหารร่วมกันเป็นกลุ่ม ทำให้เด็กเรียนรู้ความแตกต่างของเพื่อนในกลุ่มทั้งในด้านความคิดและการกระทำ การทำกิจกรรมกลุ่มทำให้เด็กเห็นความสามารถของเพื่อน เกิดการยอมรับนับถือระหว่างกัน ในบางขั้นตอนของการประกอบอาหารเด็กไม่สามารถทำได้เอง เด็กจะต้องไว้วางใจเพื่อน ยอมให้เพื่อนช่วย เกิดการยอมรับผู้อื่น ยอมรับว่าเพื่อนมีความสำคัญเท่าๆ กับตน แม้ว่าในช่วงสัปดาห์แรกเด็กจะมีคะแนนพฤติกรรมความร่วมมือด้านการยอมรับผู้อื่นต่ำ แต่เมื่อเวลาผ่านไปเด็กมีพฤติกรรมความร่วมมือด้านการยอมรับผู้อื่นสูงขึ้น ทั้งนี้เพราะโดยลักษณะวัยของเด็ก เด็กวัยนี้จะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ยังไม่รู้จักควบคุมอารมณ์และยอมรับความคิดความรู้สึกของผู้อื่น แต่เมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมากขึ้น เด็กย่อมสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและเรียนรู้บทบาทตนเองได้ดียิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 21) กิจกรรมกลุ่มได้รับการนิยมนอย่างมากสำหรับเด็กวัยนี้ เด็กมักจะต้องการการยอมรับจากผู้อื่น และมักจะแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนเพื่อต้องการให้เพื่อนยอมรับ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2537ค : 504-509) สอดคล้องกับชอร์ว (Shaw. 1971 : 57) ที่ได้กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มมีความสำคัญส่งเสริมทักษะทางสังคม ซึ่งเป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น

ระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสัปดาห์ที่ 1 และ 2 เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือด้านการเป็นผู้นำผู้ตามลดลงเมื่อเทียบกับก่อนจัดประสบการณ์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือทำในทุกๆ ขั้นตอนของการประกอบอาหารร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม โดยครูให้อิสระเด็กทั้งในขั้นตอนของการวางแผนและการปฏิบัติกิจกรรมแตกต่างจากเดิมที่เด็กคอยแต่รับฟังความรู้จากครู ดูครูสาธิตและปฏิบัติตามที่ครูบอก เมื่อให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริงในทุกๆ ขั้นตอน เด็กยังไม่คุ้นเคยกับการประกอบอาหารในลักษณะนี้ จึงไม่กล้าเสนอความคิด ไม่แสดงความเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม เด็กต้องอาศัยเวลาในการปรับบทบาทของตนเอง เมื่อได้ประกอบอาหารร่วมกับเพื่อนในกลุ่มบ่อยครั้งขึ้น เด็กมีพฤติกรรมความร่วมมือด้านการเป็นผู้นำผู้ตามเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัย ระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มในสัปดาห์ที่ 3-8 เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือด้านการเป็นผู้นำผู้ตามสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของทองคำ บุญประเสริฐ (2535 : 135-136) ที่พบว่า เด็กปฐมวัยที่สอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีความสามารถทางสังคม เช่น การเป็นผู้นำผู้ตามสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่สอนโดยวิธีปกติ และงานวิจัยของจิตรา ชนะกุล (2539 : 71) พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มย่อย มีวินัยในตนเอง ด้านความเป็นผู้นำผู้ตามสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มใหญ่

เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมความร่วมมือด้านการรับผิดชอบระหว่างการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่มสูงกว่าก่อนจัดประสบการณ์ ทั้งนี้เพราะการประกอบอาหารเป็นกลุ่มเด็กจะต้องทำงานร่วมกับเพื่อน มีการรับผิดชอบต่อกันที่ได้รับมอบหมายร่วมกัน ในการประกอบอาหารในขั้นวางแผนมีการแบ่งงานกันทำภายในกลุ่ม และในขั้นทบทวนมีการอภิปรายผลการดำเนินงานเพื่อหาวิธีปรับปรุงการทำงานของกลุ่มให้ดีขึ้น

ยิ่งขึ้น อีกทั้งครูให้อิสระเด็กในการทำกิจกรรมและเน้นกระบวนการการทำงานเป็นกลุ่มทุกครั้ง จึงทำให้เด็กมีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรม ดังที่ยัง (Young. 630-634) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเสริมสร้างความสามัคคี และความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของวไลพร พงษ์ศรีทัศน์ (2533 : 69) ได้ให้ข้อสังเกตว่าขณะที่เด็กประกอบอาหารร่วมกันเป็นกลุ่ม เด็กรู้จักหน้าที่ตนเองและมีความรับผิดชอบ และจากข้อสังเกตจากงานวิจัยของจิตทนายวรรณ เดือนฉาย (2541 : 84) พบว่า เด็กมีความรับผิดชอบในการใช้วัสดุอุปกรณ์ของกลุ่มหลังจากเลิกทำกิจกรรมแล้ว

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม สามารถส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมความร่วมมือได้ และระยะเวลาและความถี่มีผลต่อพฤติกรรมความร่วมมือของเด็ก ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจในการศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยสามารถศึกษาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับพัฒนาการ ความสนใจ และช่วงระยะเวลาที่เหมาะสม

ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า

1. เนื่องจากการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่เด็กยังไม่คุ้นเคย ในสัปดาห์แรกของการทดลอง มีการขัดแย้งทะเลาะวิวาทกันเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ มีการหวงอุปกรณ์ เมื่อเพื่อนขอแบ่งปันเด็กก็ไม่ยอมให้ ยังไม่มีความเป็นผู้นำผู้ตามเท่าที่ควร ครูต้องใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กคิดในขั้นสรุป และชมเชยเด็กที่มีพฤติกรรมความร่วมมือ ในระยะหลังเด็กเรียนรู้การทำอาหารร่วมกับเพื่อนในกลุ่มมากขึ้น ให้ความร่วมมือกับเพื่อนในการทำอาหารร่วมกันเป็นกลุ่มมากขึ้น
2. การส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กจากการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร เป็นการเรียนรู้โดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เด็กเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้ลงมือกระทำกับวัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นของจริง โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการเรียนรู้ เด็กมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมเพราะเด็กเป็นผู้ทำกิจกรรมเหล่านั้นด้วยตนเอง ครูเป็นเพียงผู้เตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ กระตุ้น เสริมแรง ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือเมื่อเด็กพบปัญหาในการทำกิจกรรม
3. การเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้จากสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ของจริง ให้เด็กได้ลงมือกระทำกับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง ทำให้เด็กเกิดความสนใจ ตั้งใจ มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยที่ควรสร้างให้เกิดในตัวเด็ก แม้ว่าเด็กได้เคยเห็นสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว แต่เด็กก็ไม่มีโอกาสได้ลงมือกระทำกับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์เหล่านั้น เมื่อเด็กได้รับโอกาส เด็กจึงให้ความสนใจ มีช่วงความสนใจในการทำกิจกรรมเป็นเวลานาน สนุกสนาน ไม่เบื่อ
4. เด็กบางคนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการรับประทานอาหาร คือจากที่ไม่ชอบรับประทานอาหารและเลือกรับประทานเฉพาะอย่าง เมื่อเด็กได้สัมผัสและลงมือประกอบอาหารเอง อีกทั้งได้รับประทานอาหารฝีมือของตนเองร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม เด็กก็พอใจที่จะรับประทานอาหารที่ไม่เคยรับประทานมาก่อนมากขึ้น
5. การจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงมือกระทำกับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่เป็นของจริงและหลากหลาย เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนทั้งด้านความคิดและการกระทำ จึงส่งผลให้เด็กเกิดการพัฒนาโดยองค์รวม ดังนี้
 - 5.1 เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก ได้พัฒนาทักษะในการใช้ประสาทสัมผัสระหว่างตากับมือ

5.2 เด็กมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจ เด็กมีความสุขสนุกสนานจากการลงมือกระทำ กิจกรรมด้วยตนเองจนประสบความสำเร็จ เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เรียนรู้อารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น ปรับความต้องการของตนเอง เด็กได้พัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าแสดงออก

5.3 เด็กมีพัฒนาการทางสังคม เป็นการปลุกฝังให้เด็กมีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่ตนเอง ช่วยเหลือ แนะนำและยอมรับคำแนะนำจากเพื่อน รู้จักอดทน รอคอย มีเหตุผล เป็นผู้นำผู้ตามที่ดีในการทำกิจกรรมร่วมกัน

5.4 เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญา มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ทักษะการคิดอย่างมีระบบตลอดจนทักษะการแก้ปัญหา มีความคิดสร้างสรรค์ มีการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมายให้ครูและเพื่อนรับรู้ในการปฏิบัติกิจกรรม

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารมีพฤติกรรมความร่วมมือระหว่างทำการทดลองในแต่ละสัปดาห์ที่สูงกว่าก่อนการทดลอง ดังนั้น ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยจึงควรพิจารณาการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือให้แก่เด็กปฐมวัย

2. เนื่องจากในปัจจุบัน สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยในท้องถิ่นยังไม่มีการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารให้กับเด็กมากนัก อาจเนื่องมาจากสาเหตุที่ว่าไม่มีกระบวนการ ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจน การวิจัยครั้งนี้มีแผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารที่ลำดับขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมไว้ชัดเจน จึงขอเสนอแนะให้คัดเลือกนำไปจัดให้แก่เด็กปฐมวัย เพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์และก่อให้เกิดพฤติกรรมความร่วมมือแก่เด็ก โดยนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นตามความต้องการและความสนใจของเด็ก

3. ในการจัดประสบการณ์ต้องควบคุมเวลาให้เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของเด็ก สามารถที่จะยืดหยุ่นเวลาได้ เนื่องจากเด็กวัยนี้มีช่วงความสนใจสั้น

4. อุปกรณ์ เครื่องครัวที่ใช้ในการประกอบอาหาร ครูจะต้องตรวจสอบก่อนนำมาให้เด็กทำกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อความปลอดภัยของเด็ก และมีวิธีการคัดเลือกที่เหมาะสม เช่น การเลือกใช้มีดเลือกใช้มีดที่ไม่คมมากนัก การเลือกใช้ครก เลือกครกที่มีน้ำหนักเบา เด็กสามารถเก็บล้างได้

5. การส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือให้แก่เด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม ครูจะต้องให้เวลาเด็กในการปรับตัวที่จะทำงานร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม ในระยะสัปดาห์แรกจะมีการแย่งวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม เด็กบางคนไม่ช่วยทำกิจกรรม บางคนไม่ยอมรับความช่วยเหลือของเพื่อน มีการสนทนาร่วมกับเพื่อนในกลุ่มระหว่างทำกิจกรรมน้อยมาก เมื่อให้เวลาเด็กปรับตัวในสัปดาห์ต่อไป มาเด็กเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับเพื่อนในกลุ่มมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ครูจะต้องกระตุ้น เสริมแรงให้เด็กร่วมมือกัน ชมเชยเด็กที่มีพฤติกรรมความร่วมมือ

6. การใช้กิจกรรมซ้ำๆ เช่น สัมตำมะละกอ สัมตำแตงกวา สัมตำถั่วฝักยาว และสัมตำผลไม้รวม อาจทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย การจัดกิจกรรมควรเลือกรายการอาหารที่มีขั้นตอนและวิธีการทำที่แตกต่างกันออกไป

7. ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง เรียนรู้วิธีการใช้วัสดุอุปกรณ์ร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม ครูคอยให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือในโอกาสที่เหมาะสม เช่น เมื่อเห็นว่าเด็กต้องการความช่วยเหลือหลังจากที่เด็กได้พยายามทำงานจนสุดความสามารถแล้ว ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นว่าสิ่งที่เด็กกำลังทำอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเด็ก

8. ในขั้นสรุป แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอผลงาน ในระยะสัปดาห์แรกครูจะต้องกระตุ้นโดยใช้คำถามให้เด็กนำเสนอผลงานและทบทวนกระบวนการทำงาน เนื่องจากเด็กไม่กล้าพูด พูดน้อย อาจให้ตัวแทนเด็กออกมานำเสนอกลุ่มละ 2 คน จะได้ช่วยกันและเพิ่มความเชื่อมั่นในตนเองให้เด็กมากยิ่งขึ้น สัปดาห์ต่อมาจึงให้เด็กผลัดกันส่งตัวแทนออกมากลุ่มละคน

9. อาหารที่เด็กร่วมกันทำ เป็นผลงานที่เด็กเกิดความภาคภูมิใจ ควรให้เด็กรับประทานร่วมกับเพื่อนในกลุ่มหลังจากสรุปกิจกรรมเสร็จแล้ว เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กอยากทำกิจกรรมในครั้งต่อไป

10. การสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ ผู้สังเกตจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับการสังเกต และการบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือให้ชัดเจน ฝึกปฏิบัติการสังเกตและบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือเพื่อให้เกิดทักษะ หลังจากฝึกปฏิบัติการสังเกตผู้สังเกตควรประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการสังเกตและบันทึกแบบสังเกต

11. ในการเก็บข้อมูลจากการสังเกต และบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ จากการทดลองทุกวันของเด็กจำนวน 15 คน การสังเกตและบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตเด็กพร้อมๆ กันทั้ง 5 คน ทำให้การบันทึกเป็นไปอย่างเร่งรีบ ในช่วงที่บันทึกพฤติกรรมของเด็กคนหนึ่งอาจทำให้พลาดที่จะสังเกตเห็นและบันทึกพฤติกรรมของเด็กอีกคนหนึ่ง อีกทั้งพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กในสัปดาห์ต่อๆ มา เด็กแสดงพฤติกรรมความร่วมมือมากขึ้น ทำให้ผู้สังเกตจดบันทึกไม่ทัน ถ้าลดจำนวนเด็กกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลลง จะทำให้การสังเกตและบันทึกการสังเกตของเด็กแต่ละคนชัดเจนยิ่งขึ้น

12. ควรมีเอกสาร แผ่นพับให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร ผลการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารที่มีต่อพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมการทำอาหาร ยอมรับเด็กเมื่อเด็กขออนุญาตช่วยทำอาหาร เสนอแนะให้ผู้ปกครองพาเด็กเข้าครัว ช่วยทำอาหาร โดยให้เด็กทำงานง่ายๆ เหมาะกับวัยและความสามารถของเด็ก โดยคำนึงถึงความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ควรมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากพฤติกรรมความร่วมมือ เช่น ความเชื่อมั่นในตนเอง ภาษา การคิดแก้ปัญหา ระเบียบวินัย
2. ควรมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือในระยะเวลาเพิ่มขึ้น เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชัดเจนขึ้น
3. ควรมีการติดตามผลหลังการทดลองเพื่อศึกษาถึงความคงอยู่ของพฤติกรรมความร่วมมือ
4. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กแต่ละคน
5. ควรมีการศึกษาผลการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารที่มีผลต่อพัฒนาการด้านอื่นของเด็กปฐมวัย

6. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์รูปแบบอื่น
เช่น การจัดประสบการณ์แบบโครงการ การทดลอง การเล่นบทบาทสมมติ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. (2524?). จิตวิทยาการศึกษา=EDUCATIONAL PSYCHOLOGY. กรุงเทพฯ : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กรมวิชาการ. (2540ก). คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (อายุ 3-6 ปี). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2540ข). หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2541). ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาหลักสูตร.
- _____. (2542,มกราคม). "ทิศทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน," วิชาการ. 2(1): 17 - 29.
- กลั่นแก้ว มาตา. (2541). การศึกษาพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบอาหารสมมติ แบบกลุ่มกับแบบอิสระ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2542,กรกฎาคม). "ผู้นำแนวคิดการศึกษาปฐมวัย," การศึกษาปฐมวัย. 3(3): 25-31.
- ขจิตพรรณ ทองคำ. (2536). การเล่นบทบาทสมมติโดยเด็กมีส่วนร่วมในการจัดสื่อการเล่นที่มีผลต่อการคลายการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและความสามารถทางภาษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการกองทุนศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ. (2538). ระบบการศึกษา. กรุงเทพฯ : กองทุนศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิตนาวรรณ เตื่อนฉาย. (2541). ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะวาดภาพนอกห้องเรียน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- จิตรา ชนะกุล. (2539). ความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มย่อย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- จิระพันธุ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์. (2543). การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย : ตามแนวคิดมอนเตสซอรี. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ณรงค์ ทิพนกน. (2541,พฤศจิกายน-ธันวาคม). "การพัฒนาเด็กอนุบาลโดยการบูรณาการความรู้ผ่านกิจกรรมและการเล่นตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540," การศึกษาท้องถิ่น. 2(6) : 8-16.
- ณัฐราพร พงษ์สิงห์. พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์เล่นบล็อกเป็นกลุ่มอย่างมีแบบแผน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.

- ทองคำ บุญประเสริฐดี. (2535). การทดลองใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์พัฒนาความสามารถทางสติปัญญา
และความสามารถทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยา
พัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
ถ่ายเอกสาร.
- ทัศนัย อุดมพันธ์. (2541). การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ทักษะ
พื้นฐานละครสร้างสรรค์. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ทศนา แหมมณีและคณะ. (2536). หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย. พิมพ์ครั้งที่
2 กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตยา ประพฤติกิจ. (2539). การพัฒนาเด็กปฐมวัย = *Developing Young Children*. กรุงเทพฯ : โอเดียน
สโตร์.
- นิพนธ์ คันทะเสวี. (2528). มนุษย์สัมพันธ์เพื่อการพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- บุญเชิด ภิญโญนันตพงษ์. (2526). การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ : แนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ : ภาควิชา
พื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (2533, พฤษภาคม-สิงหาคม). "Congeneric Part Reliability," *การวัดผลการศึกษา*. 12(34) :
28-32.
- บุญประจักษ์ วงษ์มงคล. (2536). การศึกษาผลการจัดประสบการณ์ปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารและ
การจัดประสบการณ์แบบทั่วไปที่มีต่อทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยที่มีความ
สามารถทางสติปัญญาแตกต่างกัน. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- บุศรินทร์ สิริปัญญาธร. (2541). แนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่เกิด
จากกิจกรรมศิลปะแบบสื่อผสมเป็นกลุ่ม. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ประณต คำนิม. (2526). *จิตวิทยาเด็ก*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.
- ปวีณา(นามแฝง). (2539, มกราคม). "งาน cooking ของเด็กอนุบาล," *รักลูก*. 14(156) : 112-114.
- ผกา บุญเรือง. (2525). *กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน*. ชลบุรี : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). *พฤติกรรมกลุ่ม = Group Behavior*. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- พร พันธุ์โอสธ. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย : ตามแนวคิดวอลดอร์ฟ*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์
- พวงแก้ว เนตรโอภารักษ์. (2533). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความร่วมมือในการอภิปรายกลุ่มของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านลานแหลม จังหวัดนครปฐม. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- พัชรี ผลโยธิน. (2540ก, มกราคม). "เด็กอนุบาลกับพฤติกรรมความร่วมมือ," *การศึกษาปฐมวัย*. 1(1) : 59-
62.

- พัชรี ผลโยธิน. (2540ข, ตุลาคม). "กิจกรรมศิลปะแบบร่วมมือสำหรับเด็กอนุบาล," *การศึกษาปฐมวัย*. 1(4) : 25-28.
- พัชรี ผลโยธินและคณะ. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย : ตามแนวคิดไฮสโคป*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พัฒนา ชัชพงศ์. (2540, เมษายน). "โครงสร้างและการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาก่อนประถมศึกษา," *การศึกษาปฐมวัย*. 1(2) : 11-19.
- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2526). *เด็กก่อนวัยเรียน*. ปทุมธานี : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด กรมประชาสงเคราะห์.
- _____. (2540). "เด็กปฐมวัยในท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง," *การศึกษาปฐมวัย*. 1(1) : 43-51
- _____. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, อารยา ทวีศรี เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อ เมษายน 2540. "จิตวิทยา," *แม่และเด็ก*. 20(302) : 148-150.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. (2537ก). *ประมวลสาระชุดวิชาหลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา = Principles of Early Childhood Education* หน่วยที่ 5-8. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2537ข). *หลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา* หน่วยที่ 1-4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2537ค). *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการศูนย์และโรงเรียนปฐมวัยศึกษา* หน่วยที่ 9. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2537ง). *เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก* หน่วยที่ 3. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____. (2537จ). *เอกสารประกอบการอบรมสัมมนาการศึกษาปฐมวัย* หน่วยที่ 4-7. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหมิตร.
- มูลนิธิธรรมไทย-อิสราเอลในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย : ตามแนวการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม*. กรุงเทพฯ : พริกหวาน กราฟฟิค.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2539). "การจัดประสบการณ์และกิจกรรมเด็กปฐมวัย," ใน *โครงการพัฒนานักบริหารและผู้จัดการศึกษาระดับสูง*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (2542ก, มกราคม). "การพัฒนาปัญญาหลายด้านเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย," *การศึกษาปฐมวัย*. 3(1) : 31-37.
- _____. (2542ข). *การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เอพี กราฟฟิกส์ ดีไซน์.
- ราศี ทองสวัสดิ์. (2542). "หลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา," ใน *เอกสารประกอบการอบรมครูโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา*. หน้า 1-9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ราศี ทองสวัสดิ์และคณะ. (2529). *เอกสารชุดอบรม* หน่วยที่ 6 *การจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กและการศึกษาดูงาน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- วรดี เลิศไกร. (2533). ผลของการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ที่มีต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วราคม ทีสุกะ. (2527). สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วราภรณ์ รักวิจัย. (2527). การศึกษาก่อนวัยเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (2533). การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : แสงศิลป์การพิมพ์.
- วราภรณ์ รักวิจัย. (2542). "การจัดกิจกรรมประจำวันเพื่อพัฒนาเด็ก," ใน เอกสารประกอบการอบรมครูโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา. หน้า 159-179. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- วไลพร พงษ์ศรีทัศน์. (2533). ผลของการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารกับแบบปกติที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วันเพ็ญ บุณพัฒน์. (2539). การเล่นเกมแบบกึ่งชี้แนะที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- วิจิตร อวทะกุล. (2542). เทคนิคมนุษยสัมพันธ์ = *Human Relations Techniques*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นท์ติ้ง เฮาส์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้: ผู้เรียนสำคัญที่สุด สูตรสำเร็จหรือกระบวนการ. นนทบุรี : SR Printing Limited Partnership.
- ศุภวดี บุญญวงศ์. (2527). ตำรากิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. สงขลา : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2539ก). การวัดและประเมินความพร้อมในการเรียน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2539ข). คู่มือประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- _____. (2541). คู่มือการวัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2528). การศึกษาสภาพการอบรมในศูนย์เด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ศรีเดชา.
- _____. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2535?). คู่มืออบรมกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กอนุบาล (กิจกรรมในวงกลม). กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2539). แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สิริมา ภิญญอนันตพงษ์. (2538). แนวการจัดประสบการณ์ปฐมวัยศึกษา : แนวคิดสู่แนวปฏิบัติ (หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย). นนทบุรี : อีเลคทรอนิคส์ เวิลด์.

- สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์และธิดา พิทักษ์สินสุข. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย : ตามแนวคิดเรกจิโอ เอมิเลีย*. พรักหวาน กราฟฟิค.
- สุดาทิพย์ ภูพานิช. (2536). *การศึกษาการจัดกิจกรรมในวงกลมเป็นกลุ่มย่อยที่มีต่อความสามารถในการรับรู้และเข้าใจทัศนะของผู้อื่นของเด็กปฐมวัย*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- สุทธิพรรณ ชีรพงศ์. (2534). *การศึกษาพฤติกรรมการร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เป็นกลุ่ม แบบครูมีส่วนร่วมและแบบครูไม่มีส่วนร่วม*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- หรรษา นิลวิเชียร. (2535). *ปฐมวัยศึกษา หลักสูตรและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- อำพร ศรีற்று. (2540). *ความสนใจในการอ่านและการเขียนของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาธรรมชาติ*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- ✓ Banett, S. J. & Johnson G. (1996, Spring). "Further Evidence on the Relationship Between Participation in Nutrition Education Programs and Changes in Dietary Behavior," *Journal of Family and Consumer Sciences*. 88(1) : 31.
- Brewer, J. (1995). *Early Childhood Education : Preschool through Primary Grades*. 2nd ed. Boston, Mass : Allyn and Bacon.
- Dahl, K. (1998, January). "Why Cooking in the Classroom?," *Young Children*. 53(1) : 81-83.
- Feist, J. (1990). *Theories of Personality*. 2nd ed. Forth Worth : Holt, Rinehart and Winston.
- Glass, V.G., Willson, L. V. & Gottman, M. J. (1975). *Design and Analysis of Time-Series Experiments*. Boulder : Colorado Associated University.
- Gordon, A. M. & Browne, K. W. (1993). *Beginnings & Beyond : Foundations in Early Childhood Education*. 3rd ed. Albany, New York : Delmar.
- Gulley, H. E. (1960). *Discussion, Conference and Group Process*. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Hurlock, E. B. (1987). *Child Development*. 8th ed. New York : Mc Graw-Hill.
- Jackman, H. L. (1997). *Early Education Curriculum : A Child's Connection to The World*. Albany, NY : Delmar.
- Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (1994). *Learning Together and Alone : Cooperative, Competition, and Individualistic Learning*. Boston : Allyn and Bacon.
- Klefstad, J. (1995, September). "Cooking in the Kindergarten," *Young Children*. 50(6) : 32-33.
- Lindgren, H.C. & Harvey, J. H. (1981). *An Introduction to Social Psychology*. 3rd ed. St. Louis : The C.V. Mosby.
- McInerney, D.M. & McInerney, V. (1998). *Educational Psychology Constructing Learning*. 2nd ed. Sydney : Prentice-Hall.

- Morrison, G. S. (1995). *Early Childhood Education Today*. 6th ed. Englewood cliffs, New Jersey : Prentice-Hall.
- Mussen, P. H. et al. (1990). *Child Development and Personality*. 7th ed. New York : Harper & Row.
- Petty, K. L. (1994, February). "Group Entry Strategies and Reciprocal Social Interactions of Preschooler in Social Contexts (Social Interaction)," *Dissertation Abstracts International*. 54(8) : 2882-A.
- Seefeldt, C. & Barbour, N. (1986). *Early Childhood Education : An Introduction*. Culumbus : Charles E. Merrill.
- Slavin, R. E. (1983). *Cooperative Learning*. New York : Longman.
- University of California, Irvine. (1999, July). *Education 173 : Learning Theory and Classroom Practices*. (online). Available Talnet: <http://olympia.gse.uci.edu>.
- Vaughn, J. B. (1994, April). "Cooperative Learning and Young Children : Emerging Cooperative Behavior," *Dissertation Abstracts International*. 54(10) : 3706-A.
- Young, C. (1972, December). "Team learning," *The Arithmetic Teacher*. 19(8) : 630-634.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ

คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย

1. แบบสังเกตนี้ใช้สำหรับวัดพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ
 - ด้านการช่วยเหลือ การยอมรับผู้อื่น การเป็นผู้นำผู้ตาม และการรับผิดชอบ
2. ช่วงเวลาในการสังเกต จะทำการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือในขณะที่เด็กประกอบอาหารร่วมกันเป็นกลุ่ม ผู้สังเกตจะสังเกตเด็กในแต่ละกลุ่มพร้อมกันทั้ง 5 คนในช่วงเวลาเดียวกัน ตามตารางแสดงการหมุนเวียนลำดับการสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ
3. การบันทึกพฤติกรรมใช้การขีดรอยคะแนน / ลงในแบบสังเกต ตามรายการพฤติกรรมในแบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ ให้ตรงกับช่องระดับคะแนนพฤติกรรม 2 , 1 หรือ 0 ถ้าเกิดพฤติกรรมความร่วมมือซ้ำให้ใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องเดิมตามจำนวนครั้งที่เกิดพฤติกรรม
4. เกณฑ์การให้คะแนนในการสังเกต ระดับของพฤติกรรม มีดังนี้
 - 4.1 ระดับคะแนน 2 บันทึกเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมความร่วมมือด้วยตนเอง
 - 4.2 ระดับคะแนน 1 บันทึกเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมความร่วมมือโดยเพื่อนบอกหรือขอร้องให้ร่วมมือ
 - 4.3 ระดับคะแนน 0 บันทึกเมื่อเด็กไม่แสดงพฤติกรรมความร่วมมือ หรือปฏิเสธที่จะร่วมมือ
5. การเตรียมการในการสังเกต
 - 5.1 ผู้สังเกตต้องศึกษาคู่มือในการสังเกตให้เข้าใจกระบวนการในการสังเกตทั้งหมด เพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้แบบสังเกต
 - 5.2 สถานที่ปฏิบัติกิจกรรม
 - 5.2.1 มีการจัดเตรียมสภาพแวดล้อม และอุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมไว้เรียบร้อยแล้ว
 - 5.2.2 อุปกรณ์ที่ใช้
 - 1) คู่มือการใช้แบบประเมินพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัย
 - 2) นาฬิกาจับเวลา 1 เรือน
 - 3) แบบสังเกตพฤติกรรมความร่วมมือ
 - 5.2.3 ผู้ถูกสังเกต
 - 1) ผู้สังเกตควรสร้างความคุ้นเคยกับผู้ถูกสังเกตก่อนที่จะทำการสังเกต และพยายามจำชื่อของผู้ถูกสังเกตทุกคน
 - 2) ก่อนเริ่มทำการสังเกต ควรให้ผู้ถูกสังเกตได้ทำธุระส่วนตัวให้เรียบร้อยก่อน เช่น ดื่มน้ำ เข้าห้องน้ำ

รายละเอียดพฤติกรรมที่สังเกต

หัวข้อพฤติกรรม	ระดับ คะแนน	รายละเอียดพฤติกรรมที่สังเกต
การช่วยเหลือ		
1.ช่วยทำกิจกรรม	2	เด็กช่วยเพื่อนทำกิจกรรมโดยเพื่อนไม่ได้ขอร้อง
	1	เด็กช่วยเพื่อนทำกิจกรรมโดยเพื่อนขอร้อง
	0	เด็กไม่ช่วยเพื่อนทำกิจกรรม
2.ช่วยหยิบ ส่งวัสดุอุปกรณ์ให้เพื่อน	2	เด็กหยิบวัสดุอุปกรณ์ส่งให้เพื่อน โดยเพื่อนไม่ได้ขอร้อง
	1	เด็กหยิบวัสดุอุปกรณ์ส่งให้เพื่อนโดยเพื่อนขอร้อง
		เด็กจะหยิบวัสดุอุปกรณ์ส่งให้เพื่อน แต่มีเพื่อนคนอื่นส่งวัสดุอุปกรณ์ให้ก่อน
	0	เด็กบอกเพื่อนว่าจะหยิบวัสดุอุปกรณ์ส่งให้ แต่ไม่ได้ส่งให้ เด็กไม่ได้หยิบวัสดุอุปกรณ์ส่งให้เพื่อน
การยอมรับผู้อื่น		
3.ยอมรับความช่วยเหลือของเพื่อน	2	เด็กให้เพื่อนช่วยทำกิจกรรม
	1	เด็กให้เพื่อนช่วยทำกิจกรรม แต่บอกเพื่อนว่าทำเองได้ เพื่อนไม่ต้องช่วยก็ได้
	0	เด็กไม่ให้เพื่อนช่วยทำกิจกรรม
4.รอคอยเพื่อนใช้วัสดุอุปกรณ์	2	เด็กรอคอยเพื่อนใช้วัสดุอุปกรณ์ โดยไม่ได้พูดเร่งให้เพื่อน ทำเสร็จเร็วๆ
	1	เด็กรอรับวัสดุอุปกรณ์จากเพื่อนเมื่อเพื่อนทำเสร็จ ขณะรอคอยเพื่อนใช้วัสดุอุปกรณ์เด็กพูดเร่งให้เพื่อนทำเสร็จ เร็วๆ
	0	เด็กหยิบวัสดุอุปกรณ์จากมือเพื่อนเมื่อเพื่อนทำเสร็จ เด็กไม่ได้รอคอยเพื่อนใช้วัสดุอุปกรณ์ เด็กแย่งวัสดุอุปกรณ์จากมือเพื่อนขณะที่เพื่อนกำลังใช้
การเป็นผู้นำผู้ตาม		
5.บอกความคิด ความต้องการในการทำกิจกรรม	2	เด็กบอกความคิด ความต้องการของตนในการทำกิจกรรม โดยเพื่อนไม่ได้ขอร้อง
	1	เด็กบอกความคิด ความต้องการของตนในการทำกิจกรรม โดยเพื่อนขอร้องให้บอก
	0	เด็กไม่ได้บอกความคิด ความต้องการในการทำกิจกรรม

6.ให้คำแนะนำเพื่อนในการทำกิจกรรม	2 1 0	เด็กให้คำแนะนำเพื่อนในการทำกิจกรรมโดยเพื่อนไม่ได้ขอร้อง เด็กให้คำแนะนำเพื่อนในการทำกิจกรรมโดยเพื่อนขอร้อง เด็กไม่ให้คำแนะนำเพื่อนในการทำกิจกรรม
7.ยอมรับฟังและทำตามคำแนะนำของเพื่อน	2 1 0	เด็กฟังคำแนะนำของเพื่อนแล้วนำไปปฏิบัติ เด็กฟังคำแนะนำของเพื่อนแต่ไม่ได้นำไปปฏิบัติ เด็กไม่ฟังคำแนะนำของเพื่อน เพื่อนให้คำแนะนำ เด็กห้ามไม่ให้เพื่อนพูด หันหน้าหนี หรือโต้แย้งคำแนะนำของเพื่อน
การรับผิดชอบ 8.ล้างและเก็บวัสดุอุปกรณ์	2 1 0	เด็กล้าง เก็บอุปกรณ์ที่ตนใช้ โดยเพื่อนไม่ได้ขอร้อง เด็กล้าง เก็บอุปกรณ์ที่ตนใช้ โดยเพื่อนขอร้อง เด็กไม่ล้าง ไม่เก็บวัสดุอุปกรณ์ที่ตนใช้
9.ทำความสะอาดบริเวณที่ใช้ทำกิจกรรม	2 1 0	เด็กทำความสะอาดบริเวณที่ใช้ทำกิจกรรมโดยเพื่อนไม่ได้ขอร้อง เด็กทำความสะอาดบริเวณที่ใช้ทำกิจกรรมโดยเพื่อนขอร้อง เด็กไม่ทำความสะอาดบริเวณที่ใช้ทำกิจกรรม

ภาคผนวก ข

แผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม

แผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร ส้มตำมะละกอ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดพฤติกรรมความร่วมมือด้านการช่วยเหลือ การยอมรับผู้อื่น การเป็นผู้นำผู้ตาม และการรับผิดชอบ
2. ฝึกทักษะการใช้กล้ามเนื้อเล็ก
3. ฝึกทักษะการสังเกตและเปรียบเทียบ
4. ฝึกทักษะการนับ
5. เพื่อให้เด็กรู้จักขั้นตอน วัสดุอุปกรณ์และส่วนประกอบในการทำส้มตำมะละกอ
6. ร่วมสนทนากับครูและเพื่อนเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับมะละกอได้
7. เด็กทำส้มตำมะละกอร่วมกับเพื่อนในกลุ่มได้

เนื้อหา

ลักษณะ ส่วนประกอบของต้นมะละกอ
การนำมะละกอไปรับประทานเป็นอาหาร
การทำส้มตำมะละกอ

แนวการจัดกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูตกลงกติกาเกี่ยวกับเด็กในการไปทัศนศึกษาดูต้นมะละกอในโรงเรียน
 - เดินแถวให้เป็นระเบียบ
 - ไม่ส่งเสียงดังรบกวนห้องอื่น
 - ให้เด็กสังเกตต้นมะละกอ ลำต้น ใบ ผล
2. ครูพาเด็กไปสำรวจต้นมะละกอในโรงเรียน
 - ให้เด็กนับจำนวนต้น เปรียบเทียบความสูงของต้นมะละกอ สูงที่สุด เตี้ยที่สุด

สูงเท่ากัน

- ให้เด็กนับจำนวนผลมะละกอ เปรียบเทียบจำนวนผลมะละกอในแต่ละต้น มากกว่า

น้อยกว่า เท่ากับ

- เด็กนับจำนวนผลมะละกอทั้งหมด

3. ครูพาเด็กเดินแถวกลับห้องเรียน

4. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง "ส้มตำ" หลังจากร้องเพลงแล้วให้เด็กช่วยกันบอกว่า ส้มตำ

มีส่วนประกอบอะไรบ้าง

5. ครูแนะนำเครื่องปรุงและวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการทำส้มตำมะละกอ
6. เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับขั้นตอนการทำส้มตำมะละกอ
7. เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับข้อตกลงเบื้องต้นและข้อควรระวังในการทำกิจกรรม

ได้แก่

- ล้างมือก่อนและหลังการทำกิจกรรมทุกครั้ง
- ระวังมีดระวางอันตรายจากมีดและครก
- ร่วมมือกันทำกิจกรรมกับเพื่อนในกลุ่ม

- ช่วยกันทำความสะอาดสถานที่ ล้างและเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อยหลังจากทำกิจกรรม

ขั้นตอนการ

1. เด็กนั่งรวมกันเป็นกลุ่มย่อย
2. เด็กแต่ละกลุ่มวางแผนแบ่งหน้าที่ในการทำสัปดาห์มะละกอ
3. เด็กแต่ละกลุ่มออกมาจับวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการทำสัปดาห์มะละกอ
4. เด็กทำสัปดาห์มะละกอร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม
5. เด็กทำความสะอาดสถานที่ ล้างและเก็บอุปกรณ์ร่วมกัน

ขั้นสรุป

1. ตัวแทนเด็กแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงาน
2. เด็กและครูร่วมกันสรุปถึงวัสดุอุปกรณ์ ส่วนประกอบและขั้นตอนในการทำสัปดาห์มะละกอ
3. ครูชมเชยพฤติกรรมการทำงานของเด็ก

สื่อการเรียนรู้

1. ส่วนประกอบของสัปดาห์มะละกอ ได้แก่ มะละกอ มะเขือเทศ ถั่วฝักยาว พริกชี้หนู กระเทียม กุ้งแห้ง กะปิ น้ำปลา น้ำตาล มะนาว
2. เครื่องครัว ได้แก่ ครก สาก มีด มีดปอกเปลือก ที่ขูดมะละกอ ถาด จาน ช้อน เขียง
3. ต้นมะละกอ
4. เพลง "สัปดาห์"

การประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมในขณะที่ทำกิจกรรม
2. สังเกตการสนทนา การตอบคำถาม
3. สังเกตการนำเสนอผลงาน

ภาคผนวก

เพลง สัปดาห์	
สัปดาห์ สัปดาห์มะละกอ	อร่อยจริงหนอ มะละกอสัปดาห์
มะละกอหันสับเป็นฝอย	พริก กระเทียมนิดหน่อย กุ้งแห้งป่นนำ
ถั่วฝักยาวและมะเขือเทศ	เราปรุงพิเศษ หั่นใส่สัปดาห์
เค็มหวาน เค็มหวาน เบียร์วนำ	อร่อยเลิศล้ำสัปดาห์มะละกอ

แผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร น้ำส้มคั้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดพฤติกรรมความร่วมมือด้านการช่วยเหลือ การยอมรับผู้อื่น การเป็นผู้นำผู้ตาม และการรับผิดชอบ
2. ฝึกทักษะการใช้กล้ามเนื้อเล็ก
3. ฝึกทักษะการสังเกต เปรียบเทียบและจำแนกความเหมือนความแตกต่าง
4. ฝึกทักษะการนับ
5. เพื่อให้เด็กรู้จักขั้นตอน วัสดุอุปกรณ์และส่วนประกอบในการทำน้ำส้มคั้น
6. ร่วมสนทนากับครูและเพื่อนเกี่ยวกับลักษณะ ส่วนประกอบและประโยชน์ของส้มได้
7. เด็กทำน้ำส้มคั้นร่วมกับเพื่อนในกลุ่มได้

เนื้อหา

ลักษณะ ส่วนประกอบและประโยชน์ของส้ม
การทำน้ำส้มคั้น

แนวการจัดกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูนำภาชนะใส่ส้มที่คลุมด้วยผ้าขาวไว้บนโต๊ะ ให้เด็กทายปริศนาคำทาย “ส้ม” ครูเฉลยคำตอบโดยการเปิดผ้าคลุมออก
2. ให้เด็กออกมาจับส้มคนละ 1 ลูก ให้สังเกตรูปร่างของส้ม แล้วให้บอกว่าส้มมีรูปร่างเหมือนอะไรบ้างในร่างกายและสิ่งของในห้องเรียน
3. เด็กจับคู่กับเพื่อนที่นั่งติดกัน
 - เปรียบเทียบผลส้มของตนเองกับของเพื่อนว่ามีสิ่งใดเหมือนหรือแตกต่างกันบ้าง
 - ปอกเปลือกส้มแล้วนับจำนวนกลีบส้ม
 - เปรียบเทียบจำนวนกลีบส้มของตนเองกับของเพื่อนว่า มากกว่า น้อยกว่า หรือ เท่ากับ
 - นับจำนวนกลีบส้มรวมกัน
 - จัดเรียงกลีบส้มใส่จานเป็นรูปต่างๆ
4. ครูผ่าส้มแบ่งออกเป็น 2 ซีก ให้เด็กช่วยกันคิดและบอกว่าส้มแบ่งครึ่งแล้วเหมือนอะไร
5. ให้ตัวแทนเด็กบีบน้ำส้มใส่แก้ว 1 ซีกต่อ 1 แก้ว ให้เด็กเปรียบเทียบปริมาณน้ำส้มทั้ง 2 แก้ว แล้วให้ช่วยกันคิดว่าทำไมปริมาณน้ำส้มทั้ง 2 แก้วจึงไม่เท่ากัน
6. เด็กชิมน้ำส้มแล้วบอกรสชาติ บอกความรู้สึก
7. ครูถามเด็กว่าถ้าน้ำส้มเปรี้ยวเด็กๆ จะทำอย่างไรเพื่อให้ความเปรี้ยวลดลง
 - เติมน้ำตาล
 - เติมเกลือ
8. ครูแนะนำเครื่องปรุงและวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการทำน้ำส้มคั้น
9. เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับขั้นตอนการทำน้ำส้มคั้น

10. เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับข้อตกลงเบื้องต้นและข้อควรระวังในการทำกิจกรรม
- ได้แก่
- ล้างมือก่อนและหลังการทำกิจกรรมทุกครั้ง
 - ระมัดระวังอันตรายจากมีด
 - ร่วมมือกันทำกิจกรรมกับเพื่อนในกลุ่ม
 - ช่วยกันทำความสะอาดสถานที่ ล้างและเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อยหลังจากทำกิจกรรม

ขั้นตอนดำเนินการ

1. เด็กนั่งรวมกันเป็นกลุ่มย่อย
2. เด็กแต่ละกลุ่มวางแผนแบ่งหน้าที่ในการทำน้ำส้มคั้น
3. เด็กแต่ละกลุ่มออกมารับวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการทำน้ำส้มคั้น
4. เด็กทำน้ำส้มคั้นร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม
5. เด็กทำความสะอาดสถานที่ ล้างและเก็บอุปกรณ์ร่วมกัน

ขั้นสรุป

1. ตัวแทนเด็กแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงาน
2. เด็กและครูร่วมกันสรุปถึงวัสดุอุปกรณ์ ส่วนประกอบและขั้นตอนในการทำน้ำส้มคั้น
3. ครูชมเชยพฤติกรรมการทำงานของเด็ก

สื่อการเรียนรู้

1. ส่วนประกอบของน้ำส้มคั้น ได้แก่ ส้มเขียวหวาน น้ำตาล เกลือ น้ำแข็ง
2. เครื่องครัว ได้แก่ มีด เขียง เขี่ยอก ช้อน กะละมัง ถาด
3. ผ้า
4. ปริศนาคำทาย “ส้ม”

การประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมในขณะทำกิจกรรม
2. สังเกตการสนทนา การตอบคำถาม
3. สังเกตการนำเสนอผลงาน

ภาคผนวก

ปริศนาคำทาย “ส้ม”

อะไรเอ๋ย ผลกลม รสดี	ตัวฉันมีวิตามินซีมากมาย
ทั้งยังช่วยต้านทานโรคภัย	ช่วยขับถ่ายให้ไปได้ตามเวลา

แผนการจัดประสบการณ์การประกอบอาหาร

ยำไก่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกิดพฤติกรรมความร่วมมือด้านการช่วยเหลือ การยอมรับผู้อื่น การเป็นผู้นำผู้ตาม และการรับผิดชอบ

2. ฝึกทักษะการใช้กล้ามเนื้อเล็ก

3. ฝึกทักษะการสังเกตและเปรียบเทียบ

4. ฝึกทักษะการนับ

5. เพื่อให้เด็กรู้จักขั้นตอน วัสดุอุปกรณ์และส่วนประกอบในการทำยำไก่

6. ร่วมสนทนากับครูและเพื่อนเกี่ยวกับลักษณะของไก่ อาหารของไก่ และการนำไก่ไปรับประทาน

ประทานเป็นอาหารได้

7. เด็กทำยำไกร่วมกับเพื่อนในกลุ่มได้

เนื้อหา

ลักษณะของไก่ อาหารของไก่ และการนำไก่ไปรับประทานเป็นอาหาร

การทำยำไก่

แนวการจัดกิจกรรม

ขั้นนำ

- ครูตกลงกติกากับเด็กในการไปทัศนศึกษาดูไก่ที่เลี้ยงไว้ภายในบริเวณโรงเรียน
 - เดินแถวให้เป็นระเบียบ
 - ไม่ส่งเสียงดังรบกวนห้องอื่น
 - รักษาระยะห่างระหว่างเด็กกับไก่
 - ไม่เข้าไปใกล้แม่ไก่หรือลูกไก่
 - ให้เด็กสังเกตลักษณะของไก่
- ครูพาเด็กไปสำรวจไก่ภายในบริเวณโรงเรียน
 - เด็กและครูร่วมกันให้อาหารไก่
 - ให้เด็กลบจำนวนไก่
 - ให้เด็กบอกลักษณะของไก่
 - ให้เด็กบอกความแตกต่างของพ่อไก่ แม่ไก่ ลูกไก่
- ครูพาเด็กเดินแถวกลับห้องเรียน
- เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับการนำไก่ไปรับประทานเป็นอาหาร
- ครูแนะนำเครื่องปรุงและวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการทำยำไก่
- เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับขั้นตอนการทำยำไก่
- เด็กและครูร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับข้อตกลงเบื้องต้นและข้อควรระวังในการทำกิจกรรม

ได้แก่

- ล้างมือก่อนและหลังการทำกิจกรรมทุกครั้ง
- ระมัดระวังอันตรายจากมีด
- ร่วมมือกันทำกิจกรรมกับเพื่อนในกลุ่ม

- ช่วยกันทำความสะอาดสถานที่ ล้างและเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อยหลังจากทำกิจกรรม

ขั้นตอนการ

1. เด็กนั่งรวมกันเป็นกลุ่มย่อย
2. เด็กแต่ละกลุ่มวางแผนแบ่งหน้าที่ในการทำยาไก่
3. เด็กแต่ละกลุ่มออกมาจับวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในการทำยาไก่
4. เด็กทำยาไก่อาร่วมกับเพื่อนในกลุ่ม
5. เด็กทำความสะอาดสถานที่ ล้างและเก็บอุปกรณ์ร่วมกัน

ขั้นสรุป

1. ตัวแทนเด็กแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงาน
2. เด็กและครูร่วมกันสรุปถึงวัสดุอุปกรณ์ ส่วนประกอบและขั้นตอนในการทำยาไก่อ
3. ครูชมเชยพฤติกรรมการทำงานของเด็ก

สื่อการเรียนรู้

1. ส่วนประกอบของยาไก่ ได้แก่ ไก่ต้ม น้ำไก่ต้ม หัวปลีต้ม หอมแดง พริกชี้ฟ้า
สระแหน่ ผักไผ่ น้ำปลา มะนาว
2. เครื่องครัว ได้แก่ เขียง มีด กระดาษ กะละมัง ถ้วย ช้อน
3. ข้าวเปลือก
4. ไก่ที่เลี้ยงไว้ในบริเวณโรงเรียน

ประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมในขณะทำกิจกรรม
2. สังเกตการสนทนา การตอบคำถาม
3. สังเกตการนำเสนอผลงาน

ภาคผนวก ค

รายชื่อโรงเรียนในกลุ่มทักษิณ

รายชื่อโรงเรียนในกลุ่มทักษิณ

1. โรงเรียนบ้านห้วยหญ้าไซ
2. โรงเรียนบ้านป่าคา
3. โรงเรียนบ้านบวก
4. โรงเรียนบ้านปางสำน
5. โรงเรียนบ้านกลาง
6. โรงเรียนบ้านปวงคำ
7. โรงเรียนบ้านม่วงสามปี
8. โรงเรียนบ้านโฮ่ง
9. โรงเรียนบ้านนากลาง
10. โรงเรียนบ้านปู

ภาคผนวก ง

การเปรียบเทียบพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงสัปดาห์

การเปรียบเทียบพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงสัปดาห์
แยกรายด้าน

ตารางแสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงสัปดาห์

การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสัปดาห์	t
Baseline, สัปดาห์ที่ 1	6.89**
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 4	4.13**
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 4	4.20**
สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 4	3.11**
สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 6	3.18**
สัปดาห์ที่ 5, สัปดาห์ที่ 6	2.47*
สัปดาห์ที่ 6, สัปดาห์ที่ 7	0.02
สัปดาห์ที่ 7, สัปดาห์ที่ 8	1.98

ตารางแสดงการเปรียบเทียบพฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงสัปดาห์
แยกรายด้าน

การเปรียบเทียบความแตกต่าง ระหว่างสัปดาห์	t			
	ด้านที่ 1	ด้านที่ 2	ด้านที่ 3	ด้านที่ 4
Baseline, สัปดาห์ที่ 1	6.52**	4.75**	0.42	7.42**
Baseline, สัปดาห์ที่ 6	9.41**	6.47**	3.27**	12.2**
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 4	1.11	0.98	2.36*	2.64**
สัปดาห์ที่ 1, สัปดาห์ที่ 6	2.52**	3.19**	3.88**	5.82**
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 4	2.12	0.29	2.58**	1.80
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 5	3.10**	0.34	2.56*	0.24
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 6	3.25**	2.62*	3.47**	1.87
สัปดาห์ที่ 2, สัปดาห์ที่ 7	2.84*	2.52*	3.72**	3.03**
สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 4	2.80*	0.22	0.54	1.27
สัปดาห์ที่ 3, สัปดาห์ที่ 7	2.54*	2.15*	0.86	2.59*
สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 5	0.76	0.87	1.17	1.88
สัปดาห์ที่ 4, สัปดาห์ที่ 6	1.17	2.60*	2.03	0
สัปดาห์ที่ 5, สัปดาห์ที่ 6	0.40	1.95	0.41	2.23*
สัปดาห์ที่ 6, สัปดาห์ที่ 7	0.04	0.07	1.16	1.87
สัปดาห์ที่ 7, สัปดาห์ที่ 8	0.88	1.75	1.00	3.42**

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวอารีรัตน์ ญาณะศร
วันเดือนปีเกิด	19 พฤศจิกายน 2515
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	85/1 หมู่ 8 ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 51150 โทร (053) 541143
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	อาจารย์ 1 ระดับ 4
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านบวก อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2533	มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจักรคำคณาทร
พ.ศ.2537	ค.บ. (การศึกษาปฐมวัย) สถาบันราชภัฏพิบูลสงคราม พิษณุโลก
พ.ศ.2543	กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ